

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Гуманітарний факультет

Кафедра історії

Львів проти Марціна Кампіана: судова справа і її наслідки (1628–1629 роки)

Магістерська робота

Студента II курсу

Групи ГІС 20/М

другого (магістерського)

рівня вищої освіти

Макара Ярослава-Юрія

Науковий керівник

Проф. Тетяна Гошко

Львів - 2021

Макар Я.-Ю. О. Львів проти Марціна Кампіана: судова справа і її наслідки (1628–1629 роки) : Магістерська робота : (032 «Історія та археологія») / Я.-Ю. О. Макар / Український католицький університет. Кафедра історії; Наук. кер: проф. Гошко Т. Д. – Львів: УКУ, 2021. – 109 с.

Анотація

У роботі проаналізовано судову справу між патрицієм Марціном Кампіаном та містом Львів, яка відбувалась протягом 1628-1629 років. Розглянуто, наскільки приписи права використовувались на практиці, та який вплив на судову справу міг мати король. Визначено, які наслідки подана судова справа мала для подальшої долі роду Кампіанів.

Ключові слова: Львів, магдебурзьке право, судова справа, Марцін Кампіан, Еразм Сикст, полюбовний суд, патриціат.

Abstract:

The paper analyzes the lawsuit between the patrician Martin Campian and the city of Lviv, which took place during 1628-1628. It is considered to what extent the prescriptions of law were used in practice, and what influence the king could have on the court case. It was determined what consequences the lawsuit had for the future of the Campian family.

Keywords: Lviv, Magdeburg law, court case, Marcin Campian, Erazm Sixtus, arbitration court, patrician.

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I.....	11
1.1. Обвинувачений Марцін Кампіан.....	11
1.2. Позивач Еразм Сикст.....	16
1.3. Причини та передумови судової справи.....	21
РОЗДІЛ II	27
2.1. Початок справи. Основні обвинувачення проти Кампіана.....	27
2.2. Протестація, подана у «12 пунктах»	33
2.3. Переломний момент справи. Лист від короля.....	43
2.4. Повернення Еразма Сикста. Продовження справи.....	57
РОЗДІЛ III	63
3.1. Підготовка до королівського суду. Свідчення 55-ти свідків.....	63
3.2. Полюбовний суд.....	73
3.3. Закінчення судової справи	90
3.4. Наслідки судової справи.....	97
ВИСНОВКИ.....	103
Список використаних джерел і літератури.....	107
ДОДАТКИ.....	112

ВСТУП

Актуальність:

У 1628 році у Львові розпочалась гучна судова справа, до якої були залучені більшість найзаможніших сімей міста. Унікальність цієї справи полягала у тому, що обвинуваченим у ній був патрицій Марцін Кампіан – славний лікар, впливовий урядовець, надзвичайно заможний чоловік, здатний надавати позички цілому місту, а також людина, причетна майже до всіх головних подій у Львові за останні тридцять років. Він неодноразово допомагав місту грошима, збудував для міста нову ратушу, звів додаткову лінію укріплень, а слава його роду збереглася до наших часів у добудованій ним каплиці, яка примикає до Латинського кафедрального собору. Водночас, ця постать все ще є не надто дослідженою. Дослідники часто називають Кампіана фактичним правителем Львова того часу, який міг робити практично все, що йому заманеться. Однак саме 1628 рік став тим переломним моментом, коли проти нього раптово об'єдналось майже все місто, з метою притягнути його до відповідальності за величезну кількість злочинів, здійснених на владних посадах проти Львова і його жителів. В свою чергу, Кампіан активно протидіяв тиску міста, заручившись підтримкою короля. Ця судова справа поділила історію роду Кампіанів на «до» та «після», так як через рік після її початку раптово помер обвинувачений Марцін, а ще через три роки рід Кампіанів повністю вигас. Звертаючи увагу на те, що Марцін Кампіан був важливою постаттю в історії Львова, а «мікроісторія», до якої можна віднести розгляд цієї судової справи, є доволі популярним та перспективним напрямом в сучасній історіографії, подана тема набуває великої актуальності.

Новизна:

Незважаючи на важливість постаті Марціна Кампіана для історії Львова, доленосна для нього судова справа 1628 р. все ще не є достатньо дослідженою, а її перебіг оповитий в історіографії різними міфами. Детальний і послідовний розгляд цієї справи може стати важливим доповненням до знань про важливі події історії Львова та постать Марціна Кампіана. Ця судова справа була багатогранна та нетрадиційна для міста (конфронтація з місцевою владою, підтримка короля, впливовий і багатий обвинувачений). Саме такі прецедентні і неоднозначні справи здатні з різних боків показати як суспільство ставилось до права, наскільки піддавався різному зовнішньому впливу суд і наскільки приписи права використовувались на практиці. Пошук відповіді на ці питання на основі такого багатогранного джерела, робить це дослідження важливим доповненням до вже існуючої інформації про людину у праві.

Метою мого дослідження є аналіз судової справи 1628 року пов'язаної з владними зловживаннями Марціна Кампіана, а також розгляд наслідків цієї справи для роду Кампіанів.

Основні завдання у дослідженні:

- Коротко розглянути біографії Марціна Кампіана та позивача Еразма Сикста.
- Встановити передумови та привід до початку судової справи.
- Розглянути, як проходила судова справа наскільки приписи права використовувались на практиці.
- Прослідкувати семантику судових процесів.

- Прослідкувати процес політичної боротьби між сім'ями патриціїв у Львові.
- Визначити роль короля у судових процесах, що велися у містах з магдебурзьким правом.
- Визначити, наскільки упередженим чи неупередженим був суд, розглядаючи справи проти противника міста.
- Визначити, як судова справа вплинула на рід Кампіанів.

Об'єкт дослідження: міщанин і громада міста у тогочасному міському праві.

Предметом дослідження є судова справа міста проти Марціна Кампіана.

Методи дослідження: перш за все, палеографічний при прочитанні тексту джерела, історико-критичний при внутрішньому аналізі джерела і синтезуванні всієї зібраної інформації та порівняльно-правовий, для співставлення судового процесу Кампіана з тогочасними нормами права, правовими практиками та іншими судовими справами. Також в роботі буде використовуватись такий засіб текстуального аналізу джерела як дискурс-аналіз, так як в джерелах є багато «живих» свідчень різних мешканців Львова.

Робоча гіпотеза: львівські міщани демонстрували добре розвинену, як на свій час, правову свідомість, знали свої права і обов'язки і вміли їх відстоювати, аж до тої міри, що навіть високий соціальний статус не завжди міг уберегти міщанина від правової відповідальності, що демонструють досліджувані судові справи.

Хронологічні межі – в широкому плані охоплено XVI-XVII ст., а у вузькому 1628-1629 р. як час судового процесу між містом та Кампіаном.

Територіальні межі – в широкому плані охоплюють територію всієї Речі Посполитої. У вузькому – місто Львів.

Джерела: Основними джерелами, на аналізі яких власне і буде базуватись велика частина дослідження, є записи двох судових справ. Першою є справа розпочата у 1628 р. за позовом львівського патриція Еразма Сикста проти Марціна Кампіана, яка подана у актовому документі під назвою «Книги протоколів засідань, ухвал та інших документів у справах скарги громади міста на магістрат»¹. У цій справі також були подані свідчення 55-ти осіб, які стали жертвами зловживань Марціна, коли той перебував на владних посадах. У роботі було опрацьовано 62 аркуші документу, починаючи з 56 аркушу, так як саме вони стосувались процесу проти Марціна Кампіана. Наступним опрацьованим джерелом є справа, яка розпочалась за позовом дружини Кампіана у 1629 році². Обвинувачуваними у цій справі виступали опікуни дітей Марціна, які, за твердженням дружини Кампіана, розкрали велику частину грошей патриція одразу ж після його смерті. В роботі були використані перші 56 аркушів справи. Обидві судові справи знаходяться як окремі документи у центральному державному історичному архіві України у Львові. Вони не опубліковані, за винятком частини свідчень із числа 55-ти викликаних до суду свідків, що частково перекладені і оприлюднені у збірнику документів «Соціальна боротьба у місті Львові в XVI–XVIII ст.», який вийшов під редакцією Я. Кіся³. Як джерело теоретичної інформації про основні засади і традиції укладання заповітів і інвентарів, а також про головні правопорушення пов'язані з укладанням таких документів, використана праця польського

¹ Центральний державний історичний архів України у Львові Ф. 52. (Магістрат м. Львова), оп. 2, Спр. 661 (Книга протоколів засідань, ухвал та інших документів у справах скарг громади міста на магістрат), 225 арк.

² Центральний державний історичний архів України у Львові Ф. 52. (Магістрат м. Львова), оп. 2 Спр. 676, 130 арк.

³ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Збірник документів / Під редакцією Я.П. Кіся. Львів, 1961. 441 с.

правника XVI ст. Бартоломея Гроїцького «Оборона сиріт і вдів»⁴. Ця праця була вперше видана в 1605 р., а в роботі буде використане її перевидання 1958 року. Крім цього, такі праці Гроїцького як «Артикули права магдебурзького»⁵ та «Порядок судів і справ міських»⁶ також будуть використані у моїй роботі, як джерела інформації про функціонування та обов'язки судів, розподіл повноважень між посадовими особами тощо. Важливою в контексті мого дослідження є також праця львівського писаря та бурмистра Бартоломея Зиморовича «Потрійний Львів», що вважається однією з перших хронік міста Львова⁷. Ця хроніка не тільки надає базову інформацію пов'язану з біографією Марціна Кампіана, але й дозволяє прослідкувати особисте ставлення автора до патриція, що є доволі важливо з урахуванням того факту, що Зиморович також є фігурантом однієї з досліджуваних мною судових справ. У роботі також будуть використані надані Львову королівські декрети, які є у опубліковані у збірнику М. Капралю «Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.)»⁸, а також звід законів і підзаконних актів «Volumina Legum»⁹.

Історіографія: дуже важливою працею, в якій розглядається львівський патриціат загалом і Марцін Кампіан зокрема, є праця Владислава Лозинського «*Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku*»¹⁰. У ній автор також частково торкається теми судового процесу, аналіз якого є метою мого дослідження. Також слід згадати праці про противника Кампіана у судовій справі – Еразма Сикста, інформація про якого вказана зокрема у статті «*Erazm*

⁴ Groicki B. *Oborona sierot i wdow.* – Warszawa, 1958. 344 s.

⁵ Groicki B. *Artykuły prawa majdeburskiego, które zowią Speculum Saxonum,* w Drukarni J.K.M. Kollegium Societatis Jesu, 1760. 67 s.

⁶ Groicki B. *Porządek sądow i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej,* w Drukarni J.K.M. Kollegium Societatis Jesu, 1760. 178 s.

⁷ Зиморович Б. *Потрійний Львів.* Leopoldis Triplex. Ред. О. Шишка, пер. з лат. Н. Царьової. Львів, 2002. 224 с.

⁸ *Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.)* / Упор. М. Капраль. Львів, 2010. 544 с.

⁹ *Volumina Legum* / Ed. J. Ohryzko. Petersburg, 1859. Т. 3. 488 s.

¹⁰ Łoziński W. *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku.* Lwów, 1890. 436 s.

Sykst i jego koncepcje hydrogeologiczne»¹¹ польського дослідника Яна Довгіало. Важливою в контексті судової справи щодо спадку Кампіана є також стаття Оксани Вінниченко «Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана (1629 р.)», у якій присутній як і переклад заповіту патриція, так і його детальний аналіз¹². Багато додаткової інформації про тогочасних львівських патрициїв представлено у роботі Богдани Петришак «Лицар пера і каламаря» про львівського писаря Войцеха Зимницького¹³. Роль Марціна Кампіана у фінансовому житті Львова також розглядається у праці Романа Зубика «Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624 – 1635»¹⁴. В контексті міського права і людини у ньому важливою є праця Тетяни Гошко «Нариси з історії магдебурзького права в Україні...»¹⁵, а загальні відомості про судочинство у містах магдебурзького права представлені у книзі Мар'яна Миколайчука «Proces kryminalny w miastach Małopolski XVI-XVIII wieku»¹⁶. Важливою для розуміння діяльності Марціна Кампіана під час перебування на владних посадах є магістерська робота Володимира Чемериса «Зловживання міською владою у XVII ст. (на прикладі Мартина Кампіана)»¹⁷, яка доступна на правах рукопису.

Планова структура роботи: робота складається з трьох розділів. Перший розділ називається «Сторони конфлікту та його передумови». Цей розділ складається з трьох підрозділів, в першому з яких під назвою «Обвинувачений Марцін Кампіан» коротко розповідається про постать Кампіана і його взаємостосунки з містом до початку судового конфлікту. Другий підрозділ

¹¹ Dowgialo J., Erazm Sykst i jego koncepcje hydrogeologiczne, Przegląd Geologiczny, vol. 63, nr 10/1, 2015, s. 683-687

¹² Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана (1629 р.) // Львів: місто – суспільство – культура: Збірник наукових праць. Том 10: Львів, 2017. Частина 2. С. 266-290

¹³ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря» – писар міста Львова Войцех Зимницький (1583-1639 рр.). – Львів, 2011. – 208 с. – (Львівські історичні праці. Дослідження. – Вип. 3)

¹⁴ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624-1635. Lwów, 1930. 495 s.

¹⁵ Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV – початок XVII ст.). Львів, 2002. С. 256.

¹⁶ Mikołajczyk M., Proces kryminalny w miastach Małopolski XVI-XVIII w., Katowice, 2013. S. 620

¹⁷ Чемерис В. Зловживання міською владою у XVII ст. (на прикладі Мартина Кампіана) / Володимир Чемерис ; науковий керівник Тетяна Гошко . - Львів : [б. в.], 2019 . - 57 с. (на правах рукопису)

носить назву «Позивач Еразм Сикст», і в ньому розглядається постать головного противника Марціна серед патриціату, навколо якого сформувалась ціла опозиційна до Кампіана партія. Третій підрозділ цього розділу під назвою «Причини та передумови судової справи» важливий для розуміння того, що спонукало Еразма Сикста виступити проти Кампіана. Другий та третій розділи повністю присвячені розгляду судової справи у хронологічній послідовності. Так зокрема, другий розділ під назвою «Перші етапи справи Еразма Сикста проти Марціна Кампіана» надає інформацію про те, як розвився судовий конфлікт, якими були основні закиди в сторону Кампіана, хто підтримував кожну зі сторін. Третій розділ, який носить назву «Заключний етап судової справи. Наслідки для родини Кампіанів» надає інформацію про те, яким був фінал судового процесу проти Марціна Кампіана, а також про те, як цей процес вплинув на подальше життя його родини.

РОЗДІЛ І

Сторони конфлікту та його передумови

1.1. Обвинувачений Марцін Кампіан

Народився Марцін Кампіан у Львові в сім'ї Павла Кампіана та Анни Гринвальдівни близько 1574 року. Батько Марціна – Павло походив з міста Новополе. Він оселився у Львові в 1560 р. після того як став магістром філософії в Краківському університеті та захистив ступінь доктора медицини в Болонському університеті¹⁸. Можна зробити висновок, що Павло Кампіан заявив про себе в міщанському суспільстві Львова як про доволі амбітну особу, коли зміг вдало одружитись на Анні Гринвальдівній, що походила з могутнього роду Темричів. Окрім цього, Павло Кампіан у 1584 р. увійшов до ради міста, що, судячи зі всього, допомогло йому залучитись новими корисними зв'язками, збільшити загальний престиж нового львівського дому Кампіанів, а також ще більше зміцнити власне майнове становище¹⁹. Отже, Марцін Кампіан народився вже в доволі впливовій та багатій сім'ї, тому шлях до успіху у нього був легший ніж у батька. Водночас, патрицій успішно скористався всіма перевагами свого становища.

Звертаючи увагу на життєвий шлях власне Марціна Кампіана можна помітити, що він багато у чому наслідував приклад сходження по кар'єрній драбині свого батька. Так зокрема у 1599 р. він, як і колись Павло Кампіан, вступив до Краківського університету, про що свідчать тогочасні списки студентів цього закладу, запис про Кампіана в яких є таким: «*Martinus Pauli Novocampianus Leopoliensis dioc. eiusdem gr. 6*»²⁰. У 1601 р. Марцін успішно закінчив Краківський університет і отримав диплом бакалавра вільних мистецтв, про що свідчать університетські книги промоції, де Кампіан

¹⁸ Чемерис В. Зловживання міською владою у XVII ст... с. 17-18 (на правах рукопису)

¹⁹ Kapral M. *Urzednicy miasta Lwowa w XIII-XVIII wieku.* – Toruń, 2010. – S. 109

²⁰ *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis.* Kraków, 1892. T. III. S. 213

числиться як випускник²¹. Пізніше батько оплатив йому навчання в Італії, де Марцін навчався медицини, і після повернення до Львова він почав професійно займатися саме цією справою²². У медичному ділі Марцін Кампіан не тільки повторив, але й перевершив успіх свого батька, так як в останні роки життя в 1626 р. йому навіть вдалось стати королівським лікарем Сигізмунда III Вази²³. Що стосується одруження, то тут Марцін також не прогадав. Його дружиною стала Ельжбета Абрагамівна, донька багатого львівського аптекаря Павла Абрагамовича, що свого часу ворогував з батьком Марціна²⁴. У цьому шлюбі у них народилось двоє дітей – син Ян та дочка Зузанна. Таким чином, Марцін Кампіан, маючи величезний спадок від батька, а також отримавши достойний посаг дружини, став одним з найвпливовіших та найбагатших патриціїв міста. Окрім цього, Марцін зміцнював свій вплив на місто, займаючи різноманітні важливі посади. Так зокрема з 1610 по 1613 він був лавником, пізніше з 1613 по 1629 райцею, а під кінець життя в 1628 р. він навіть став королівським бурмістром²⁵.

Патрицій ще з молодого віку заявив про себе як про умілого управителя та адміністратора, так як вів активну фінансову політику, яка полягала в наданні величезних грошових позичок Львову, що в свою чергу в майбутньому дозволяло йому отримувати землі та маєтки міської власності²⁶. Зокрема перші позички місту Кампіан надав в 1606 р. тільки-но повернувшись з навчання закордоном та одружившись²⁷. Тоді в якості застави він отримав селище Клепарів²⁸. Окрім цього, Марцін неодноразово продавав свої та купував чужі

²¹ Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849 / edidit J. Muczkowski. Cracoviae, 1849. S. 257

²² Kowalska H. Kampian (Campianus, Novicampianus) Marcin (ok. 1574—1629) // Polski Słownik Biograficzny (reprint) / — Kraków, 1964—1965. — t. XI. — S. 592—594. [Електронний ресурс] -. Режим доступу: <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/marcin-kampian>

²³ Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... С. 268

²⁴ Kowalska H. Marcin Kampian...

²⁵ Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII-XVIII wieku... s. 125

²⁶ Білостоцький С.М. (у співавт. з: Козицький А.М.) Кримінальний світ Старого Львова. — Львів: Афіша, 2001. — с. 136

²⁷ Kowalska H. Marcin Kampian...

²⁸ Клепарів – тогочасне міське село, яке у 1419 р. як фільварок заклав львівський міщанин Кльоппер. (Долинська М. Львів: простір на тлі мешканців XIII – XIX ст. Львів, 2014. С. 57)

землі, підписував різні договори та налагоджував зв'язки, відкривав нові підприємства і рішуче закривав їх, як тільки доходи зменшувались²⁹.

Кампіан вмів прекрасно знаходити виходи з найскрутніших ситуацій, навіть отримуючи при цьому додаткову вигоду. Як приклад, можна згадати пошесть у Львові 1623 року, яка, як твердить Бартоломей Зиморович, за один рік забрала життя більше двадцяти тисяч львів'ян³⁰. Тоді Марцін, на відміну від більшості великих львівських патрицій, не виїхав з міста, а залишився, щоб допомагати Львову як лікар та представник магістрату³¹. За таку самопожертву він отримав посаду так званого «морового бурми́стра»³² яка надавала Кампіану практично необмежену владу у Львові³³. Марцін вдало використав цю посаду, найнявши спеціальні загони озброєних гайдуків, які спочатку забезпечували порядок у місті, а після відходу пошесті залишились у Львові як особисте військо патриція³⁴. Окрім різних привілеїв на самій посаді морового бурми́стра, Кампіан за свою допомогу місту отримав дозвіл викупити Скнилівок³⁵, який став черговою успішною інвестицією патриція³⁶.

Багато рішень Кампіана на урядових посадах виглядали доволі суперечливими і, на перший погляд, не зовсім зрозумілими. Як приклад, у 1617 р. патрицій не за призначенням використав гроші, виділені королем для покращення мурів Львова, так як побудував за них нову вежу ратуші³⁷. Сильне обурення громадськості також викликало те, що у 1625 р. Марцін, замість ремонту старих укріплень Львова, вирішив побудувати нову лінію оборонних

²⁹ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... – s. 105

³⁰ Зиморович Б. Потрійний Львів... С. 159

³¹ Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo... s. 108

³² Моровий бурми́стр – посада, яка надавалась вибраній людині в часи пошесті. Функції морового бурми́стра полягали у введенні різного виду заборон, які мали б обмежити поширення пошесті, також в організації поховання померлих, вивезення трупів та догляді за хворими.

(Режим доступу до ресурсу: https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Burmistrz_powietrzny.)

³³ Зиморович Б. Потрійний Львів... С. 158

³⁴ Charewiczowa L. Kłęski zaraz w dawnym Lwowie. – Lw.: 1930. – s. 49

³⁵ Скнилівок – село на захід від Львова, яке король Сигізмунд III у 1607 р. подарував шпиталю Святого Духа. У 1624 р. міський магістрат, отримавши дозвіл від короля, продав село Марціну Кампіану за його допомогу місту під час пошесті. (Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / Pod redakcją Bronisława Chlebowskiego, Władysława Walewskiego, Filipa Sulimierskiego. Warszawa, 1889. T. X. S. 681)

³⁶ Потимко О. Розвиток медицини у Львові в XIV-XVIII ст.: література, проблеми, дискусії / Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. - Львів, 2012. - с. 68 - (Львівські історичні праці. Дослідження. Вип. 4)

³⁷ Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa. — Lwow, 1844. — s. 250

споруд. Така ініціатива здавалась нелогічною, так як на той час місто, у зв'язку з татарськими нападами, не володіло достатніми фінансовими ресурсами³⁸. Однак свій задум Кампіан реалізував, а нова лінія укріплень стала одним з основних факторів, які врятували місто під час повстання Хмельницького у 1648 р.³⁹. Сучасник Кампіана, історик Бартоломей Зиморович, позитивно оцінював такі ініціативи Марціна, пишучи про них як про великі діяння на користь міста: «Справи Кампіана показує міська вежа, оспівують покровителі в мармуровій каплиці, міські укріплення, які він обійняв мурами, як руками, оповідають дотепер; і недаремно надгробок провіщає: «За життя Кампіана Львів був найщасливішим»»⁴⁰.

На свій час Кампіан вважався чи не найзаможнішою людиною у Львові, чого ніколи не приховав, ба, навіть навпаки – всіляко це демонстрував. Про любов патриція до показової розкоші свідчить посмертний інвентар його майна⁴¹. З тексту цього джерела можна зрозуміти, що дім Марціна прикрашали тільки найдорожчі килими з вишуканих тканин, посуд у його домі був зі срібла та золота, а різні домашні шафи та скрині або вирізнялись унікальним декором, або вже згадуваною позолотою. Практично весь одяг, що належав Кампіану, був пошитий з дорогих тканин і наслідував так званий «сарматський стиль», а опис аксесуарів до такого одягу і зараз вражає надзвичайною розкішшю: згадати хоча б діамантове та рубінове перо для капелюха, які знаходились в одній з його скринь⁴². Дивує також те, наскільки багато зброї, як холодної, так і вогнепальної, зберігав у своєму домі Марцін. Це більше двадцяти двох позицій, частину з чого складає зброя, оздоблена сріблом та золотом⁴³. Враховуючи той факт, що на той час носіння зброї було швидше ознакою шляхетського стану, можна робити висновок, що патриціїй дуже хотів бути схожим на шляхтича.

³⁸ Чемерис В. Зловживання міською владою... с. 35-36 (на правах рукопису)

³⁹ Мальченко О. *Museum artilleriae Ucrainicae*. Музей української артилерії XV–XVIII століть. – Ч. I: Українські гармати в зарубіжних музейних колекціях / Відп. ред. О. Маврін. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2011. – с. 117

⁴⁰ Зиморович Б. Потрійний Львів... С. 166

⁴¹ Макар Я. «Посмертний інвентар Марціна Кампіана» / Макар Я.; науковий керівник Тетяна Гошко. - Львів: [б. в.], 2020. – с. 18-23

⁴² Там само, с. 37

⁴³ Там само, с. 39-43

Про Кампіана, як про інтелектуала свого часу, говорить його бібліотека. Сама бібліотека, яку укомплектував Марцін разом зі своїм батьком Павлом, налічувала 232 книги, більшість з яких були присвячені медицині, як основному фаху патриція, а також праву. Разом з тим, Кампіан сильно цікавився як і історією Речі Посполитої так і всесвітньою, на що вказує наявність у нього різноманітних історичних праць та хронік, авторами яких були Гваньїні, Длugoш, Квінт Курцій, Геродот та ін.. За описом вмісту бібліотеки можна зробити висновок, що до сфери інтересів Кампіана також входила географія, астрологія, космологія і, що цікаво, алхімія, представлена книгою «*Turba philosophorum*»⁴⁴. Таке бажання отримати вміння перетворювати речі в золото певно може в черговий раз свідчити про схильну до швидкого збагачення натуру Марціна.

Отож, Марцін Кампіан постає перед нами як надзвичайно амбіційний чоловік з винятковим фінансовим хистом та майже хижацьким бажанням до наживи. Більшість амбіцій йому вдалось реалізувати: він став заможнішим від цілого міста, а також зміг взяти під свій контроль практичну всю владу у Львові, що впливає з подальшої судової справи. Безсумнівно, Марцін був розумною людиною і володів неабияким стратегічним мисленням. Багато діянь Кампіана, незважаючи на їх радикальність, мали позитивне значення для Львова. Однак, звичайно, стрімке посилення його влади у місті, способи, якими він цього добивався, а також його самопозиціонування, що проявлялось у показовій розкоші, не могли не спричинити появи у нього великої кількості противників, які тільки й чекали успішної нагоди, щоб завдати удар, а також лідера, яких їх поведе.

⁴⁴ Skoczek J. Lwowskie inwentarze biblioteczne w epoce renesansu, Lwów 1939. S. 276

1.2. Позивач Еразм Сикст

Виступити на рівних проти такого впливового, розумного та багатого чоловіка як Марцін Кампіан могла тільки людина, яка володіла не меншим впливом та авторитетом у місті Львові. І така людина знайшлась. Це був патрицій Еразм Сикст – доктор медицини, а також відомий львівський учений, географ, письменник та урядовець.

Сиксти були давнім львівським родом, однак до середини XVI ст. цей рід носив назву «Мриголоди». За дослідженням Д. Зубрицького, така назва походила від слова «голод», тому предки Еразма вирішили змінити іменування роду на більш престижне «Сикст»⁴⁵. Вважається зокрема, що зміну прізвища зробив дід Еразма Сикста, який займав посаду в місцевому самоврядуванні Львова і хотів носити прізвище, яке могло б краще відповідати його статусу⁴⁶. В наш час відомо дуже мало інформації про рід Сикстів, в тому числі й про непересічного представника цього роду Еразма, так як спеціального дослідження присвяченого цій персоні не існує. Однак, володіючи навіть частковими біографічними даними про цього патриція, можна спробувати розглянути його життєвий шлях, який в кінці-кінців привів до прямої конфронтації з Марціном Кампіаном.

Народився Еразм Сикст близько 1570 р. у Львові, в сім'ї Томи Сикста, який за професією був теслею⁴⁷. Відомо, що батько Еразма з 1579 р. аж по 1607 рік був членом ради сорока мужів, що робить його одним з представників, які найдовше займали посаду в цьому уряді⁴⁸. Народження в сім'ї, яка вже мала певний авторитет у місті, дозволило Еразму отримати хорошу освіту. В кінці-кінців, він не пішов шляхом свого батька-теслі, а подався в науку.

⁴⁵ Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa... — s. 265

⁴⁶ Рутинський М. Еразм Сикст як географ. - Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2014. Випуск 47. С. 236

⁴⁷ Шевченко-Савчинська Л. Давня література: з полону стереотипів / Л. Шевченко-Савчинська, К. Балашов. – К. : Медієвіст, 2012. С. 116

⁴⁸ Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII-XVIII wieku... s. 408

У 1591 році майбутній науковець вступив до Краківського університету, де почав вивчати медицину. Це зокрема засвідчують тогочасні списки студентів цього закладу, в яких є окремий запис про Еразма Сикста: «*Erasmus Tomae Sixti de Leopoli dioc. Leopoliensis 4. (Medicus uxoratus)*⁴⁹». Що цікаво, через 8 років в цьому ж університеті буде навчатись Марцін Кампіан. Вивчати медицину Еразм закінчив у 1593 році, успішно отримавши ступінь бакалавра, про що свідчать книги промоції Краківського університету⁵⁰. За цими ж книгами, вже у 1596 р. Еразм став магістром. Потрібно звернути увагу на те, що в записі про здобуття освіти до нього застосовується спеціальна характеристика «*муж добрий і вчений*⁵¹». Враховуючи той факт, що Сикст єдиний зі списку випускників того року, до кого використовується така характеристика у записах, можна зробити висновок про його особливі успіхи у навчанні. На це також вказує той факт, що практично одразу ж після випуску Еразм почав працювати викладачем в Краківському університеті⁵². В тому ж Кракові львів'янин одружився на Анні Шубартівні, яка була дочкою місцевого кравця. Якби не постійна жага до знань, можливо, саме Краків міг би стати тим містом, в якому Еразм Сикст прожив б своє життя. Однак вже у 1600 році майбутній противник Кампіана вступив до університету в Падуї, після двох років навчання в якому отримав звання доктора медицини⁵³. З Італії Сикст повернувся спочатку до Кракова, де ще близько двох років займався викладацькою діяльністю, а вже у 1604 році переїхав з дружиною назад до Львова⁵⁴.

Під час свого навчання в італійських та польських університетах, Еразм Сикст зумів познайомитись з багатьма відомими вченими свого часу, з якими і по приїзді до Львова підтримував контакти. Відомо також, що дуже дружні

⁴⁹ Album studiosorum Universitatis Cracoviensis. Kraków, 1892. T. III. S. 170

⁵⁰ Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849 / edidit J. Muczkowski. Cracoviae, 1849. s. 242

⁵¹ Там само. s. 247 ориг [vir bonus et doctus]

⁵² Dowgialo J., Erazm Sykst i jego koncepcje hydrogeologiczne... s. 684

⁵³ Там само,

⁵⁴ Там само,

стосунки у Еразма були з активним на той час польським культурним діячем Шимоном Шимоновичем⁵⁵. Про це зокрема свідчить і те, що до однієї з праць Сикста, яка була видана у 1617 р. в Замойській академії, була додана присвята написана Шимоном Шимоновичем, в якій останній возвеличує вклад Еразма в науку і звертається до нього словами «Optime Sixte», тобто «Найкращий Сиксте»⁵⁶(див. додаток 1).

Повернувшись до Львова, Еразм Сикст почав активно займатись лікарською діяльністю. Медицина на початках була для нього основним джерелом доходу і принесла йому славу як у Львові, так і за його межами⁵⁷. Разом з тим, Сикст активно займався різного виду науковою і дослідницькою діяльністю. Особливо сильно Еразма цікавила бальнеологія, тобто вивчення медичних властивостей мінеральних вод. Саме з мінеральними водами науковець проводив досліди та експерименти, про результати яких пізніше писав в окремих працях.

Так зокрема, однією з найвідоміших праць патриція, до якої вже згадуваний Шимонович дописав свою хвалебну присвяту, є праця «Про теплики в Шклі»⁵⁸. Ця праця була надрукована у 1617 р. в Замості і в ній Еразм пише про загальну природу теплик, тобто теплих вод, а також окремо зосереджується на власних дослідженнях, пов'язаних з такими водами в Шклі. Сам автор в передмові пише про Шкло так: «Шклом село називається, яке від Яворова [в] милі, а від Львова міст Руських [в] п'яти милях лежить»⁵⁹. З праці також випливає, що патрицій насправді був знайомий з величезною кількістю античної літератури. Так зокрема, він часто робить покликання на таких авторів як Гіпократ, Гомер, Сенека, Плутарх, а Арістотелю і його роздумам про «природу води» Сикст присвятив окремий розділ, в якому аналізує твердження

⁵⁵ Gaşiorowski L. Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce od czasów najdawniejszych, aż do najnowszych, t. 1. Poznań. 1839. S. 336

⁵⁶Syxt E. O cieplicach we Skle ksiąg troie. 1617. Zamość. S. 18

⁵⁷ Gaşiorowski L. Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce... S. 336

⁵⁸ Ориг. [O cieplicach we Skle, ksiąg troie]

⁵⁹ Syxt E. O cieplicach we Skle ksiąg troie... Ориг. [Skłem Wieś zowią, która od Jaworowa mile, a od Lwowa miast Ruskich pięć mil leży] s.1

античного автора⁶⁰. Праця «Про теплики в Шклі» була доволі популярною серед львів'ян-сучасників Еразма Сикста⁶¹. На це вказує той факт, що з десяти вибраних дослідником книгозбірень Юзефом Скочком інвентарів, що були укладені в період з 1620 по 1651 рік, «Про теплики в Шклі» вказана у чотирьох. Крім цього дана робота пройшла перевірку часом, про що свідчить її перевидання з перекладеним латинським текстом у 1780 р. у Варшаві⁶².

Ще одна важлива праця, автором якої був Еразм Сикст, побачила світ у 1627 році. Це книга «Медичний коментар до творів Сенеки», назва якої відповідає її наповненню: автор коментує вибрані уривки з праць Сенеки, надаючи їм медичне пояснення. Однак, якщо ознайомитись з книгою, можна помітити, що окрім творів Сенеки Еразм Сикст коментує праці інших давньогрецьких та римських авторів, пов'язані з медициною, а також висловлює власні міркування щодо того, як лікувати певні захворювання та обробляти рани. Так зокрема, про поранення пише він таким чином: «Жодні ліки від вогню і меча, того хто підпалу або порізу зазнав [не врятують], а тільки швидка ручна допомога від іншого. (...) Від зовнішніх уражень, потрібно просити хорошої зовнішньої допомоги⁶³». Цікавим є те, що дана книга знаходилась також в бібліотеці Кампіана, який помер через два роки після її друку, отож купив її він практично одразу, що може свідчити про особливі зацікавлення Марціана у тому, що пише його колега і противник⁶⁴. Праця Сикста «Медичний коментар до творів Сенеки», незважаючи на можливість практичного застосування наявних там порад, виявилась практично повністю забутою в майбутніх століттях, про що свідчить той факт, що жоден з польських писарів ніколи про неї не згадував, а дослідники медицини довгий

⁶⁰ Syxt E. O cieplicach we Skle ksiąg troie... s. 13-19

⁶¹ Skoczek J. Lwowskie inwentarze... S. 75

⁶² Syxt E. O cieplicach we Skle ksiąg troie. 1780. Warszawa, 408 s.

⁶³ Syxt E. Commentarius Medicus in L. Annæi Senecæ. 1627. Leopoli s. 43 ориг. [Nemo Medicorum ad ignem & ferrum, hoc est ad cauteria & fectiones descendat, nisi prius in auxilium ad hibuerit alia remedia mitiora (...) Ad extremos morbos, extreme exquisite remedia optima]

⁶⁴ ЦДІА України у м. Львові арк. 27

час взагалі не знали про її існування. Однак дана книга все таки була знайдена в бібліотеці Залуських, тому доробок Еразма Сикста не загинув⁶⁵.

Про Еразма, як про непересічного львівського інтелектуала, свідчать не тільки його праці, але і його бібліотека, яка на свій час була найбільшою у місті⁶⁶. Так зокрема, бібліотека патриція налічувала близько 750 книг, майже всі з яких придбав чи отримав він сам, навчаючись у Польщі та Італії⁶⁷. Більше половини бібліотеки Сикста складала медична та природнича література. Крім цього, в його домі знаходилося багато книжок пов'язаних з правом та теологією. Вказувати на те, що Еразм був шанованим у місті вченим, може той факт, що інші патриції часто дарували йому книги, а інколи навіть заповідали частину власної бібліотеки. Наприклад, лікар та райця Станіслав Дибовіцький заповів Сиксту половину своєї бібліотеки, бо вважав свої книги скарбом і боявся, що після смерті його книги або пропадуть разом зі сміттям, або будуть пошкодженні його дочками⁶⁸. Як і більшість патрициїв тогочасного Львова, Еразм читав твори античних авторів, однак і тут він відрізнявся власним смаком. Так зокрема, на той час лише в бібліотеці Сикста фігурують трагедії Евріпіда, Софокла та Есхіла, які чомусь були зовсім непопулярними у Львові⁶⁹.

Звичайно ж, Еразм Сикст, як справжній вчений епохи ренесансу, не обмежувався виключно науковою діяльністю: він був активним жителем Львова, а міське визнання і заможність дозволяли йому займати важливі посади в міському уряді. Вже у 1606 р., за два роки після повернення до Львова з Кракова, Еразм отримав посаду лавника, яку займав аж до 1614 р., коли його було обрано до Ради міста. Місце в Раді Сикст займав до самої смерті у 1635 році. Крім цього, у 1627 р. він отримав посаду королівського бурмистра⁷⁰. Саме

⁶⁵ Gąsiorowski L. Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce... S. 338

⁶⁶ Ісаєвич. Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. С. 362-363

⁶⁷ Skoczek J. Lwowskie inwentarze... s. 17

⁶⁸ Różycki E. Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku. — Wrocław: Ossolineum, 1994. — S. 195-196

⁶⁹ Skoczek J. Lwowskie inwentarze... s. 26

⁷⁰ Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII-XVIII wieku... s. 408

на посаді бурми́стра в Еразма Сикста могли розпочатись жорсткі конфронтації з Марціном Кампіаном, які пізніше привели до судової справи між цими двома патриціями.

Таким чином, Еразм Сикст постає перед нами як великий розум Львова свого часу. Сфера його інтересів ніколи не обмежувалась окремою галуззю: він постійно був у пошуку нових знань, охоче ділячись ними у своїх працях. Багато у чому його шлях нагадував шлях Марціна Кампіана: обидва були лікарями за фахом, навчались в тих самих університетах, одночасно займали високі посади в міському уряді протягом двадцяти років, обидва були впливовими та амбіційними представниками славних родів. Водночас, Еразм Сикст, на відміну від Марціна, був вченим, який більшу частину життя присвятив науці та дослідженням, в той час як Кампіан був кращим управителем, здатним знайти для себе комерційну вигоду у будь якій ситуації як законним, так і незаконним шляхом.

1.3. Причини та передумови судової справи

«Сьогодні незгода двох райців з одного нашого міста зробила два⁷¹», - такими словами польський історик Бартоломей Зиморович, розпочинає опис 1628 року у своїй хроніці «Потрійний Львів». Саме цього року львівський патрицій Еразм Сикст звернувся до суду, звинувачуючи Марціна Кампіана у величезній кількості злочинів, пов'язаних зі зловживанням владою та перевищенням владних повноважень.

Потрібно розуміти, що на той час відкритий виступ проти Кампіана, не кажучи вже про відкриття справи у суді, був надзвичайно сміливим кроком, так як цей патрицій був чи не найвпливовішою людиною у Львові, володіючи

⁷¹ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 164

при цьому величезними статками. Крім цього, очевидно, що Марцін мав власні важелі тиску як на раду міста, так і на суд, про що свідчить той факт, що навіть при прямих зловживаннях владою, таких як побудова будинку на землі, що належала місту, його ніколи не намагались притягнути до відповідальності, навіть коли це викликало обурення громадськості⁷². Однак у 1628 р. противником Кампіана виявились не просто жителі Львова загалом, яких можна задобрити обіцянками магістрату, а власне один з представників магістрату: колишній бурмистр та відомий учений.

«Або цей чоловік найбільшу мав хоробрість, або найсильнішу ненависть», - так про виступ проти Кампіана збоку Еразма Сикста писав польський історик Владислав Лозинський⁷³. Сучасник цих подій, хроніст Бартоломей Зиморович схиляється до особистої неприязні, яка підштовхнула Еразма відчайдушно піти проти Марціна. Причину він пояснює так: «...друга [частина міста] пішла за Сикстом, який покривав приватні ворожнечі покірними скаргами і несправедливості міста, а не свого дому, виправдовував»⁷⁴. Крім цього, Зиморович пише, що ця судова справа була «укусом заздрості» збоку Еразма Сикста. Звичайно ж, слова хроніста є дуже суб'єктивними, так як на той момент він був палким прихильником Кампіана, про що свідчить те, з яким возвеличенням він про нього пише. Крім цього, в майбутньому він зможе навіть одружитись на племінниці Марціна, а також отримати величезну частину його спадку⁷⁵.

Однак, версія про особисту неприязнь Сикста до Кампіана має право на життя. Враховуючи те, наскільки амбіційним був Кампіан та якими способами він добивався власних цілей, можна сміло припустити, що було багато причин відчувати до нього ненависть, яка накопичувалась протягом багатьох років. Водночас, особиста неприязнь чи якась заздрість навряд чи була головним

⁷² Чемерис В. Зловживання міською владою... – с. 29 (на правах рукопису)

⁷³ Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo...- S. 95

⁷⁴ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 164

⁷⁵ Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo.... S. 246-247

приводом до такої конфронтації. Так зокрема, потрібно знову звернути увагу на те, що Кампіан і Сикст розпочали свою урядову кар'єру у місті на початку XVI ст. (Кампіан у 1610, Сикст у 1606), практично одночасно займаючи однакові посади. Таким чином, ці представники патриціату протягом вісімнадцяти років спільно працювали, не маючи особливих конфронтацій (принаймні задокументованих). Крім цього, 1628 рік не був найбільш вдалим роком для виступу проти Кампіана, враховуючи той факт, що на той час він залишався на піку своєї влади та впливу. Так зокрема, він володів підтримкою населення Львова, так як залишився захищати місто під час пошесті у 1623 р. Разом з тим, йому вдалось викупити борг Львова перед єзуїтами, який сягав 20 000 злотих⁷⁶. Віддати борг Кампіану місто повинно було до 1635 р, сплачуючи по 5000 злотих кожних три роки. Таким чином, Марцін отримав вплив на економіку всього міста. Водночас, новий борг, який місто мало сплатити Кампіану, надавався під 2% що, з урахуванням різних валютних операцій, принесло б Марціну після дванадцяти років лише 3000 злотих прибутку⁷⁷. Отож, викуп цього боргу сприймався не як початок економічної залежності Львова від Кампіана, а як прояв великодушності Марціна до міста. Підсумовуючи все вказане вище, можна зробити висновок, що патрицій знаходився в надто хорошому положенні, тому виступати проти нього виключно з мотивів особистої неприязні було не надто розумним рішенням.

Водночас, потрібно розуміти, що Еразм Сикст боровся з Кампіаном не самотужки. Його підтримували багато поважних патриціїв і велика частина представників Львівського магістрату, про що говорить подальша судова справа, де такі люди упевнено виступали проти Марціна. Таким чином, у місті утворились дві партії – прихильників та противників Кампіана. Сам Зиморович, описує цей період, як час розколу у суспільстві Львова, порівнюючи місто з Італією, де в різні часи існували ворогуючі партії. «Довго в Римі, довше в Італії були двоголові, як читаємо, поки її Цезар з Помпеєм, партії Венети і Празини, а

⁷⁶ Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa... - s. 266

⁷⁷ Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo... - S. 91

тепер гвельфи та гібеліни розтягують на частини»⁷⁸. Отож, частина представників магістрату давно були незадоволені діяльністю Кампіана у місті і одразу ж підтримали протест Сикста. З цього можна зробити висновок, що змова проти Марціна готувалась вже давно, а Еразм Сикст просто очолив її і став головним «лицем» опору.

Таким чином, складно стверджувати, що основною причиною конфронтації стала особиста неприязнь Еразма, так як за його спиною ховалось багато незадоволених патриціїв, а значить причина була у іншому. Швидше за все, передумова такого виступу була економічною. Тут потрібно знову повернутись до питання «єзуїтського боргу» у 20 000 злотих, який Кампіан перекупив на початку 1620-х років, на перший погляд, з мотивів порятунку міста. Як вже згадувалось вище, кожних три роки місто повинно було сплачувати Кампіану 5 000 злотих, щоб вчасно погасити борг до 1635 року. Однак перший ж платіж, який мав бути сплачений до 1626 року, був виплачений із запізнення аж у рік, через що Марцін почав вимагати у міста додаткової компенсації за прострочення виплати. Існує версія, що сам Кампіан, використовуючи свій вплив і зв'язки у лонгерії, умисно допустив здійснення такого прострочення⁷⁹. Власне тоді, у 1627 році, бургомістром Львова був Еразм Сикст. Щоб урегулювати ситуацію зі сплатою боргу, він уклав своєрідний договір з Кампіаном, за яким останньому, з метою закрити його очі на прострочення, надавалось також так зване штукове⁸⁰ мито⁸¹. Що цікаво, Сикст уклав цей контракт без відома Ради 40 мужів, а у самому вступі до тексту договору взагалі йшлося про те, що нібито все суспільство Львова навіть просить Кампіана прийняти штукове мито на 6 років⁸². Такий договір був дуже вигідний для Марціна, так як окрім 20-ти тисячного боргу, який йому повинні

⁷⁸ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 164

⁷⁹ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... – s. 316

⁸⁰ Штукове – особливе мито, яке знімалось з різних речей і товарів, які ввозили у місто. Було запроваджене у Львові з метою швидше погасити наявні борги та відремонтувати занедбані будівлі. (Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... – s. 159-167)

⁸¹ Bulzacki K., Rody Lwowskie cz. 1 [Електронний ресурс] -. Режим доступу: <https://www.lwow.home.pl/bulzacki/rody.html#kam>

⁸² Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... – s. 168

були повернути, він також мав отримати додаткових 7 тисяч від штукового мита за 6 років. Таким чином, місто попадало в ще більшу боргову яму.

Важко точно сказати, чому саме Сикст пішов на підписання такого небезпечного «договору з дияволом». Деякі дослідники сходяться на думці, що між Сикстом і Кампіаном існувала якась інша таємна угода, за якою у «виграші» був і один і другий⁸³. За цією версією власне те, що Кампіан не виконав свою таємну частину угоди, спричинило агресивний виступ Сикста, до якого вже приєдналися і інші патриції.

Однак, основний привід до початку справи чітко прослідковується після аналізу документу, в якому описаний судовий процес між Еразмом Сикстом та Марціном Кампіаном. Як виявилось, на початку липня 1628 р. так званий Альберт Опальський, один з гайдуків на службі Кампіана, подав позов до Люблінського коронного трибуналу⁸⁴ на львівську лаву та тогочасного в'їта Еразма Сикста⁸⁵. Гайдук Альберт Опальський був шляхтичем гербу «підкова з хрестом» і напередодні був засуджений львівською лавою та в'їтом за вбивство жінки-передміщанки. До Люблінського трибуналу слуга Кампіана звернувся, щоб зробити апеляцію на цей вирок і щоб лавники та в'їт отримали покарання у вигляді втрати честі, так як своїм вироком сильно вдарили по репутації його роду. В Люблінському трибуналі прийняли позов Опальського, і 5 липня надіслали до Львова вимогу, щоб через два тижні в'їт Еразм Сикст та пани лавники з'явилися до суду.

Звичайно ж, Сикст та лавники одразу вирішили, що цей позов – справа Марціна Кампіана, який здійснює якісь свої особисті плани руками свого слуги Опальського. Таке припущення мало своє підґрунтя, так як участь у справах в Люблінському трибуналі вимагала великих витрат, навряд чи доступних

⁸³ Kowalska H. Marcin Kampan...

⁸⁴ Люблінський коронний трибунал – найвища апеляційна інстанція для шляхетських судів у Польщі, яка була утворена у 1578 р. (Гурбик А.О. ЛЮБЛІНСЬКИЙ ТРИБУНАЛ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2009. - 790 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Ljublinsky_tribunal)

⁸⁵ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 72

простому гайдуку, в той час як Марцін Кампіан попередньо вже неодноразово надсилав подарунки трибунальським писарям і мав там свої зв'язки⁸⁶.

Таким чином, в цьому конфлікті не можна здійснювати поділ на «чорне» та «біле». Марцін Кампіан, який в один момент став ворогом Львова, і Еразм Сикст, що раптово отримав звання захисника міста, - обидва без жодних проблем співпрацювали в системі міського врядування протягом двадцяти років, де Кампіан регулярно зловживав своїми владними повноваженнями. Однак, як тільки Марцін вирішив прямо піти проти Сикста, що також був членом магістрату, це викликало різкий супротив патриціїв, які раптово згадали про всі свої претензії до Кампіана.

⁸⁶ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря» ... с. 57

РОЗДІЛ II

Перші етапи справи Еразма Сикста проти Марціна Кампіана

2.1. Початок справи. Основні обвинувачення проти Кампіана

Справа Еразма Сикста проти Марціна Кампіана фактично розпочалась 6 липня 1628 року. Саме тоді в ратуші, на четвертий день після свята Відвідин Пресвятої Діви Марії, зібрався потрібний гайний суд⁸⁷, який складався з лавників та вїйта. На це судове засідання прийшов возний Лаврентій Красуський, який вручив вїйту, яким той час був Еразм Сикст, та лавникам два листи з вимогою з'явитись до Люблінського коронного трибуналу у справі гайдука Опальського. Судячи зі всього, лавників та вїйта сильно спантеличив такий позов, так як з цими листами вони одразу ж пішли до панів райців, щоб вирішити цю ситуацію. «Що з тим робити, що не до компетентного органу гайдук Пана Кампіана, або радше сам доктор Кампіан викликає?»⁸⁸, - саме такими словами лавники звернулись до райців, тим самим чітко заявивши, що вважають, що за цим позовом стоїть саме Марцін Кампіан. Після цього слово взяв вїйт Еразм Сикст, який заявив, що таким позовом Кампіан порушив присягу, яку дав Богу та місту, так як існує декілька королівських привілеїв та сеймова конституція, які чітко вказують, перед якими судами повинні відповідати вїйт та лавники. Таким чином вїйт, як і лавники, заперечив свою підсудність перед Люблінським трибуналом. І справді, в присязі панів райців, яку складав і Марцін Кампіан, йдеться про те, що райці обіцяють оберігати міські права та привілеї⁸⁹. Таким чином, ігнорування привілеїв, які чітко

⁸⁷ Гайний потрібний (поточний) суд – складався з лавників та вїйта і вирішував справи, пов'язані із заповітами, а також справи про майнові шкоди та борги осіб. (Капраль М.М. Функціонування органів влади Львова у XIII—XVIII ст. (нарис історії інститутів магдебурзького права) / Капраль М.М. // Український історичний журнал. - 2006. - № 5. - С. 117)

⁸⁸ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 74, ориг. [Co z tym czynić, ze ad forum incompetens Nauduk P. Doctora Campiana, abo radzey P. Doctor sam Campian ich envocuie?]

⁸⁹ Groicki B. Porządek sądow i spraw... s. 10-11

вказують, перед яким судом повинні відповідати лавники та вїйт, справді можна було б вважати злочином проти присяги.

До своїх звинувачень Еразм Сикст додав і те, що йому відомо, що Кампіан навіть послав 100 злотих з міського кошту до трибунальського практика Гзовського, щоб той прийняв справу проти лавників та вїйта. Надавши всю цю інформацію райцям, старший лавник Валентин Шольц Станцлевич⁹⁰ запропонував їм розглянути цю ситуацію і розсудити Сикста і Кампіана.

В той самий час, коли лавники обговорювали з райцями суд проти Марціна Кампіана, в залі сидів і сам доктор медицини, активно реагуючи на все, що відбувалось. Про це свідчать не тільки самі слова Кампіана, а і те, що писар не встигав їх детально нотувати, вказуючи в документі так: «Сказав Кампіан, між іншими своїми обмовами»⁹¹. Сама ж позиція доктора медицини була такою: «Що мені приписує Пан Сикст, ніколи того Пан Сикст не доведе»⁹². Такі слова викликали активну реакцію у Еразма Сикста, який одразу ж відповів «А я то покажу, що підлі мав справи П. Доктор Кампіан, тоді це все проводив за гріш міський і свого доводив, чого хотів, і нашкодив місту через то втричі більше ніж коли корисного вчинив»⁹³. На це Кампіан кинув дзеркальну репліку: «Якщо я і нашкодив місту, але (...) втричі більше місту корисного вчинив, а не зла, як П. Сикст, який йому завжди шкодив»⁹⁴. Таким чином, Марцін Кампіан одразу ж почав переходити із захисту в напад, відповідаючи на обвинувачення свого противника власними обвинуваченнями. Що цікаво, обидві сторони конфлікту відзначають корисність Кампіана для міста, хоча і в

⁹⁰ Валенти Шольц Станцлевич - лавник (1617-1633), райця (1633-1651), лонгер міської каси (1634, 1644, 1645), провізор шпиталю (1636-1637), наглядач за порохом (1641-1642) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 221, 407)

⁹¹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 74. Ориг [Pan Campian Docrotr rzekł między inszemі obmowami swemi]

⁹² Там само. Ориг. [A co mi zadaie P. Syxt nigdy tego P. Syxt nie dowiedzie]

⁹³ Там само. Ориг. [A ia to pokszę, ze wredno miał spraw Pan Doctor Campian, tedy te wszystkie przewodził za grósz Mieysky, y swego dokazował, szego chciał, y vszkodził Miasto przez to wtroynasob, kiedy pozytek vszynił.]

⁹⁴ Там само, Ориг. [Jedlim ia vszkodził miasto, alem ia (...) wtroynasob miastu pozytek vszynił, ani zlo kiedy P. Sixt, ktory ie zawsze skodzil.]

різних пропорціях до здійснених ним порушень. І справді, патрицій дуже допомагав місту в скрутні часи, зокрема побудувавши практично за власний кошт нову вежу ратуші, взявши на себе керування містом під час пошесті 1623 р., викупивши величезний борг Львова перед єзуїтами, тощо⁹⁵.

Однак, як вважав Еразм Сикст, злочини доктора медицини проти міста були набагато більшими, ніж його допомога. Тому вїт, відповідаючи на закиди Кампіана в свою сторону, висловив цілий список звинувачень, поки що тільки в усній формі: «Покажу я то, що пан Кампіан часто місту шкодив, часто розкрадання міських коштів чинив, міські доходи брав, і їх рахунку ані чинив, ані віддавав. Грунти міські незаконно захоплював і займав. Монополію в місті встановив, людей вбогих пригноблює, їх привілеї ламає і інших йому багато речей покажу...»⁹⁶. Крім цього, Еразм Сикст зауважив, судячи зі всього саркастично, що був би радий побачити докази того, в чому його звинувачує Кампіан.

Після сказаних Сикстом слів, пани райці попросили лавників, вїта та Кампіана вийти з зали, щоб мати змогу порадитись та дати свою відповідь. Саме тоді відбулась дуже цікава ситуація, так як всі на прохання райців піднялись зі своїх місць і покинули залу, крім обвинувачуваного Марціна Кампіана, який, залишившись сидіти на власному місці, сказав: «Для чого маю вступитись? Не вступлюсь»⁹⁷. На прохання представників ради доктор медицини відповів: «Не вступлюсь, бо я знаю який є звичай в цій ізбі: я (вам) повірю, щоб мене декретом накрили?»⁹⁸. Слово «декрет» використовувалось в судовій практиці того часу як слово вирок, тому, судячи зі всього, Кампіан боявся, щоб представники ради, порадившись між собою, не винесли йому

⁹⁵ Kowalska H. Marcin Kampian...

⁹⁶ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 74, ориг. [Pokażę ia to, ze P. Campian szesto miasto skodzi, szesto peculatus szyni; mieyskie prowenta bierze z nich rachunku nie szyni ani oddaie, grunty mieyskie nullo iure occupat et possidet, Monopolia w miescie exeret, ludzi vbogich oppimuie, ich privilegia łamie, y inszych mu wiele rzeszy pokaszę...]

⁹⁷ Там само. Ориг. [Dla czegoż mam vstępować? Nie vstąpie]

⁹⁸ Там само. Ориг. [Nievstąpie: bo ia wiem iaki te zwyczaj w try izbie: wierę, zebyscie mnie decretem okryli?]

попередній заочний вирок⁹⁹. Такі слова доктора медицини, який на той час власне був одним із райців, сприймаються дуже різко, так як вони підважували сам авторитет представників ради і вже навіть на таких ранніх етапах справи характеризували їх як змовників.

Звичайно ж, не всі райці могли миритись з тим, наскільки сильно Марцін Кампіан нехтує їхнім проханням. Першим своє незадоволення висловив, як його називає писар, пан доктор Дзьордзі, або Павло-Юрій Боїм¹⁰⁰: «Але для Бога вступіться Ваша Милість, як маємо обговорювати в цій справі Вашу Милість, при самій Вашій Милості?»¹⁰¹. На це обвинувачений патрицій коротко і ясно відповів: «Не вступлюсь». Такі слова, судячи зі всього, сильно обурили Павла Боїма і вразили його честь, через що він піднявся зі свого місця і сказав: «Протестую я на Вашу Милість Пане Докторе Кампіане, що Ваша Милість, як звик зневажаєш колегіум наш і не хоче Ваша Милість вступитись, і протестую не хочу я бути при тому»¹⁰². Як зауважує писар, після сказаного пан Боїм покинув зал. Зі слів Павла Боїма можна зробити висновок, що це був не перший випадок, коли Марцін Кампіан не слухався інших райців та робив те, що сам вважав правильним.

Як тільки Боїм вийшов і райці зрозуміли, що повертатись він не збирається, слово взяв райця Мельхіор Вольфович¹⁰³, який промовив до Кампіана: «Якщо ВМ. не уступить нам, тоді що один вчинив, вчинимо всі»¹⁰⁴. Таким чином пан Мельхіор стверджував, що як і Павло Боїм, всі райці в знак протесту покинуть залу. Однак, навіть таке спільне волевиявлення панів райців

⁹⁹ Mikołajczyk M., Proces kryminalny... s. 449

¹⁰⁰ Павло Боїм (Дзьордзі) – доктор філософії та медицини, львівський лавник (1617-1619), райця (1619-1641), бурмистр поспільства (1629, 1631), провізор шпиталю святого Лазаря (1627, 1630, 1631, 1636, 1637, 1640), провізор школи (1634), доглядач пороку для стрільби (1629, 1639), хранитель привілеїв і скарбниці (1628-1631), лонгер міської скарбниці (1629), вїт (1633, 1635, 1638, 1641) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 377)

¹⁰¹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 74, ориг. [Ale dla Boga vstap. WM. Iakosz mamy deliberowac w tey sprawie wm. Przy samym wm?]

¹⁰² Там само, арк. 75, ориг. [Protestuię sie ia na wm. Panie Doctorze Campianie, ze wm. Iakos zwykl zniewazasz Collegium nasze, y niechcesz wm. vstapic, y protestando niechęc ua być przy tym; y poszedł przez z izby...]

¹⁰³ Мельхіор Шольц-Вольфович – львівський райця (1617-1632), один із сорока мужів (1603-1607), бурмистр раецький (1629, 1631) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 407)

¹⁰⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 75, ориг. [Jesli wm. nieustaprz nam, tedy co ieden vszynil, vszynie wszyscy]

не мало жодного впливу на думку обвинувачуваного патриція, про що свідчить заключний для цього дня опис писаря: «Потім бачачи його упертість, нічого не судячи і не радячись, тільки трохи посидівши, всі пани райці розійшлись»¹⁰⁵.

Наступного дня райці разом з тогочасним бурмістром Павлом Гепнером знову зустрілись в міській ратуші, щоб обговорити справу Марціна Кампіана. Зібравшись, райці відправили посланця по Еразма Сикста, а коли той прийшов, запитали у нього, чи він залишився при своїх вчорашніх словах та обвинуваченнях проти патриція. Війт ствердно відповів. Тоді райці попросили його розписати всі свої скарги і подати до магістрату. Таким чином, все те, що на попередньому засіданні наговорив Еразм Сикст, вже могло вважатись усною претензією, що на той час було найпростішою формою позову. Однак, за міськими звичаями у деяких випадках було необхідно зробити позов у письмовій формі. Це зокрема стосувалось позовів проти шляхтичів, які оселились у містах, або міських райців¹⁰⁶. Таким чином, пани райці справедливо попросили Сикста подати свій позов та скарги у письмовій формі.

Рада знову зібралась у ратуші і наступного дня, 8 липня 1628 року, для того, щоб Еразм Сикст офіційно підписав те, що він залишається при своїй позиції і готовий судитись проти свого впливового колеги. Тоді прийшов і сам Марцін Кампіан, який хотів бути свідком відкриття справи проти себе. «Теперішнього дня П. Доктор Кампіан прийшов дуже вчасно на Ратушу, але теж вже пани Райці засіли на своїх місцях, і хотів на своєму місці засісти П. Кампіан...»¹⁰⁷, - саме так писар описує прихід доктора медицини до ратуші. З подальшого тексту можна зрозуміти, що присутній в залі тогочасний бурмістр Павло Гепнер¹⁰⁸ попросив Кампіана сісти біля себе, що Марцін і зробив. Таким

¹⁰⁵ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 75, ориг. [Potym widząc iego vporciscie nic nie sądziwszy y nie radziwszy, tylko troszkę posiedziawszy, wszyscy się rozeszli Panowie Rayce]

¹⁰⁶ Mikołajczyk M., Proces kryminalny... s. 195

¹⁰⁷ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 75, ориг. [Dnia praesenti P. Doctor Campian przyszedł barzo w czas na Ratusz, ale tez iuz PP. Raycy zasiedli byli swoię mieysca, y chciał na swym miescu zasięć P. Campian...]

¹⁰⁸ Павло Домінік Гепнер – доктор медицини, львівський лавник (1611-1616) та райця (1616 – 1641). Неодноразово займав посаду бурмістра. (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 387)

чином, Кампіан не сів на своє звичне місце серед райців, на чому писар акцентує особливу увагу.

Через деякий час прийшов і Еразм Сикст, який сів на своєму в'їтківському місці біля Марціна Кампіана. Радники знову запитали у в'їта, тепер вже в присутності його противника, чи залишається він при своєму. Сикст знову відповів ствердно і сказав, що подає письмово свою протестацію та пропозицію. Цікаво те, що сам Кампіан нагадав Сиксту, що той має поставити власний підпис під текстом протестації. Крім цього, він попросив, щоб на протестації підписався і бурмистр Павло Гепнер, що той, як і Сикст, зробив. Важко сказати, чому Кампіан звертав таку увагу на ці підписи. Можливо, таким чином він показував свою впевненість у виграші судової справи, або такі нагадування були елементом тиску на Еразма Сикста, ніби вказуючи, що поставивши підпис під обвинуваченнями він переходить лінію неповернення. Також можна припустити, що Кампіан вимагав підписів, бо його задовольняли звинувачення, подані у цій протестації, і захищатись він хотів саме проти них. Саме тому він і наполягав, щоб цей текст протестації був остаточний. Це припущення частково підтверджують подальші події справи, пов'язані з текстом протестації, однак, на жаль, тексту саме цієї підписаної протестації в документі не подано.

Після підписання документів обвинувачення сталось те, що зробило Марціна Кампіана вже не таким впевненим у собі: райці заявили, що він має бути виключеним з ради міста, поки не захиститься від кримінальних обвинувачень у свою сторону. Таке відсторонення патриція від справ мало своє правове підґрунтя, яке полягало у тому, що посаду райці могла займати тільки людина доброї слави та незаплямованої репутації¹⁰⁹.

Реагуючи на новину про відсторонення доктор медицини вже не вів себе так гордовито по відношенню до інших райців, як декілька днів до цього. Як

¹⁰⁹ Groicki B. Porządek sądow i spraw... s. 7-8

нотує писар: «Він просив, щоб з цим рішенням не спішили, але до дня понеділка затримали. Що пани райці на вимогу його вчинили»¹¹⁰. Судячи зі всього, на початку засідання бурмистр не просто так попросив Кампіана сісти біля себе, а не на звичне раєцьке місце патриція, з чого можна зробити висновок, що між райцями вже тоді була домовленість про його відсторонення. Очевидно, що Кампіан справді боявся втратити своє місце серед райців, так як ця престижна посада дозволяла йому як і отримувати додаткові кошти з раєцької каси, так і впливати на процеси, що відбували у Львові. Крім цього, райці на той час були звільнені від податків на нерухоме майно, що також було зручно для Кампіана, відомого володінням багатьма підприємствами¹¹¹. Однак найгірше у відстороненні від ради було те, що такий процес сильно вдаряв не тільки по честі та гідності відстороненого, але й по репутації всієї його сім'ї. Таким чином, заплямовану репутацію мали б і нащадки Марціна Кампіана, через що їм було б дуже складно зайняти якісь посади у міському уряді.

2.2. Протестація, подана у «12 пунктах»

Наступне засідання магістрату відбулось вже через два дні, у понеділок. На ньому власне і зачитували протестацію Еразма Сикста. Для цього в ратуші зібрались райці та лавники, позивач та обвинувачуваний доктор медицини. Свою протестацію Еразм Сикст розмістив у дванадцяти пунктах, розписаних виключно латиною, які окреслюють ці чи інші злочини та зловживання Марціна Кампіана (див. додаток 2).

Перший пункт був такий: «Перше, що сам проти міських прав і привілеїв звів майстерню побілки тканин, що є Блех¹¹², для приватних своїх потреб»¹¹³. Таким чином, Еразм Сикст звинувачує Кампіана у спорудженні білильної

¹¹⁰ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 75-76, ориг. [On prosił, aby sie z tą sententią nie skwapili ale sie do poniedziałka dnia zatrzymali. Co Panowie Raycey na postulatam uego vszynili.]

¹¹¹ Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні ... с.153

¹¹² Блех – майстерня, де білили тканини. (Привілеї міста Львова... С. 418)

¹¹³ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 76, ориг. [Et Primo, quod ipse con iura et privilegia Civitatis erexit officinam dealbandarum telarum, hoc est Blech, in privatum suum usum.]

майстерні, що на той час було заборонено. І справді, у 1540 р. Львову був наданий королівський привілей, за яким бурмистр та райці отримали змогу побудувати білильну. Однак, побудова будь-якої іншої білильні була заборонена, про що свідчить цей уривок привілею: «Однак щоб згадане наше місто Львів в згаданій своїй вибілювальні у випадку збитків або зменшення (прибутків) пізніше не мало, змістом даної грамоти встановлюємо і хочемо застерегти в майбутньому, що ми, (наш) наступник, а також львівський староста, що в майбутньому будуть, якусь іншу вибілювальну там навколо міста Львова не збудуємо, (вони) не збудують, але не зробимо і не зроблять, щоб відбудувати і спорудити будь-якою владою»¹¹⁴. Таким чином, створення приватної білильні справді було заборонене, щоб не зменшувати доходи міської білильні, котра була дозволена привілеєм.

Другий пункт протестації проти Кампіана стосувався того, що через дії патриція були практично знесені дві міські цегельні, так як Кампіану бракувало дерева для його власної цегельні. Крім цього, патрицій дешевше продавав цеглу зі своєї приватної цегельні ніж вона коштувала у міській. Еразм Сикст характеризує це так: «З чого великий дохід мав. Місто ж доходів роздроблення зазнало і не достаток цегли через (його) приватні цегельні...»¹¹⁵. Дослідники господарства ранньомодерного Львова справді стверджують, що на початок 17 ст. у місті існували три міські цегельні: кульпарківська, свинориська та кошнарівська, однак вже біля 1624 р., через дії Кампіана, з них залишилась тільки кошнарівська¹¹⁶.

Третій пункт стосувався питання монополії. Еразм Сикст вже висував усні обвинувачення Кампіану у встановленні деякої монополії у місті, однак в письмовій протестації він їх більше конкретизував. «Третьє. Монополію встановив і насильно змушував бідняків на пшеницю, в той час за іншими

¹¹⁴ Привілеї міста Львова... С. 243.

¹¹⁵ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 76, ориг. [ex qua magnum proventum habet. Civitas autem proventus diminuitur patitur, et caritatem laterum per privatas laterificinas]

¹¹⁶ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... – s. 118-119

цінами, прийняти свою ціну, яка від його прихоті залежала. Через що багато людей через цю суму були змушені бідувати»¹¹⁷. Отож, судячи по трьох пунктах, які навів Еразм Сикст, можна зрозуміти, що Кампіан активно маніпулював цінами на своїх підприємствах, продаючи дорожче або дешевше, в залежності від наявності конкуренції. Крім цього, він підважував міську монополію на певні товари, встановлюючи де можливо свою власну.

В пунктах чотири і вісім йшлося про злочини доктора медицини, так чи інакше пов'язані з землею. Так зокрема, в четвертому пункті йшлося про таке: «багаточисленні також здійснені ним насильницькі захоплення землі очевидно демонстративні»¹¹⁸. Восьмий ж пункт полягав у тому, що Кампіан створює власні колонії на ланах, які належать міській юрисдикції, і встановлює там власних підвійтів, що підкоряються виключно йому.

Пункти п'ять і дев'ять стосувались того, що патрицій, перебуваючи на владних посадах, займався зловживаннями та розкраданням міських коштів. Так зокрема, в пункті п'ять Сикст скаржиться на те, що Марцін Кампіан, якому міська влада свого часу дозволила контролювати так званий «горілочний»¹¹⁹ податок, ніколи не звітувався перед владою про доходи від цього податку і ніде їх не вказував. В свою чергу в дев'ятому пункті протестації йдеться про те, що Кампіан не виплачував жодних податків зі своїх земель ні для міста, ні для короля.

В пунктах шість і сім йдеться про злочини Марціна Кампіана проти простих людей. Так зокрема, в пункті шість Еразм Сикст звинувачує доктора медицини у тому, що він насильно змушував людей здійснювати для нього різні повинності і нічого за це не платив. Сьоме обвинувачення звучало так:

¹¹⁷ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 76, ориг. [Tertio. Monopolia intulit; et in ac violenter adigit (...) paupers tum siliginer tum alias meres accipere eo pretio, quo ipsi libitum fuerit. Unde multi homines ad summa inopiam rediguntur]

¹¹⁸ Там само, ориг. [Plurimos etiam fundos per vim occupadis prout id demonstrabitur euidenter]

¹¹⁹ Горілочний податок – надане королем у 1537 р. право магістрату на отримання коштів з пропінатії горілки. У 1622 р. Кампіану, за його заслуги перед містом, був наданий контроль за збором цього податку, з доходів якого йому припадала частка у 10%. (Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... с. 400-404)

«Тюрми собі приватні у домі своєму влаштував і захоплював вночі жителів по власному бажанню»¹²⁰.

Звинувачував Сикст Кампіана і у тому, що той практично вирубав для своїх потреб як міські так і раєцькі ліси, про що вказав у десятому пункті своєї протестації.

Доволі цікавим є пункт 11, описаний так: «Наш привілей і право міське підриває. Так як до суду трибунальського подає проти вїта і лави; коли окремий привілей є, що прямо відповідати повинні перед Його Королівською Милістю, його ж обов'язок право наше і привілей міський захищати і оберігати»¹²¹. У цьому пункті Сикст знову звертається до позову, який проти нього та міської лави здійснив гайдук Кампіана Альберт Опальський. Таким чином, позивач в черговий раз заявив про свою впевненість у тому, що за цим позовом стоїть не Опальський, а швидше сам Кампіан.

Дванадцятий пункт протестації Еразма Сикста також стосувався питання землі, однак тут позивач говорив вже конкретніше. Так зокрема, у цьому пункті Сикст скаржився на те, що Кампіан у 1626 р. викупив деяку землю у міщанина Христофора Куна, однак після покупки вписав цю землю до гродських, а не до міських реєстрів, хоча це була земля міської юрисдикції. Таким чином, Сикст вирішив підняти питання правомірності володіння Кампіаном цією землею.

Після оголошення тексту протестації Еразма Сикста, магістрат офіційно відсторонив Кампіана від виконання обов'язків райці, однак самої посади його поки не позбавили. Хроніст Бартоломей Зиморович описує цю подію так: «...усунули його з міської ради, заборонивши йому з'являтися в залі засідань, і залишили його серед церітів»^{122, 123}. Саме тоді заговорив Марцін Кампіан, який,

¹²⁰ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 76, ориг. [Cartetes sibi privatos in domo sua instituit atq captuat noctu hominer innocvos...]

¹²¹ Там само, арк. 76-77, ориг. [Omnia privilegia et iura Civitatis labefactas Etenim Citationes posuit contra Advocatum et Scabinos ad iudicia Tribunalia Regni, cum singulari Privilegio est quod directe respondere debeant cora S.R.M. ipse aut iuravit Omnia iura et privilegia Civitat custodire et defendere]

¹²² Церіти – термін походить з Давнього Риму і означав осіб, які мали всі громадянські права крім права голосувати і бути обраними. (Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 217)

судячи зі всього, був дуже обурений і текстом протестації і рішенням магістрату. Доктор медицини одразу ж почав висувати свої власні протестації як проти в'їта Еразма Сикста так і проти всього магістрату: «Перш за все, що та протестація пана Доктора Сикста, при якій пани райці сумнівно стоять, бо кажуть, що не нинішнього місця та декларація їх є, яку пан Доктор Сикст письмову своєю рукою підписаною подав, і пан Бурмистр, як собі подану і магістратом прийняту, підписав, не є проти присяги, і не має розкрадання коштів в собі»¹²⁴. З цих слів обвинуваченого можна зрозуміти, що текст протестації, який розглядався даного дня, відрізнявся від тексту протестації, яку підписали Сикст та бурмистр на попередньому засіданні, так як, за словами доктора медицини, новий варіант протестації містив обвинувачення у розкраданні коштів та злочинах проти присяги, чого не було в попередньому тексті. Це підтверджують і наступні слова патриція: «А що інший текст подав, а іншим мене, через емоції та розум, оббрехав в минулому часі»¹²⁵. Далі Кампіан попросив, щоб магістрат розібрався з цією ситуацією, а також запропонував прикликати присяжників, щоб ті дали свідчення обману, який здійснив Сикст, змінивши текст протестації.

На цьому репротестації Марціана Кампіана не закінчились і він одразу ж перейшов до наступного пункту: «По друге, протестую і на те, що без жодного факту розслідування справи, без жодних доказів, без жодного попереднього слідства, покарання назначили мені, а покарання не підходить під скаргу Пана доктора Сикста, бо скарга П. Д. Сикста є на повернення і компенсацію майна. А Пани Райці відлучення від уряду вчинили, що є змішаним покаранням для честі, репутації і особистості»¹²⁶. Ці слова патриція можуть свідчити про те, що

¹²³ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 164

¹²⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 77, ориг. [Naprzod ze ta Protestatia P. Soctora Sixta przy ktorey PP. Rayce wątplinie stoią, bo mowią, ze nie teraznieyszego miesca ta declaratia ich iest, którą P. Doctor Sixt inscripto swoią ręką własną podpisana y a Magrati przyięta podpisał, nie iest przeciw przysiędze y niema peculatum w sobie]

¹²⁵ Там само, ориг. [a iz inakszą inscriptio podał a inaszey mnie ex affectu et ratione obelzył przesłego czasu]

¹²⁶ Там само, ориг. [Secundo protestuię sie y o to, ze nulla facta disquisitione de obiecto, nulla probatione praemissa, nulla cognitione proevia, paenam decernunt na mnie, a paenam non conformen skrgie Pana Doctora Sixta, bo skarga P.

удар по честі та репутації став для нього набагато важчим, ніж можливий удар по його гаманцю. В додачу до цього, Кампіан здійснив протестацію і на те, що магістрат не усунув від раєцьких та вйтівських повноважень Еразма Сикста, який теж є одним з основних учасників справи.

Тепер вже слово взяв вйт Еразм Сикст, який почав відповідати на закиди, здійснені Кампіаном в свою сторону: «Що ту карту своєю рукою писану і підписану, віддану П. Бурмістрові, признаю, і в ній є все, що з теперішнього дня при Панах Райцях і присяжниках сказав...»¹²⁷. Таким чином, позивач не визнавав того, що перший варіант тексту протестації мав якісь серйозні відмінності від нового. Крім цього, Сикст звернув увагу і на інші обвинувачення, здійснені доктором медицини: «Як і пан Кампіан готується обвинувачення чинити про наклеп проти мене, так я теж готовим бути обіцяю, чинити то все проти Кампіана і показати, що то не наклеп і не річ придумана, але речі правдиві»¹²⁸. Відповідь на протестацію Марціна Кампіана також зробив і магістрат, зауваживши, що не чинять нічого в підтримку якоїсь зі сторін, а роблять все за правом.

Під кінець засідання Еразм Сикст запропонував провести детальне розслідування, пов'язане з вирубкою дерев в міських лісах, яку здійснював Кампіан, і знайти відповіді на такі запитання:

1. «Чи П. Кампіан рубав дрова в лісах міських на свої потреби, так лонгером будучи як і по лонгерству?
2. Як багато?
3. Куди це звозилось і як багато возів нараз?
4. Чи складали в його цегельню чи в фільварок?

Doctorza Sixta iest in rem, derefusione et recompensa; A Panowie Rayce suspensę ab officio vszynili, ktora paena concervit honorem, famam et personam]

¹²⁷ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 78, ориг. [Iz tę kartę swoią ręką pisaną y podpisana, oddana Panu Burmistrzowi przyznawam y w niy jest wszystko, com dzislydzień przy Panach Raycach y Przysiężnikach mowil...]

¹²⁸ Там само, ориг. [Jako P. Campian Doctor gotowym sie offiaruie szynić o Calumnią przeciwko mnie, tak ia tez gotowym sie być obiecuię szynić to wszystko przeciw P. Campianowi y pokazać ze to nie calumnia ani res fictę ale rzeczy ostotne]

5. Як багато возів (...) дубини на огороження паркану і іншого дерева на будинки йому було звезено?»¹²⁹

Як вказує міський писар, Еразм Сикст вирішив попросити здійснити це розслідування, так як сам він збирався на деякий час від'їхати у справах до княгині Острозької, через що не зміг би бути присутнім на деяких наступних засіданнях. Судячи зі всього, у Сикста були хороші стосунки з правителями Острогу, так як навіть у передмові до своєї праці «Коментар до Сенеки» він згадує Острозького князя Олександра Заславського, якого називає своїм покровителем¹³⁰.

За день до свята Діви та мучениці святої Маргарити, 12 липня, до ради звернувся Марцін Кампіан. Писар акцентує увагу на тому, що своє звернення патриції зробив за відсутності позивача Еразма Сикста у місті, а саме звернення було таким: «Мої ласкаві пани колегові, прохання до вашої милості моє вношу, щоб ваша милість придали мені панів вірних¹³¹, чого мені відмовити не можете, щоб вони подивились всі будинки мої на грунтах моїх за правом, інскрипціями і кордонами власними будовані, і чи з матерії вашої милості то будував, або на якихось міських грунтах»¹³². На основі цього уривку можна побачити, що доктор медицини хотів пришвидшити судовий процес, тому шукав інструменти, які б допомогли швидко довести його невинуватість по окремих пунктах, в яких його звинувачував Сикст.

¹²⁹ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 78, ориг. [1. Jesli P. Campian rąbał rwa wlessiech mieskich na swą potrzebe, tak Lwnarszem będąc iako po lunerstwie? 2. Iako wiele? 3/ Gdzie ie zwozono, y iak wiele wozow w raz. 4. Jesli do Ciegelnie iego składow abo na ktory iego folwark? Jako wiele wozow (...) dębiny na grodenie płotow y inszego drzewa na budynki mu zwozono?]

¹³⁰ Syxt E. Commentarius Medicus in L. Annæi Senecæ..., передмова.

¹³¹ Пани вірні (juris fidelium) – члени уряду присяжних, які здійснювали вимірювання земельних ділянок, поділ майна між спадкоємцями, оприлюднення заповітів, введення у володіння власника. (Усенко Б. І. // Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / за ред. І. Б. Усенка. – Київ : Наук. думка, 2014. – с. 100)

¹³² ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 78, ориг. [Moi łaskawi Panowie Collegowie petitum do WM. Moie wnoszę abyscie WM. Przydali mi Officium DD. Jurisfidelium, ktorego mi denegować nie możecie, aby oni obaczyli wszystkie budynki moje na gtuntach moich wedle prawa, inscriptiy, y limiter własnych budowane, y ieslim z materiy WM. To budowal, abo na iakich gruntach mieyskich]

Однак, як це часто буває у судових справах, такі прохання повинні мати певну процедуру, після якої тільки можуть бути здійснені. Так сталося і у цьому випадку. Райці відмовили Кампіанові у його проханні, пояснюючи це тим, що вимогу про надання панів вірних для перевірки розміщення будівель потрібно було попередньо згадувати в репротестації, чого патрицій не зробив. Крім цього, вносити таке прохання можна тільки в присутності позивача, який на той час був відсутній.

Така відповідь Кампіана, звичайно, не задовольнила і він продовжив: «Для цього чекати приїзду, а що б знати коли приїде, пана доктора Сикста, мені є річ тяжка і непотрібна. Через то, що пани вірні мають мені бути придані, цього жодним способом відмовити не можете»¹³³. Після цих слів Марцін Кампіан зауважив, що буде змушений зробити протестацію проти Магістрату, у випадку, якщо ті йому відмовлять. Магістрат надав відповідь, що залишається при своєму. Тоді Кампіан виголосив перед возним свою протестацію, на що Магістрат дав репротестацію, сенс яких повторював вже сказані сторонами тези. Однак, судячи з подальшої справи, дозвіл на огляд будинків панами вірними доктор медицини так і не отримав.

Марцін Кампіан знову прийшов до ратуші вже через два дні, при чому не сам, а з декількома «вільними» свідками. На цей раз, щоб обговорити питання вирубки міських лісів, в чому його звинувачував Сикст.

Першим як свідок виступив цегельник Ніколас Венгеський, який розпочав так: «Знаю я з домовленості писаної року 1616 дня 20 жовтня з паном Кампіаном вчиненої, при якій свідчу, що цегельня вся П. Кампіанова є збудована від мене, на будування якої дошки дубові, крокви та платви мав від лісу Щиржицького прислані через пана Хмелецького, зятя Пана Гідзінського, на той час державця Щиржицького, які підводами його ж піддані возили,

¹³³ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 79, ориг. [Dla tego czekać przyjazdu, a co wiedzieć kiedy przyjedzie, P. Doctora Sixta, mnie iest rzecz ciężka y niepotrzebna. Przeto, iz Officium DD. Jurisfidelium ma mi być przydane, tego mi żadnym sposobem denegować niemożecie.]

остаток який не діставало йому, мав від панів райців з лісів міських, що йому підвозили самі пани райці. Якщо в справі міській їздив до Варшави, чи якщо в небутності його лісники не допустили рубати, я ходив іменем Панським до небіжчика П. Каспера Пжеждецького, нагадати обітницю від панів дану, і розказав остаток матерії міської видати, і звозив я своїми кіньми»¹³⁴.

Наступним свої свідчення дав тесля на ім'я Мартин: «Збудовали Кампіанові сарай в Білій церкв¹³⁵; і великий для збіжжя. На те мав матеріал з різних лісів. Перш за все возили йому фурмани Клепарівські чотири буки з Брюховицького лісу. Потім два буки з Клепарівського лісу, потім шість дубів з Зубрз(д)ецького. А то було за дозволом Панів Райців і за дозволом П. Мальхера Вольфовича¹³⁶, на той час державця»¹³⁷. Марцін Кампіан додав до свідчень теслі і те, що такі дозволи були підписані рукою тогочасного бурмистра Еразма Сикста.

Далі вийшов третій свідок, теж тесля на ім'я Альберт. «Коли панові Кампіанові п'єц через вітер завалився і знесений був в цегельню його, тоді його я будував. Отримав матерію стару з того розваленого п'єца, другу матерію купували йому на ринку. Третя матерія вже була, тобто чотири платви великі від Пані Варгоцької, які йому подарувала»¹³⁸.

¹³⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 80-81, ориг. [Znam sie de interczyzy spisaney Roku 1616 die 20 octobris z Panem Campianem vczynioneu, przy ltorey zeznawam, ze cegielnia wszytka P. Campianowa iest zbudowana odemnie, na ktorey budowanie szochy dębowie, krokwy, płatwy ma z lasu Szyrzyckiego przysłane przez P. Chmielieckiego zięcia P. Gidzinskiego na ten szas dzierzawcy Szyrzyckiego, ktore podwodami iegosz poddani wozili; ostatek co nie dostalo mu, ma od Panow Radziec z lasow Meyskich co mu wyciac pozwolili sami Panowie Rayce, gdy w sprawie Mieyskiey iezdził do Warszawy, iakosz gdy w niebytnosci iego lesni niedopuscili rąbac, iam chodzil imenim oanskim do nieboszyka P. Kaspra Przysdzieckiego, vpominając sie obietnice od Panow daneu, y roskazak ostatek materiey mieyskiy wydac, y zwozilem na swoiemi konmi]

¹³⁵ Біла Церква – назва фільварку, який належав М. Кампіану. (Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 276)

¹³⁶ Мальхер Шольц-Вольфович – член ради сорока мужів (1579-1593), лавник (1593-1604) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 407)

¹³⁷ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 81, ориг. [Zbudowałem P. Campianowi Sopę w biały Cerkwie wielką dla zboza. Na tę miał materia z roznych lasow. Nprzod wozili mu furmani kleparowscy sztery buki z Bruchowickiego lasu. Potym dla buki z kleparowskiego lasu; potym szesc dęmbow z Zubrzeckiego. A to za pozwolenim Panow Radziec y za quidem P. Malchera Wolphowicz na ten czas dzierzawce.]

¹³⁸ Там само, ориг. [kiedy Panu Campianowi piec sie przesz wiatr zawalił y zniesiony iest w cegielnie iego, tedym go ia budował, gdzie miał materia starą z tego rozwalonego pieca; druga materia kupowałem mu na rynku trzecia materia byla, yo jest sztery płatwy wielkie od P. Wargeckiuy ktoremu darowala]

Після слів теслі, свідчити вийшли аж три чоловіки: Іван Шенжик та пекарі Василій Дияк і Федько Сухоніж. «Що якось і коли небудь мав П Кампіан збіжжя на зернохновищі своєму, цього нас не примушував купувати в себе, але як хто міг так з ним торгував собі. А що зараз має сто і кількадесят колод, що купив в П. Зборовського, колоду одну по 10 зл. і грош 10, продав нам деяким і понизив до Божого Народження по зл. 5, а за готове купуючи по п'ять з половиною злотих. Ото як може хто купити»¹³⁹. Отож, з цього уривку можна зрозуміти, що з допомогою приведених свідків Кампіан хотів захиститись не тільки від обвинувачень у порубці міських лісів, але й від закидів стосовно примушення людей купувати товари за збільшеними цінами. І справді, за цими свідченнями доктор медицини постає благодійником, який навпаки – собі купував дорожче, а людям продавав удвічі дешевше.

Останнім свідком був Іван Криштанович, який кілька років був урядником у Марціна Кампіана. Його свідчення також стосувались обвинувачення про вирубку міських лісів, і, загалом, він також говорив про те, що якщо для будівель доктора медицини в Білій Церкві і Скнилові і використовувались дерева з міських лісів, то тільки за дозволом райців або пана старости. Після цих слів всі попередні свідки склали присягу на свої свідчення, що було дуже важливо, так як за тогочасним правом будь-які свідчення, якщо вони не є підкріплені присягою, вважались недійсними¹⁴⁰.

Цікаво те, що Марцін Кампіан привів аж сім свідків, хоча в тогочасній правничій практиці для більшості справ було достатньо свідчення двох або трьох осіб. Пояснення такого вибору кількості свідків можна знайти в праці тогочасного правника Бартоломея Гроїцького, який писав, що у «справах

¹³⁹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 82, ориг. [Ze wkolowiek y kiedy kolowiek niemał P. Campian zbosza na spiklerze swoim tego nas nieprzymuzał kupować v siebie, ale iako ktory mógł, tak z nim targował sobie. A co teraz ma sto y kilka dziesiąt kłod, co kupil v P. Zborowskiego, kłodę jednę po 10 zl. y grosz 10 przedał nam niektorym y ponierzył do Bojogo Narodzenia po fl. 5 a za gotowe kupuią po pułpięta y po pięć zlot. Ono iako moze ktory kupic.]

¹⁴⁰ Groicki B. Artykuły prawa majdeburskiego... s. 18-19

ганебних», тобто тих, які стосуються питання честі та гідності обвинувачуваного, свідків має бути сім¹⁴¹.

Проаналізувавши всі свідчення людей, яких привів Кампіан, можна зробити висновок, що доктор медицини не збирався заперечувати звинувачення у вирубці міських лісів для побудови власних будівель. Однак, він пояснював це тим, що сама рада міста надавала йому на це дозволи, а в деяких випадках і самі райці привозили йому дерево. Якогось подальшого обговорення свідчень, наданих людьми, яких привів Кампіан, не відбулось. Судячи зі всього, ніхто не розглядав свідчень так як у Львові на той час не було Еразма Сикста, а за тодішнім правом людина, проти якої привели свідків, мала також їх вислухати¹⁴².

Таким чином, помітно, що хоча проти Марціна Кампіана було висунуто величезну кількість звинувачень, а також відлучено від основних владних посад, він намагався вирішити цю проблему якомога швидше. Про це свідчить зокрема те, що після оголошених обвинувачень, він практично кожного дня приходив до райців з проханнями пришвидшити процес, а також приводив різних свідків, які його підтримували. Доктор медицини особливо активізувався після того, як виявилось, що у місті протягом деякого часу буде відсутній Еразм Сикст, який в свою чергу не зможе підкріпити обвинувачення власними доказами. Можливо, Кампіан сподівався, що за відсутності позивача магістрат не зможе самотійно протистояти йому і, врешті-решт, стане на його сторону. Крім цього, саме в цей період патрицій почав заручатись підтримкою впливових людей як у самому Львові так і за його межами.

2.3. Переломний момент справи. Лист від короля.

Марцін Кампіан знову звернувся до райців в кінці липня. Однак цього

¹⁴¹ Groicki B. Porządek sądow i spraw... s. 90

¹⁴² Там само.

разу він прийшов до ради не сам, а у супроводі підстарости Олександра Залеського, бургграфа¹⁴³ Северина Кжиковського і представників замкової канцелярії, серед яких писар окремо згадує Якова Грицину, Симона Бекловського і Христофора Лураковського. Така велика делегація зібралась навколо Кампіана не просто так, а щоб обговорити з радою мандат від самого короля Сигізмунда III, напередодні надісланий міському старості. Зустрівшись з райцями, першим заговорив підстароста Олександр Залеський: «Маючи наказ від Й.М. Пана Старости Львівського, якого на цей час у Львові немає, і сам через розлиття вод тут прибути не міг, прийшов я до Вашої Милості з мандатом Його Милості Короля, який йому є занесений через Пана Кампіана, райця тутешнього, аби його Вашій Милості прочитати дав, і за ним, аби домагався відновлення Пана Кампіана, на місці тому, на якому є від Й.М. Пана Старости посаджений»¹⁴⁴.

Таким чином, Марцін Кампіан, з метою повернути втрачену посаду та відновити пошкоджену репутацію, звернувся до самого короля. В цьому, судячи зі всього, сильно допомогло те, що Кампіан з 1626 р. був королівським лікарем Сигізмунда III Вази, тому на момент судової справи він вже знався з королем¹⁴⁵. Крім цього, стає відомо, що до міста не міг прибути сам староста, через повінь.

Зачитувати королівський мандат перед панами райцями почав старший підписок Христофор Лураковський:

«Уродженому Боніфацію Мнішекові старості нашому Львівському, вірно нам велимо, ласкою нашою королівською. Дійшло до відомості нашої, що уряд

¹⁴³ Бургграф – комендант замку, замісник королівського гродського. (Гошко Т. Нариси з історії... с. 204)

¹⁴⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 81, ориг. (Maiać roskanie od J.M. Pana Starosty Lwowskiego ktorego pod ten czas we Lwowie tu niemasz, y sam dlla rozlania wod tu przybyc nie mogł, przyszedłem do WM. Z Mandatem K.J.M. ktory mu iest zaniesiony przez P. Campiana Raycę tutesznego, abym go WM. Przeszytać dał y wedlug niego, abym sie domagał, restitutiey P. Campiana na mieysce to, na ktore iest od J.M.P. Starosty posadzony»

¹⁴⁵ Осіпян О. Винайдення престижних предків у контексті світогляду міського патриціату Львова XVII ст.: «перші німці» та «двозначні вірмени» в «Потрійному Львові» Ю. Б.Зиморовича / Олександр Осіпян // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 5 (№512). С. 191

Радецький Львівський за певними фактами, одного з них, Марціна Кампіана, доктора, чоловіка на тому ж уряді Радецькому, добре місту заслуженого, з посеред себе виключили, і від всіх його урядові належних повинностей віддалили. Що з великою кривдою славі добрій його діється, а з більшою шкодою добру посполитому місту тому, і зі зменшенням поваги до уряду Радецького, коли самі попередньо зневажати починають, аби за такою ворожнечею Місто шкоди і обтяження якогось в справах своїх не понесло. Поручаємо, щоб в то пильно втрутився, і Райців вів до того, щоб поверненого Кампіана посеред себе без жодного зволікання прийняли, і його пристойно, через таку зневагу, нагородили, не даючи подальших приводів до незгоди і розірвання спокою посполитого. А якщо уряд той що так до нього (...) себе протиставляв, тоді щоб ту справу до судів наших відправили, самі щоб в них не вдавались, і жодних прикростей поверненому Кампіанові, як тому, якого ми під оборону свою взяли, не чинили.

Даний в Варшаві дня 21, місяця липня, року панського 1628. Панування королівств наших Польського 41 Шведського 35 короля Сигізмунда»¹⁴⁶.

Отож, король не тільки вимагав повернення Кампіана на посади, від яких той був усунутий, але й засвідчував, що бере доктора медицини під свій особистий захист і доручає перевести цю справу до королівського суду.

¹⁴⁶ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 81-82, ориг. [Urodzonemu Bonifacijowi Mniszkowa Staroscie naszemu Lwowskiemu wiernie nam miłemu, łaskę naszą krolewską. Doszło to do wiadomości naszej, że urząd Radziecki Lwowski za pewnymi iednego z nich factami, Marcina Campiana Doctorza, Szlowieka na tymże urzędzie Radzieckim dobrze Miastu Zasluzonego zposrodku sobie wyrzecili y od wszystkich temu urzędowi należących powinności oddalili. Co iż się z wielką wyną sławy dobrej jego dzieie, a z większą szkodą dobra pospolitego Miasta tamesznego, y z ummieyszeniem powagi urzędu Radzieckiego, gdy sami w przod znieważać poszynaią, aby za takim wzrozeniem Miasto skody y zatrudnienia iakiego w sprawach swuch nie poniosło. Poruszamy (...) abys się wto pilnie włożył, y Rayce wiodł do tego, iakoby powiernionego Campiana w posrodo siebie bez zadney zwłoki przyięli y iemu przystoinie taką zniewagę nagrodili, niedaiąc dalszych do niego y pokoiu pospolitego rozerwania occasiey. A gdzieby urząd tameczny co takiego do niego (...) sobie praetendował, tedy żeby tę sprawę do sądow naszych, sami się w nią nie wdaiąc y zadnych przykrosci powiernionemu Campianowi, iako temu, ktoregos my po obronę swoię wzięli, nieczyniąc odesłali

Dat w Warszawie dnia XXI miesiąca lipca, roku Panskiego M. DC. XXVIII. Panowania krolestw naszych Polskiego XXXXI Swiedskiego XXXV. Sigismundus Rex]

Як тільки пан Лураковський дочитав текст королівського мандату до львівського старости, Марцін Кампіан почав читати королівський мандат вже до львівського магістрату. Цей документ, повністю написаний латиною, за змістом був схожий до попереднього, і теж вимагав відновлення Кампіана на посадах. Представники магістрату, вислухавши обидва мандати, відповіли, що приймають королівський мандат і готові його виконати, однак так як та справа стосується не тільки ради, але й лави та колегії сорока мужів, як представників Львівського суспільства, то вони повинні порадитись і з цими урядами. Райці сказали, що зберуть завтра для обговорення лаву та колегію сорока мужів о 14 годині, а в 15 годині дадуть офіційну відповідь на королівський мандат.

Тут знову заговорив підстароста Олександр Залеський: «Щоб Ваша Милість пам'ятали, що ми тут не прийшли брехливо, хочемо волю і наказ Й.К.М. ефективно виконати. Не може Ваша Милість більшу корисність Місту вчинити над Його Королівською Милістю, і то теж розповідаємо, що П. Доктор Кампіан є з руки Й. М. П. Старости Бурмистр, а зараз Бурмистровство припадає, щоб Ваша Милість знали, що якщо Пана Кампіана між себе не приймете, знаю певно, що сам Й.М. П. Староста зійде і буде Бурмистровати»¹⁴⁷.

З цих слів пана підстарости можна зрозуміти, що Кампіан був попередньо номінований старостою як бурмистр. Потрібно звернути увагу на те, що на той час на посаду бурмистра 22 лютого вибирали аж трьох райців: одного вибирали самі райці, другого представники міської громади, а третього міський староста¹⁴⁸. Обрані райці виконували функції бурмистра поквартально. З цього можна зробити висновок, що скоро мав розпочатися той квартал, коли бурмистром замість Павла Гепнера мав бути Марцін Кампіан. Однак, так як бурмистром повинен бути член ради, а Кампіан був тимчасово виключений з

¹⁴⁷ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 84, ориг. [Zabysie WM. Pamiętałi zesmu tu nie przyszli ficti, chcielibyśmy wolą y roslazanie J.K.M. skutecznie wypełnić. Niemoga wm. Większey providentey Miastu vczynic nad J.K.M. J to tez opowiedamy, poniewasz P. Doctor Campuan est ex brachio J.M.P.Starosty Proconsulus a (...) teraz Burmistrowstwo przypada, ze bysie WM. Wiedzieli iz iesli Pana Campiana między sie nie przyimiecie wiedzie pewnie, ze sam J.M.P. Starosta ziedzie, y będzie Burmistrował]

¹⁴⁸Капраль. Функціонування органів влади... с. 113

неї, функції бурмиистра виконувати було нікому. Саме через це підстароста почав ще більше тиснути на раду, з метою пришвидшити процес повернення патриція в її склад. Відповідь магістрату полягала у тому, що противитись волі та мандату короля вони не хочуть, але мають певні причини для того, щоб дати офіційну відповідь завтра. На цьому засідання закінчилось і люди розійшлись.

Наступного дня райці, як і планували, зустрілись з представниками лави та колегії сорока мужів, щоб обговорити королівський мандат та дати на нього спільну відповідь всього міського суспільства. Як представник всієї лави виступив старший лавник Миколай Зихній¹⁴⁹, в свою чергу колегію сорока мужів представляв регент Каспар Крауз¹⁵⁰. Райці задали представникам питання, чи підтримують їх уряди протестацію Еразма Сикста проти Марціана Кампіана. Крім цього, райці наголосили, що сам Кампіан стверджував, що колегія сорока мужів не тільки не підтримує протестацію Сикста, але й готова протестувати проти неї. Зихній та Крауз дали на це таку відповідь: «Що ми так своїм, як і всіх лавників і сорока мужів іменем свідчимо, що при раз вчиненому дозволі нашому сильно стоїмо, і від нього не відступаємось, бачачи, що та протестація П. Доктора Сикста на підтримку і захист прав і привілеїв місту цьому служачих належить»¹⁵¹. З цієї відповіді випливає, що і лавники і колегія сорока мужів підтримали протестацію Еразма Сикста. Таким чином, у місті Львові і справді розпочалась серйозна внутрішня боротьба між урядами, так як Еразм Сикст заручився майже повною підтримкою ради, лави та колегії сорока мужів, в той час як за Кампіана активно виступав старостинський уряд.

Обвинувачуваний доктор медицини, судячи зі всього, здивувався з того факту, що колегія сорока мужів підтримала Сикста. Його реакція на відповідь

¹⁴⁹ Миколай Зихній – доктор філософії, писар лави (1617-1626), лавник (1627-1642), райця (1642-1650), бурмиистр раецький (1644, 1648), провізор шпиталю (1646-1649), хранитель привілеїв і скарбниці (1642-1645) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 418)

¹⁵⁰ Каспар Крауз – виробник сукна, член колегії сорока мужів (1622-1629), регент колегії (1628) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 393)

¹⁵¹ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 85, ориг. [Ze my tak swym iako u wszytkich scavinorum et quadraginta viorum nomine zeznawamy, iz przy raz wczynionym zrzwoleniu naszym mocno stoiemy u od niego nie odsepuiemu, widząc ze ta Protestatio P. Doctora Syxta na podporę y zachowanie praw y przywileiow Mastu temu służących należy]

колегії була такою: «Що ми про то не знаємо, і знати не хочемо; бо то є на майно наше вчинено з приватної ненависті, вони ж самі того Сикстові приписували. Про що самі перед мною, як і перед возним протестували і деякі з панів присяжників просили мене, щоб про то засвідчив, коли буде потреба»¹⁵². На основі цих слів Кампіана можна зрозуміти, що доктор медицини не хотів переводити цю судову справу в площину, при якій його супротивником виступає все міське суспільство. Крім цього, можна помітити, що у патриція була певна попередня домовленість з колегією сорока мужів, за якою вони мали виступити проти протестації Еразма Сикста. Таким чином, ця протестація не набрала б достатньої сили, і судова справа не вийшла б за межі приватного конфлікту між патриціями. Однак, судячи з подиву Кампіана, колегія сорока мужів чомусь раптово змінила сторону і офіційно підписалась під протестацією Сикста.

Одразу ж після зустрічі з урядами колегії сорока мужів і лавою, райці відправили запрошення по підстаросту Олександра Залеського, який на той час був у гродській канцелярії, щоб той прийшов і вислухав відповідь на вчорашній мандат короля. Райці попросили підстаросту не брати з собою багато людей, за відсутності на то причини. Однак, судячи зі всього, Залеський не сильно прислухався до цієї поради, так як з ним до ратуші, окрім Кампіана, прийшла ціла замкова делегація, серед яких бургграф Кжиковський, канцеляристи Грицина та Лураковський, а також «юристів і підписків замкових громада немала, які де було місце засіли»¹⁵³.

Як тільки всі зібрались, райця Ян Альнпек¹⁵⁴ зачитав відповідь магістрату на королівський мандат:

¹⁵² ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 85, ориг. [Ze my otym niewiemy i wiedzieć niechcemy; bo to na kaletę nasze vszyniono ex privato odio; anizmy tego Panu Syxtowi polecali. O ci sie y sami sie przedemną, iako przed generałem protestowali y niektorzy z panow przysiężnikow prosili mnie; abym to zeznał, gdy tego będzie potrzeba]

¹⁵³ Там само, арк. 86, ориг. [juristov y podpisow zamkowych gromadę niemala, ktorzy gdy mieysca zasiedli]

¹⁵⁴ Ян Альнпек – член колегії сорока мужів (1603 – 1610), лавник (1610-1618), райця (1618-1636), бурмистр раецький (1630), провізор школи (1627, 1628), доглядач пороху для стрільби (1627), вїйт (1629). На початку

«Милостиві панове.

Як і дня вчорашнього, мандат Його Королівської Милості, нашого милостивого пана, з повинністю, чесністю, прийняли, так і сьогодні з великим шануванням його уваживши, таку відповідь нашим милішим панам віддаємо. Його милість П. Доктор Кампіан не через приватну суперечку тут розглядається (як там вдав), але за кримінальними обвинуваченнями, і доки з ним в свою сторону не справиться, доти з ради виключений, а якщо скоро справиться, одразу ж його повернемо на місце. Знаємо наші Милостиві Панове, що Магістрат наш злочини викорінювати повинен, інакше репутація наша під загрозою. Шкодуємо однак через те, що до того прийшло і бажали б ми, щоб та справа була між приватними сторонами заспокоєна. Але якщо вже Король Й.М., за сприянням Пана Кампіана, радить взяти суд до себе, йдемо за волею Панською, і там віддамо надійній особі справу. Дивуємось однак П. Кампіанові, що, впровадивши в розгляд справи його милість старосту, нашого милостивого пана, нам завадити намагається, що не є добре. (...) Про функції і виступи, оборони Пане Боже, ані про кривди жодні на особу і майно Пана Кампіана нічого не мислимо. Просимо аби цією відповіддю задовільнилися»¹⁵⁵.

Отож, відповідь магістрату полягала у тому, що вони обіцяють ніяк не утискати Кампіана, а також зобов'язуються передати справу до королівського суду. Однак повертати патриція назад на його місце в раді, навіть на вимогу

XVII ст., будучи одним із колегії сорока мужів, Ян Альнпек знаходився в опозиції до міської влади, за що тричі потрапляв до міської в'язниці, а у 1605 р. його навіть позбавили міського громадянства, яке йому вдалось повернути лише у 1607 р. завдяки декрету короля Сигізмунда III. (Осіпян О. «Topographia civitatis Leopolitanae» Іоганна Алембека початку XVII ст. як джерело з історії Львова: когнітивна рамка, нарративні стратегії // Український історичний журнал. — 2010. — № 4. — С. 196)

¹⁵⁵ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 86-87, ориг. [Miłosciwi Panowie. Jako dnia wczoraszego, mandat K.J.M. naszego Miłosciwego Pana zpowinną wczciwością przyielismy, tak y dzisiaj z wielkim poszanowaniem uwazywszy takowy respons w.m. Naszym Mwym Panom oddaemy. Jego M. P. Doctor Campian nie iest privatus (iako tam vdal) Consulatu, ale do tąd dokąd sie ex criminibus sibi obiectis nie sprawi tanti per ab Officio suspensus, iako skoro sie sprawi zaraz loco suo resituetur. Wiedzą w.m. Naszy Mcwi Panowie, ze Magistratus omni crimine tarere debet alias reputatio eius priclitaretur. Załuiemy iednak tego, ze do tego przyszlo y zyszilibysmy byli, aby to sprawa byla intra privatus parietes vspoloiona; Ale iz ią Krol J.M. na instantią P. Campiana do sie bie zaciągać rady idziemy za wolą Panską y tam damy o sobie skuteczną sprawe. Dziwiuiemysie iednak P. Campianowi, ze on tak wiele de mertis suis w Acta wprowadzivszy jego Mou P. Starostę naszego miłosciwego Pana łaskę nam naruszyć pieczołuię, co nie iest boni. (...) O fucciach y dissesionibus obroni Panie Boże, ani o violociey zadney na osobie y rzeczach Pana Canpiana, nic nie myslimy. Prosimy aby WM. Tym Responsem radzili sie kontentować.]

короля, ніхто не збирався, пояснюючи це тим, що обвинувачений райця може нашкодити репутації магістрату. Звичайно ж, Марцін Кампіан був сильно розчарований такою відповіддю магістрату, тому взяв слово, як тільки Ян Альнпек дочитав текст до кінця: «Хоча ця відповідь є до Й.М. П. Підстарости, однак що її мені припустили, так вчора як і сьогодні. З Його Милістю знаюсь від того, що хотів завжди прислужитись цьому Місту і Вітчизні своїй. Уряд цей завжди шанував, поважав і за нього виступав і покривав як перед Й.К.М. так і перед Шляхтою, як і всюди, де того потреба була. За що великої вдячності жодної мені не було принесено...»¹⁵⁶. Таким чином, патрицій був добре знайомий з королем, так як особисто і, судячи зі всього, неодноразово їздив до нього, щоб вирішити міські справи. Ці слова можуть частково підтвердити також свідчення цегельника, який приходив з Кампіаном декількома засіданнями раніше, бо він згадував, що доктор медицини їздив до Варшави у міських справах.

Тим часом Кампіан продовжив промову: «Бо що жодного злочину в тих пунктах протестації проти мене вчиненої немає і жодного кримінального діяння, ані слушної причини., а ВМ. приватну ненависть проти мене вчинили собі. Хотіли собі, ВМ, щоб я дав себе судити, теж я бачив ясно, що тут і тих, і інших з ВМ. маю ворогів, тому не дався. Через то після того вдався до Й.К.М і про все на ВМ. самих здійснив. Вступив я і з возним до сорока мужів, чи знають про якусь протестацію пана Сикста проти мене, вони відповіли що не знають, а зараз вони під страхом покарання від ВМ. інакшу декларацію чинять. Ото я маю надію на П. Бога, що з того всього вийду, а неприятели мої потіху мати не зможуть»¹⁵⁷. Ця промова патриція, в порівнянні з його попередніми

¹⁵⁶ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 87-88, ориг. [Aszolowiek ten Responso iest do J.M.P. Postarosciego, iednak zesie mnie przypuscili tak wczora, iak y dzis, Z jego Mcia znam sie do tego, zem sie chcial zawsze przysluzic temu Miastu y Oyszynie moiey. Urząd ten zawszem szanował, scil y zani sie opponował y zastawiał tak przed J. K. M. Iako y v Slachty, iako y wszędzie gdzie tego potrzeba była. Za co wszakse wdzięczności zadney me odnosząc]

¹⁵⁷ Там само, арк. 88, ориг. [Bo adz Zadnego Crimen wtych punctach Protestatyei przeciw mnie vzynioney niemasz. Niemasz y zadnego Cramianlnego facimus, ani słuszney przyczyny, a WM. Privato odio przeciw mnie postąpili sobie. Chcieliscie zać WM. Abymsie dał iudować; tez ia widząc iawnie, ze tu y tych y onych z WM. Mąm inimicos, niedałem sie. Przyszło mi sie zatym vdać do J.K.M. y owsem to na WM. Samych retorquere. Wstępowałem ia y zwozным do

репліками, є дуже емоційною, і у ній він не соромиться розкидатись обвинуваченнями в сторону Магістрату, прямо називаючи панів райців своїми ворогами. Судячи зі всього, він справді відчував себе зрадженим, так як неодноразово згадує про те, що колегія сорока мужів повинна була підтримати його, а не Сикста.

Після промови Кампіана заговорив старший гродський підписок Христофор Луракевський, який зазначив, що у відповіді Магістрату вони нічого суттєвого не побачили і продовжують вимагати повернення доктора медицини на його місце в раді. Як аргумент, Луракевський зазначив, що якщо суд тепер переданий королю, то райці втручатись в справу не повинні, тому Кампіан має бути відновлений на своїй посаді. Крім цього, гродський підписок вступився за старосту, сказавши, що райці не мають права його засуджувати за підтримку Кампіана, так як робить він це за наказом короля.

Після всіх сказаних слів, Марцін Кампіан та Христофор Луракевський очікували, що магістрат вступить з ними в обговорення, однак райці не хотіли нічого обговорювати, зазначивши, що вони все виклали в своїй попередній відповіді. Тоді Луракевський, явно обурений ігноруванням зі сторони магістрату, продовжив говорити: «Пани сорок мужів не стоять при цій протестації пана Сикста, ані П. Лавники, і взагалі є проти неї, але то все чините з ненависті до Кампіана, проти якого не тільки на ратуші, але і по власних садах наради приватні і таємні зустрічі чините. З панями зі сорока мужів по одинці [наради] вчиняєте, і панів лавників до себе [запрошуєте], а там їх намовляєте, щоб проти П. Кампіана стали, як нам про то відомість, що вчора в П. Доктора Дзьюрдзі (Павла Боїма) в саду сходилися і обговорення чинили. До того часу у його противника П. Доктора Сикста (...). Згадав і то, що дня вчорашнього з панів райців один взявся сміятись на мандат К.Й.М. зневагу склавши мандатові

Czterdziesci mężow iesli wiedzą o iakiey Protestathey P. Syxtowey przeciw mnie, oni odpowiedzieli, ze niewiemy. A oni teraz metu y caranibus postraszeni od WM. Inakszą declaretią szynią. Oto ua mam nadzieie w P. Bogu, ze z tego wszystkiego wywidę, a nieprzyiaciele moi pociechy nieodnioszą.]

Й.К.М.»¹⁵⁸. Таким чином, старший гродський підписок також почав виголошувати прямі обвинувачення райцям у таємних переговорах з лавою та колегією сорока мужів, а також у неповазі до королівського мандату. Хто саме був той райця, який сміявся з мандату короля, Христофор Луракевський, або писар, який нотував його промову, не вказує. Однак такі дії можна було б кваліфікувати як неповагу до королівського маєстату, тобто до королівської влади та достоїнства. Так зокрема, у 1588 р. володимирський війт Михайло Дубницький ледь не був притягнутий до королівського суду, бо насміхався над королем у корчмі в колі своїх товаришів¹⁵⁹.

Окрему увагу в обвинуваченнях Луракевського отримав райця Павло Боїм, який нібито збирав лавників і сорок мужів в себе в саду, де і намовляв їх виступити проти Кампіана. Павло Боїм, який чув ті обвинувачення, одразу ж почав захищатись. Перш за все, він при всіх запитав у сорока мужів, чи мали представники ради якийсь вплив на їх вибір і чи збирались райці з ними по садах. Колегія сорока мужів, судячи зі всього через свого представника, відповіла, що жодного тиску на них не здійснювалось, і ніхто по садах з ними обговорення не чинив. Тоді Павло Боїм почав відповідати на друге обвинувачення, яке стосувалось вже особисто його: «Сидів я вчора з П. Шольцом Доктором в саду, але там жодного іншого не було з нами, ні з панів райців, ні з панів міщан. В той час же (...) нічого не чинили, тільки за правом моїм і моєї совістю»¹⁶⁰. Також Павло Боїм додав, що він нічого не чинив проти персони Кампіана і вимагатиме відповідальності за наклеп в свою сторону.

¹⁵⁸ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 88, ориг. [Ze panowie czterziesci męzowie nie stoią przy tey Protestatyeu P. Syxta, ani Panowie Lawnicy, y owsem są preciw ni, ale to wszystko czynicie ex odio przeciw P. Campianowi; przeciw ktoremu nietylko tu na Ratusz, ale y po ogrodach consilia privata y schadzki czinicie; Z Panow Czterdziesci mżow pojedynkiem wszynacie, y Panow Lawnikow do siebie y tam ich namawiacie, aby przecow P. Campianowi stali; iako mm o tym wiadomos, ze wczora v P. Doctora Dziurdziego w ogrodzie zchodzilisce sie y consultacie czynili. Do tego y iego adversarsza P. Doctora Syxta (...) Zadawał y to. Iakoby dnia wszorayszego z Panow Radziec ieden miał sie smiać na Mandat K.J. M. Zniwagę ztąd Mandatow J.K.M.]

¹⁵⁹ Старченко Н. Образа королівського маєстату: волинські репліки останньої третини XVI ст. / Н. Старченко // Україна в Центрально-Східній Європі - 2015. - Вип. 15. - С. 93-98

¹⁶⁰ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 88, ориг. [Szedlem ua wczora z P. Szolcem Doctorem na ogrod, ale tam zadnego inszego nie było z nami, ani z Panow Radziec, ani z Panow Mieszan. Tu szas wkolowiek (...) nic nie szynie, tylko pro iuramento meo, et conscientia votum swoje daię.]

Тут слово взяв Яків Грицина, який був одним з членів канцеляристської делегації, з якою прийшов підстароста. Як вказує писар, Грицина почав говорити, хоча і не мав жодного відношення до справи: «Не хвилюйся П. Докторе Дзьордзі, як вчора сказав, що буду Комісаром і буду тебе судити, то і зараз скажу. Бо що зараз тут робиться, то з твого замислу все робиться»¹⁶¹. Не зрозуміло, чому Яків Грицина вчинив такий різкий випад в сторону Павла Боїма і взагалі, про цього історичного персонажа мало що відомо, крім того, що в 1616 р. шляхтич з таким самим іменем та прізвищем був писарем єврейського суду¹⁶².

Марцін Кампіан одразу ж перейняв слово в пана Грицини, і прямо звинуватив Павла Боїма у тому, що той є головою змови та виступу проти нього. Павло Боїм, в свою чергу, протестував при возному проти цього звинувачення. Одразу ж після цього, до возного свою протестацію виголосив пан підстароста, сказавши, що райці не хочуть здійснювати волю короля і не повертають Кампіана на посади. До цієї протестації додалися Лураковський та Грицина, сказавши таке: «Що вчора з невеселим лицем Мандат Й.К.М. прийняли, і зі всього посміювались»¹⁶³. Тим самим, вони офіційно звинуватили вже не одного райця, а всю раду у вияві непошани до королівського мандату. У відповідь на це, райці зробили перед возними ще одну репротестацію, заявивши, що прийняли мандат з повагою та шаною, як вірні слуги, і попросили не слухати те, що вигукують підстароста і його люди.

Такі слова, судячи зі всього, сильно обурили підстаросту Олександра Залеського, через що він виголосив нову протестацію: «Що Й. М. П. Старосту, і мене, і тих хто при мені є, зневажаєте. Ей панове, будьте обачні, що робите.

¹⁶¹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 88, ориг. [Nie frasuy sie P. Doctorze Dzuirdzi, iakom wczora powiedzial, ize bedę Commisarzem, y bedę cie sądzit, tak y teraz powiedam; bo co sie tu dzieie to sie huius consiliis wszytko dzieie]

¹⁶² Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини). – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, Львівське відділення Ін-ту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2003. – С. 208-209.

¹⁶³ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 89, ориг. [Ze wczora z niewiesolą twarzą Mandat J.K.M. przyięli, y owsem sie posmiiewali]

Пам'ятаю як між Опалінським і Стадницьким через одного пса багато людей згинуло і на кількасот тисяч втрачено. Радий буду також бачити, хто по П. Домініку на місце Бурмистрове вступить через тиждень»¹⁶⁴. Станіслав «Диявол» Стадницький і Лукаш Опалінський, про яких в своїй промові згадує підстароста, це шляхтичі, які були відомі тим, що між ними протягом 1608-1610 років відбувалась жорстока приватна війна, в якій супротивники грабували маєтки один одного, безжалісно вбиваючи простих людей. Врешті-решт, перемогу здобув Опалінський, який захопив замок Стадницького у Ланьцуті, забравши звідти скарб вартістю 500 000 злотих¹⁶⁵. Те, що підстароста в присутності возного нагадав райцям про цю подію, можна вважати доволі необдуманим кроком, так як в цих словах яскраво прослідковується погроза можливої приватної війни в межах міста.

На це пани райці відповіли, що жодної зневаги не чинять, а навіть навпаки – їх самих зневажають люди, які прийшли з паном підстаростою, зокрема пан Грицина, який до справи взагалі не має відношення, і свого часу буде змушений пояснити це перед королем. Після взаємних протестацій всі піднялись зі своїх місць і розійшлись, на чому це напружене засідання закінчилось.

Через тиждень, 5 серпня, в день Святої Марії Сніжної, до ратуші знову прийшли підстароста Олександр Залеський і Марцін Кампіан, на цей раз вже без звичної делегації канцеляристів та підписків. Підстароста пояснив свій прихід двома причинами: перша полягала у тому, щоб знову обговорити ситуацію з виконанням умов королівського мандату, а друга – щоб вирішити свій особистий конфлікт з райцями, який стався на попередньому засіданні. Спочатку Залеський почав вирішувати свої питання, сказавши, що не хотів

¹⁶⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 89, ориг. [Ze J.M.P. Starostę y mnie, y tych co przy mnie są znieważaia. Eu Panowie obaczcie sie. Co czynicie. Pamiętaie iako między Opalinskim y Stadnickym dla iednego psa wiele ludzi pugoneło y na kilka sot tysiecy vtracono. Rad tes to będzie widział ktory po P. Dominiku na mieysce Burmistrowskie nastąpi przez tydzien.]

¹⁶⁵ Норман. Д Боже ігрище: історія Польщі / Норман Дейвіс; пер. з англ. П. Тарашук. — К.: Вид-во Соломії Павличко —Основи, 2008. — 1080 с.: іл. — Бібліогр.: с. 308

погрожувати магістрату чи проявляти до нього зневагу, згадавши про Опалінського і Стадницького. З цього можна зрозуміти, що все таки ці різкі слова райці сприйняли як погрозу, через що підстароста і був змушений за них виправдовуватись. Реакція райців була спокійною, і вони відповіли, що шанують підстаросту і нічого поганого проти нього не хочуть чинити. Тоді Залеський знову звернувся до справи Кампіана: «Що на цей час (його) Бурмистрівство приходить. Через то, послані від Й.М.П. Старости прийшли, щоб ВМ. П. Кампіана прийняли на своє місце, якого керівництво припадає за мандатом К.Й.М. чого, як і сьогодні, тиждень нагадую»¹⁶⁶. Таким чином, період, протягом якого бурмістром мав бути Марцін Кампіан, вже розпочався, і підстароста знову прийшов, щоб пришвидшити його повернення до ради.

Магістрат же залишився при своєму, і вже у черговий раз Залеському нагадали, що Кампіан повернеться до ради і стане бурмістром як тільки захиститься від кримінальних обвинувачень в свою сторону. Павло Боїм додав декілька своїх власних слів до відповіді магістрату: «Мій пане підстаросто попрошу мовити, що поки інформація К.Й.М. яку очікуємо не прийде, того бути не може. Та коли прийде, так вчинимо, якою воля буде Й.К.М. Пана нашого Милостивого»¹⁶⁷. З цього можна зрозуміти, що магістрат відправив до короля послання, з проханням конкретизувати свої вимоги та рекомендації, пояснивши ситуацію з Кампіаном зі своєї точки зору. На це підстароста відповів так: «Не по Грецьки написаний був мандат К.Й.М. добре його розумієте. І що є та воля К.Й.М. в ньому, аби був П. Кампіан Доктор на своє місце повернений»¹⁶⁸. Також Залеський дорікнув раді таким чином: «Резидентів теж ВМ. не маєте, тільки п'ять, а як то має бути? Як ці суди бути можуть? Коли

¹⁶⁶ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 90, ориг. [Iz dzis czas Proconsulatus przychodzi. Przez to Zesłamy od J.M.P. Starosty przyszedlem, aby sie WM. P. Campiana przyjęli na swoje miejsce, ktorego regiment przypada wedle Mandatu K.J.M. czego sie, iako y dzis tydzien vpominą]

¹⁶⁷ Там само, ориг. [Moy Panie Podstaroscii poproshu mowiac poki information K.J.M. quam expectamus nie przyidzie, to byc nie moze. Ta kiedy przyidzie, tam vzyniemy iako wola bedzie J.K.M. Pana naszego Milosciwego]

¹⁶⁸ Там само, ориг. [Nie po Grecku pisane są Mandaty K.J.M. dobre ie rozumiecie; a ze iest to wola K.J.M. w nich, aby buł P. Campian Doctor in suum locum restitutus].

всіх шести нема?»¹⁶⁹. Хоча в раді було 12 райців, але тільки 6 з них були резидентами, себто правлячими райцями¹⁷⁰. Саме до цього й апелює підстароста, говорячи, що після відсторонення Кампіана правлячих райців стало 5, і тепер їхній уряд є неповноцінним.

Відповідь на це дав інший правлячий райця Марцін Коженювський¹⁷¹, ствердивши, що правлячі райці можуть здійснювати свої обов'язки навіть якщо їх є половина, тобто троє. А щодо відсутності Кампіана на пості бурмиистра, Коженювський відповів так: «Що коли П. Кампіан доктор поновлений буде, тоді замість іншого він Бурмистрівство своє триматиме, як то часто трапляється, що коли когось з нас нема під час його Бурмистрівства, тоді інший, хто є за ним, тримає, а коли повернеться, тоді за себе тримає, як то і мені сталося того року, коли мене не було, тоді інший за мене бурмистровав»¹⁷². Таким чином вирішення було просте: поки Кампіан не може бути бурмистром, замість нього буде хтось інший. Після слів Коженювського заговорив Павло Боїм, зазначивши, що внутрішні справи управління раєцького уряду не мають жодним чином стосуватися підстарости, і ніхто звітувати перед ним не буде. На цьому засідання і закінчилось.

Отож, Марцін Кампіан заручився справді надзвичайно сильною підтримкою як від львівського старости так і від короля. Розглядаючи засідання протягом цього періоду, можна помітити, що сторона Кампіана намагалась просто задавити своїм авторитетним тиском сторону противника, використовуючи при цьому не тільки слово короля та велику кількість репротестацій, але й приховані погрози. Однак магістрат вистояв проти такого

¹⁶⁹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 90-91, ориг. [Residentes tez WM. Niemasz tylko pięć, a iakoż to ma być? Iajoż to sądy być mogą? Kiedy wszystkich niemaiecie szesci?]

¹⁷⁰ Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні... с. 160

¹⁷¹ Марцін Коженювський – лавник (1619-1624), райця (1624-1646), королівський бурмистр (1630), провізор шпиталю (1628, 1629, 1631, 1635, 1638), хранитель привілеїв і скарбниці (1627, 1636), війт (1643) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 392)

¹⁷² ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 91, ориг. [Że kiedy P. Campian Doctor restitutus będzie tedy muasto inszego on Proconsulatam swoje wytrzyma, iako sie to czesto trafia, iż kiedy ktorego z nas niemasz pod czas iego Burmistrowstwa, tedy inszy subsequos trzyma; a kiedy sie wroci, tedy za się wytzymuie; iako sie y mnie trafiło tego roku, kiedy mnie niebyło, tedy inszy za mnie burmistrował.]

тиску та навіть посилив свої позиції, хоча самого Еразма Сикста, який був очільником виступу проти Кампіана, не було у місті. На період відсутності Сикста, супротив Кампіану, судячи зі всього, очолив Павло Боїм, якого представники замку і звинувачували у перемовинах з колегією сорока мужів та у переманюванні їх на свою сторону.

2.4. Повернення Еразма Сикста. Продовження справи.

В середині серпня 1628 р. до Львова повернувся вїйт Еразм Сикст, який пропустив багато важливих подій, пов'язаних з судовою справою. Серед них і показання свідків, яких привів Кампіан, і королівський мандат в підтримку обвинувачуваного, і втручання у справу уряду старости. В перший понеділок після свята Мученика Лаврентія, 14 серпня, Сикст одразу ж звернувся до суду радників: «Прошу, щоб ВМ. викликали слуг міських і питали їх про те, як горілочні гроші вибирали? Як давно? Якщо добре пам'ятають, по чому від кожного вибирали і як багато? Прошу і про другу річ, аби ВМ, дали прикликати всіх Лентвійтів передміських і лісних. Я дам запитання, а ВМ. їх питати будете. Третє, щоб мені ВМ. сказали дати всі списки Лонгеські за 12 років»¹⁷³. Отож, вїйт одразу ж активно та енергійно почав наздоганяти упущене, попросивши прикликати нових свідків, вже не особисто відібраних Кампіаном, і запропонувавши провести розслідування, пов'язане з перебуванням патриція на лонгеській посаді.

Вже через п'ять днів після такого прохання Еразма Сикста, до раєцького суду звернувся і сам Кампіан, знову у супроводі пана підстарости, бурграфа, Грицини, Луракевського і багатьох інших осіб, які прийшли разом із

¹⁷³ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 92, ориг.[Proszę, abyscie WM. Wezwali sług mieyskich y pytali ich o to, ktory goralczane pieniądze wybierali? Jako dawno? Jesli dobrze pamiętaią po Szemu od kazdego wybierali y iak wiele? Prosze y o drugą rzecz abysie wm. Dali przypozwać wszytkie Lantwoycy przedmieyskie y lesnich. Zadam interrogatorią a WM. Ich. Pytać będą. Trecią aby sie mi WM, kazali wszytkie Regestra dać Lonerskie od 12 lat.]

підстаростою. Доктор медицини одразу ж пояснив причину свого візиту, сказавши так: «Прийшли тут заявити ВМ., що проти ВМ. буду протестувати в Гроді про такі пункти. Перш за все, що моїх підданих крали до себе. Що ВМ. по пасічника послали мого, розслідування не знаю які чинячи з ними проти мене; Чого мені ВМ. не мали чинити, не маєте до них права жодного, тому що вони є мої власні»¹⁷⁴. З цього випливає, що як тільки Сикст повернувся до Львова, райці почали активно здійснювати розслідування, залучаючи людей, які так чи інакше працювали на Кампіана. Така активізація райців помітно непокоїла обвинувачуваного доктора медицини, тому він і погрожував протестувати проти них у гродському суді¹⁷⁵. Претензії у Кампіана були і до окремих представників ради: «Але і іншого дня, не мав то чинити Пан Альнпек в ґрунті моєму, де мені муляри мурують. Що ВМ. вчинили на розпитування робітників моїх, коли до них прийшов, розігнав мені їх з роботи, і пішли мені через то»¹⁷⁶. Дісталось також райці Марціну Коженьовському, якого Кампіан також звинуватив у незаконному розслідуванні, проведеному на його ґрунтах. Незаконність таких розслідувань патрицій обґрунтував тим, що вони суперечать королівському мандату, за яким члени магістрату не повинні нічого здійснювати проти нього і його майна. Що цікаво, Марцін Коженьовський тепер в справі вказаний не просто як *Consul*, тобто райця, а як *Proconsul*, тобто бурмистр. Таким чином, саме Коженьовський зайняв місце бурмистра замість обвинувачуваного доктора медицини.

¹⁷⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 93, ориг. [Przyszedłem sie tu deklarować WM. Zesie przeciw WM. Będę protestował w Grodzie o te puncta. Naprzod, zescie moich Wolanow vorowali do siebie. Zescie WM. Po pasiecznika posłali mego, ex amen niewiem iaki szyniąc z nimi orzeciw mnie; czegoscie mi WM. Nie wieli szynić, nie maiąc do nich prawa zadnego. Piniewasz oni moi są własnie]

¹⁷⁵ Гродський суд – судовий орган в Речі Посполитій 1 інстанції, який проводив староста і до компетенції якого входили кримінальні справи. (Патяка О.В. ГРОДСЬКИЙ СУД [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2004. - 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Grodsky_sud)

¹⁷⁶ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 93, ориг. [Ale y onegday stego dnia, nie miał co czynic Pan Alnpek v gruntu mego gdzie mi mularze muruią. Co sie WM. Vczynili narosproszenie robotnikow moich, gdy bowiem tam do nich przyszedł, rozegnał mi ich z roboty, y poszli mi przez]

«Мало маючи з того, для зневаги мого імені прикликали ВМ. Лентвійтів передміщан, кажучи розповісти, чи П. Кампіан що комусь вчинив»¹⁷⁷, - продовжив говорити патрицій, з чого можна зрозуміти, що райці діяли так, як їх попередньо попросив Сикст. Однак і саму постать вїйта-позивача Марцін Кампіан не забув у своїй протестації, попросивши райців таке: «Щоб ВМ. союз свій з ним закінчили проти мене»¹⁷⁸. Таким чином, конфлікт почав досягати піку напруги, так як доктор медицини почав прямо протиставляти магістрат собі, сприймаючи їх як противників.

Магістрат, у відповідь на протестацію Кампіана, висловили перед возним репротестацію, пояснивши свої дії тим, що чинили все це, щоб надати королю більше інформації для кращого розуміння справи. Крім цього, свою окрему репротестацію дав Ян Альнпек, так як звинувачення у розпитуванні та розгоні робітників-мулярів Кампіан висловив особисто до нього. Сама репротестація була такою: «Що я тільки дивився на розміщення того мурування ВМ. але я там нічого жодному не говорив, ані слова жодного. Не моя то є річ, К.Й.М. то розсудить, чи то там корисна є будівля Місту, чи ні, що то ВМ. муруєш. Про що дам іменем міста того і уряду протестацію в копії, коли в копії буду мати протестацію Пана Кампіана до Гроду подану»¹⁷⁹. Можна помітити, що райці, які донедавна доволі неохоче приймали той факт, що справу потрібно перевести до королівського суду, тепер почали активно до нього апелювати. Судячи зі всього, на ранніх етапах процесу райці просто хотіли вирішити все швидко і на місці. Тепер же, коли Кампіан розпочав проти магістрату справжню політичну війну, залучивши до справи замок і короля, райці були змушені грати по його правилах, через що почали ретельно готуватись до майбутнього суду, активно збираючи докази та свідчення злочинів патриція.

¹⁷⁷ Там само, ориг. [Mało mając na tym, na ubliżenie moiej eistimatiey convocowaliscie WM. Lentwoytow Przedmieszczanow, każąc inquirować, iesli P. Campian co ktoremu vczynil]

¹⁷⁸ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 92, ориг. [...abyscie WM. Conjuratia swoię z nim konczyli przeciw mnie]

¹⁷⁹ Там само, ориг. [Zem sie tylko przupatrował polozeniu tego to murowania WM. Alem ia tam nic nie rzekł zadnemu, ani słowa iednego. Niemoia to jest rzecz K.J.M. to rozsądzi szy to tam pozyteczna iest munitia Miastu szy nie, co to WM. muruiesz. O czym imenim miasta tego y urzędu dam Protestatią im copia, kiedy in copia będę miał Protestatia Pana Compianową do grodu podaną.]

Тут слово взяв пан підстароста Олександр Залеський, який, з властивою йому прямолінійністю, заявив: «Його Милість Король взяв П. Доктора під свою протекцію, не маєте його ВМ. турбувати, а то і зараз кажете його позивати до права. Має Його Милість Король зараз що собі робити, про війну з Густавом думати, а не про суперечки ВМ.»¹⁸⁰ І справді, на той час польський король Сигізмунд III активно воював зі шведським королем Густавом Адольфом II за шведський престол. Зі слів підстарости можна зрозуміти, що не так вже й сильно Кампіан і його союзники хотіли переводити справу до королівського суду. Судячи зі всього, постать короля повинна була стати засобом тиску на рішення магістрату, чого, однак не сталось, так як райці рішуче прийняли цей виклик. Що ж стосується відповіді райців на слова підстарости, вони знову зазначили, що своїми діями нічого протиправного проти особи і майна Кампіана не здійснюють. На цьому сторони розійшлися.

Наступне засідання суду відбулось майже через місяць від попереднього. Тоді, в перший понеділок після свята Різдва Пресвятої Богородиці, приблизно в 10-х числах вересня, у ратуші зібрався магістрат разом з тимчасовим бурмистром Марціном Коженьовським. Причина зібрання була надзвичайно важливою – прийшов новий мандат від короля, який стосувався справи Кампіана. Прибув до ратуші і сам обвинувачуваний патрицій. Як тільки всі зібрались, в ратуші зачитали текст нового мандату: «З інформації В.В. яку нам послали, ми зрозуміли те, що проти Доктора Кампіана, колеги свого, якісь причини мали, що його від ради відсторонили, і Мандату нашому достатньо не вчинили. Не бачили ми (...) який б вчинок той В.В. ствердити могли (...) певні проти нього пункти пропоновані, які можуть за собою тягнути Кримінальну відповідальність. Що однак сама пропозиція і обвинувачення жодного винним не робить, але (тільки) слухний і ретельний доказ; і справ не годиться з вироку починати. Чого права будь-які захищають, хочемо то мати по В.В. аби його на

¹⁸⁰ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 92, ориг. [K.J.M. wziął P. Doctorza pod Protectią swoię, niemaiecie go WM. turbować, a to y teraz kaszecie g pozywać do prawa. Ma K.J.M. co teraz z sobą robić, o woynie z Gustawem myślić nie o tych kłutniach WM.]

місце перше за Мандатом від нас даного повернули. А якщо в цьому неправий покажеться, за звичним правом з ним вчинить, який за свою вину слушне понесе покарання. Інакше не вчиняйте В.В. з повинності своєї і для ласки нашої»¹⁸¹.

Таким чином, король конкретизував свої слова і тепер чітко наказав райцям повернути Кампіану його посади. Це в свою чергу означало, що тепер судова справа буде вестись не просто проти впливового патриція, а проти самого львівського бурмистра, яким мав стати Марцін Кампіан після повернення в число радників. Звичайно ж, такий лист короля був в певній мірі поразкою для магістрату, так як вони всіма силами старались не допустити повернення обвинувачуваного патриція в свої ряди, але вже цього разу вони повинні були підкоритись королівській волі. Однак, бурмистр Марцін Коженювський звернув увагу і на те, що в своєму мандаті король вимагає доказів і стверджує, що якщо факти кримінальних правопорушень, в яких обвинувачують Марціна Кампіана, будуть доведені, тоді він буде відповідати згідно з законом. Саме тому Коженювський одразу ж сказав вїту Еразму Сиксту, щоб той без жодної затримки зібрав докази, які стосуються кримінальних правопорушень патриція, що Сикст пообіцяв зробити якнайшвидше¹⁸². Таким чином, справа почала переходити в площину кримінального права, а Еразм Сикст тим часом, як видно на основі наступної інформації з джерела, почав активно збирати свідків, які так чи інакше стали жертвами діяльності Кампіана.

Отож, дана частина справи свідчить про те, що навіть незважаючи на величезну підтримку, яку здобув Марцін Кампіан, магістрат та Еразм Сикст все одно були готові довести справу до кінця, шукаючи все нові механізми того, як

¹⁸¹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 94, ориг. [Z informatiy W.W. którą sie nam poslali wyrozumielismy o W.W. przeciwko Doctorowi Campianowi Colledze swemu, co scie za przyczynny mieli, zes iego ab Officio Consulari suspendowali y Mandatowi naszemu dosyc niewzynili. Niebaczyliemy (...) ktoreby postępek ten W.W. stwiedzac mogly (...) pewne przecow miemu puncta proponowane, ktore zadzą sie za sobą pociągać Crimen peculatus. Ze iednak sama propositio y accusatio zadnego wnym nieczyni; ale słuszny y rzetelny dowod; y spraw niegodzi sie ab executione poczynac; czego prawa wszelkie bronia, chcemy to mięc po W.W. aby scie go na mieysce pierze wedle Mandatu od nas danego przywrocili; A iesli wczym niepraw sie pokaze, Ordinaria iuris via z nim szli, ktory słuszne za winę swą odniesie karanie. Inaczey niewzynia W.W. z powinnosci swey y dla łasky naszey.]

¹⁸² Там само.

за допомогою права протистояти тиску старости та короля. Судячи зі всього, члени магістрату розуміли, що назад дороги нема, і якщо відступити зараз, то вплив Кампіана значно зросте і його амбіції буде вже неможливо зупинити. Марцін Кампіан, в свою чергу, за декілька місяців пройшов шлях від радника до вигнанця з ради і знову до радника, якому скоро ставати бурмистром. Однак, на цьому шляху він нажив собі противників у лиці ради, лави та колегії сорока мужів. Тим самим, проти Кампіана виступали основні органи місцевого самоврядування Львова, хоча сам він мав от-от зайти на посаду керівника магістрату. Саме в такій парадоксальній ситуації опинилось місто Львів у 1628 році.

РОЗДІЛ ІІІ

Заключний етап судової справи. Наслідки для родини Кампіанів.

3.1. Підготовка до королівського суду. Свідчення 55-ти свідків.

Поки Еразм Сикст збирав свідків злочинів Марціана Кампіана, міський магістрат вів свою частину боротьби проти багатого патриція. Так зокрема, вже на наступний день після розгляду нового листа від короля, у львівській ратуші зібрались так звані Стани міста¹⁸³, щоб здійснити нову спільну протестацію проти Кампіана. Зачитувати протестацію почав регент від ради сорока мужів Каспар Крауз: «Через те місто все зійшлося, тобто Рада і Лава також і колегія Сорока Мужів, яка представляє все суспільство міста, і всі стани наші, щоб та справа, яка між Паном Сикстом і П. Кампіаном розпочалась, за будь-якої причини та можливості залишилась вдома...». Таким чином, представники всіх основних управлінських структур Львова вирішили написати спільну заяву до королівського суду, щоб той все таки дозволив завершити справу проти Кампіана у Львові. Таке волевиявлення в своїй протестації вони пояснювали так: «Чинячи це проти нього звичайно, щоб подивитися, чи [він] на Вітчизні своїй, в якій народився і виріс, прав від королів Польських давніх і ново наданих, на які присягав, не порушував». В подальшому тексті протестації стани міста заявили, що продовжують підтримувати протестацію Сикста, пояснюючи це тим, що більшість пунктів, які він подав у своїй протестації, є тим, про що всі в місті вже давно знали, а Кампіана назвали тим, хто «гордував дружлюбністю Магістрату і Міста, і показував недружню самовпевненість»¹⁸⁴,

¹⁸³ Зібрання станів та націй (*ordines et nationes*) – проводилися щодо справ, які стосувались інтересів всього міста. До станів та націй міста входили лавники, старші вірменської громади, представники купців, представники ремісників та старші руської громади. За часів домінації поляків, зокрема в 1628 р. ця структура називалась *ordines civitatis*. (Капраль М.М. Функціонування органів влади Львова... с. 123)

¹⁸⁴ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 95, ориг. [Poniewasz Miasto wszystko zyczsło sobie, to jest Magistratus Consularis, et subsellium Scabinate, taksze y Quadraginta viri, totam Communitate Civitatis repreaesententes, in universum Ordines omnes zyczslі sobie tego, aby sprawa iakokolowiek y ziakiykolowiek przyczyny y okaziey temi czasu między Panem Syxtem Doctorem a O. Campianem vrosła wdomu została. (...) Wczyniając to o

використовуючи вплив своїх посад у власних цілях. Що цікаво, у Хелмінському міському праві, яке є різновидом німецького права, є окремий розділ про гордування урядом, на який тебе обрано: «Ті, кого оберуть панамі райцями, солтисами і лавниками, нехай вибором не гордують, а без жодного спротиву, відповідно до присяги на вірність місту, шануються і покірливо служать. А як вийде устава, ухвалена для посполитого чоловіка або яка вина і кара на непокірливого, то нехай те прийме й відтак позбудеться того уряду, на який [його] було обрано»¹⁸⁵.

На закінчення своєї протестації, Стани Міста висунули ще одну вимогу: «Що якщо якісь збитки, або якісь накладки чи шкоди Місто через цю справу понесло, тоді з маєтків Кампіана і з його особи то все, будь яким способом, за правом і слухністю, місто хоче і буде собі компенсувати»¹⁸⁶.

Після оголошення тексту спільної протестації регент Каспар Крауз заговорив знову, але вже не від імені Станів Міста, а від імені колегії Сорока Мужів. Він попередив, що сорок мужів будуть протестувати не тільки проти Кампіана, але й проти міських райців, які мали особисті домовленості з патрицієм у минулому. Таким чином, регент колегії буквально сказав, що райці є співучасниками злочинів Кампіана, і повинні також нести за них відповідальність. Отож, у міській коаліції, зібраній проти доктора медицини, також почав відбуватися розкол¹⁸⁷.

Свою обіцянку колегія Сорока Мужів виконала дуже швидко, так як вже на наступний день регент Каспар Крауз звернувся до гайного потрібного суду з новою протестацією, яка була вже не тільки проти Кампіана, але й проти панів

nim pewnie, ze sie na Oyczyznę swoię, w ktorey sie vrodził y vrosł, ktorey aby praw od krolow polskuch zdawna y swiezo nadanych przesiegał, a onych nigdy nie naruszał...]

¹⁸⁵ Prawa Chelmińskiego poprawionego y z łacinskiego ięzyka na polski przetłumaczonego, xiąg piecioro ku pospolitemu pozytkowi przez Pawła Kuszewica z Chelмна. – Poznań, 1697. – S. 1, 3

¹⁸⁶ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 96, ориг. [Że gdzieby iakie periculum ac praeiudicum in legibus suis, et in incolumitate sua, abo iakie naklady, mięc y szkody przez tę sprawę poniasło. Tedy na dobrach Pana Campianowych y na jego osobie tego wszystkiego iakiemkolowiek sposobem, według prawa y słusznosci padnie, dochodzić chce y będzie]

¹⁸⁷ Там само.

райців. Документ починався так: «Що пани Райці Львівські без відома, згоди і підпису Станів Міста, які звикли знати про всі справи у місті; того часу вчинили зі своїм колегою славним Паном Марціном Кампіаном деякий контракт і інтерцизи приватні, ніби зі згодою публічної сторони, щодо вибирання Штукового податку (над Ординацією в Привілеї К.Й.М. Сигізмунда Третього, який над нами щасливо панує, наданою у році 1621, і спільно проти наших станів і магістрату за магдебурзькими актами ...). За цією вчиненою інтерцизою Пан Кампіан отримує податок великий і незвичайний від товарів купецьких, як спільних, так і коронних міст, які тут до Львова привозять. Навіть і стану шляхетського піддані і пани їхні часто вчиняють скарги про стягнення зі своїх підданих. Що вже про це різні протестації від різних осіб і до різних судів позови на місто були вчинені. Через то протестуємо іменем всіх станів, так проти їх милості Панів Райців, які таку інтерцизу і контракт проти королівського привілею, для виплати міських боргів вчинили з Паном Кампіаном, як і проти самого Пана Кампіана, як проти незвичайного збирача обтяжливого штукового податку»¹⁸⁸.

Таким чином колегія сорока мужів, яка навіть в документах вказана як орган, який представляє все суспільство міста, бачачи, що справа з Кампіаном скоро перейде до королівського суду, вирішила згадати свої попередні суперечності з Кампіаном і панами райцями, і додати додаткові обвинувачення до вже наявних. Говорячи про штуковий податок, 40 мужів посилаються на королівський привілей, наданий Львову у 1621 році. І справді, у 1621 р. король

¹⁸⁸ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 96, ориг. [Iż (...) PP. Rayce Lwoescy bez wiadomosci y Consensu podpisu Ordinum Civitatis, ktorych w sprawach wszystko Miasto zachodzących dokładać sie zwykli, temi czasu nieiaki Contract y intecisę privatią, iakoby z Consensem publicznym strony wybierania Prowentu sztukowego z zecnie sławnym Panem Martinem Campianem, Doctorem Collegą swoim (nad Ordinatią w przywileiu J. K. M. Zygmunta Trzeciego, nam szesliwie panującego w Roku 1621 milosciwie nadanym, opisana y przecis spolniey cum omnibus ordinibus et Magistratu (...). Za którą wczynioną intercyzą, iż sie wielkie i niezwyčajnie przez Pana Campiana y przez arendarza exactie od towarow kupieckich, tak obczych, iako y koronnych miat tu do Lwowa przyiezdzaiących dzieią, nwet y stanu Sclacheckiego poddani y Panowie ich szeste skargi o depaktacie poddanych swych szynią, iako iuz o to rozne Protestatie y od roznych osob, do roznaitycz Sądow pozwy na miasto założone są. Przeto powieniomy Protestans imęnim wszystkich wzvysz mianowanych Ordinum protestuie sie, tak przeciwko Jch MM. PP. Raycow, ktory takową intercyzę y Contract przeciw Przywileiowi Jeo K. M. Na wplaczenie dlugow Mieyskich nadanemu, y nad Contract (...) zawarli z P. Campianem, swe seitu et consensu Ordinum zawarly, iako tez y przeciwko samemu Panu Campianowi, iako Exactorowi niezwyčajnego y (...) obciaszlywego sztukowego proventu]

надав місту привілей, за яким райцям та лавникам на 20 років було дозволено стягувати додатковий податок на різні купецькі товари, з метою збільшити міські доходи¹⁸⁹. Дві третіх з отриманих грошей повинні були йти на користь місту, а одна третя – раєцькому уряду, для покращення його діяльності. Однак за підрахунками дослідника Романа Зубика, який детальніше розглядав питання тогочасних податків у Львові, за контрактом, Кампіан отримував не тільки все штукове на користь міста, але й частину доходів, які йшли на роботу магістрату¹⁹⁰. Крім цього, за привілеєм 1621 р. мета надання штукowego податку полягала у тому, щоб місто відновило маєтки, які були зруйновані через напади татар та війну з Туреччиною. В нашому ж випадку, райці передали весь цей податок одній людині, і тим самим справді частково порушили умови, вказані у привілеї. Ще одна важлива деталь, вказана в привілеї 1621 року, це те, що податок можна стягувати «з усіх купців і людей будь-якого статусу і походження (за винятком шляхти)»¹⁹¹, однак, якщо вірити протестації 40 мужів, Кампіан стягував податок і з шляхетських товарів, чим знову ж таки грубо порушував королівський привілей.

Пани 40 мужів, разом із протестацією, вказали і санкцію, яка, на їхню думку, повинна бути накладена через таке порушення привілею. «...іменем Станів Міста з маєтків теперішніх Панів Райців і маєтків Пана Доктора Кампіана, за всілякі шкоди хочемо, декларуємо і будемо повинні отримати дохід»¹⁹². До цього ж 40 мужів додали, що вимагатимуть, щоб борги, які залишились несплаченими, виплачувало вже не місто, а члени Магістрату зі своїх маєтків. Таким чином, на противагу попередній спільній протестації станів міста та магістрату, в які стягувати компенсацію хотіли лише з маєтків Кампіана, 40 мужів запропонували стягувати кошти і з райців, які теж в певній мірі були винуватцями діяльності обвинувачуваного патриція.

¹⁸⁹ Привілеї міста Львова... С. 418

¹⁹⁰ Zubyk R. *Gospodarka finansowa miasta Lwowa...* с. 169

¹⁹¹ Привілеї міста Львова... С. 418

¹⁹² ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661. [na dobrach terazniejszych Panow Radziec y dobrach Pana Doctora Campiana, wszystkie insze Ordines nomine Civitatis dochodzic szkod wszelakih chca y declaruią sie, y będą powinni.]

Подавши свою протестацію, представники колегії сорока мужів розійшлися. Однак того ж дня для розгляду інших аспектів справи Марціана Кампіана зібрався ще один суд – гайний кримінальний¹⁹³. Еразм Сикст, який був водночас і війтом і позивачем, привів на судове засідання аж 55 свідків, які тим чи іншим чином були жертвами діяльності Кампіана. Приведені свідки були як міщанами Львова, так і жителями навколишніх сіл. Крім цього, дати показання вирішили і деякі представники багатих львівських родів. Свідчення, дані жертвами під час цього засідання, судячи зі всього, мали б бути використані проти обвинувачуваного патриція у королівському суді, так як король у своїх попередніх листах чітко дав зрозуміти, що Кампіан буде відповідати за законом лише тоді, коли будуть надані докази його злочинів.

Всі 55 свідчень подані в окремому розділі справи¹⁹⁴. Частина свідчень, а саме 17, були опубліковані та перекладені Ярославом Кісем в збірнику документів «Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.»¹⁹⁵. Дуже цікаво порівнювати інформацію, при якій присягали свідки, котрих ще в липні приводив Кампіан, зі свідками, котрих привів Еразм Сикст. Так зокрема, якщо свідки Кампіана стверджували, що возили дошки з міських лісів на потреби патриція за дозволом панів райців, то свідки Сикста, зокрема представники села Головсько надали зовсім інші свідчення: «Оскільки ми не хотіли того виконувати без відома міської ради, Кампіан наказав громаді прийти до нього, поваливши на сходах, наказав бити посторонками, а саме Федька Кисіля, Івана Павловича, Сидора Білика, Федька Дуброву»¹⁹⁶. Таким чином, Марціана Кампіана зовсім не хвилювала відсутність дозволів від ради міста, і він силоміць примушував людей виконувати свої завдання. Що цікаво, свідки, яких привів Еразм Сикст, особливо жителі навколишніх сіл, дуже часто згадують

¹⁹³ Гайний кримінальний суд – складався з лавників та війта і вирішував кримінальні справи (Білостоцький С. Підсудність кримінальних справ у Львові у XVI-XVIII ст. / С. Білостоцький // Історико-правовий часопис. - 2016. - № 1. С. 17)

¹⁹⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 56-71

¹⁹⁵ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Збірник документів / Під редакцією Я.П. Кіся. Львів, 1961 с. 195-201

¹⁹⁶ Там само. С. 195

про те, як Кампіан особисто їх бив, або як це робили його гайдуки, дозвіл на яких він отримав від короля за часів пошесті у Львові в 1623 р.. Зокрема такими є основні згадки свідків про діяльність гайдуків: «...послав гайдуків і наказав нам худобу загнати до свого Скнилівка...», «...збили [їх] немилосердно гайдуки в нього вдома у кімнаті шнурами...», «...послав негайно по мене як по лендвійта шість гайдуків, і вночі взяли мене з грошима...», «...Кампіан, як був бурмистром¹⁹⁷, послав до мене гайдуків, і вони забрали до його будинку майже копу моїх кахель...». З таких свідчень випливає, що гайдуки Кампіана справді стали чимось по типу його особистої гвардії і виконували усі його накази.

Особливо розлогі свідчення про діяльність гайдуків надав Іван Криштанович, який, що цікаво, у липні виступав як свідок зі сторони Марціана Кампіана, так як довгий час був його урядником у Скнилові. В своїх нових показаннях Іван Криштанович не заперечував ті свідчення, які дав на користь Кампіана у липні про вирубку лісів, що зрозуміло, так як заперечення своїх же свідчень можна було б розцінювати як злочин проти присяги. Водночас, на цей раз Криштанович розповів про те, що Кампіан наказував йому шити форму для своїх гайдуків, а через те, що Криштанович був сильно зайнятий розведенням бджіл і не міг активно працювати, тим ж гайдукам було наказано забрати усі його найкращі вулики і відвезти Кампіану на його пасіку. А судячи з того, що в бібліотеці Кампіана знаходились книги про бджільництво, можна припустити, що патрицій справді був зацікавлений у розведенні бджіл¹⁹⁸. Про гайдуків Іван Криштанович сказав так: «...[гайдуки] були в той час власне міськими і підкорялися місту, але п. Кампіан ними розпоряджався, керував як хотів»¹⁹⁹. Свідок також пожалівся, що пани райці не приймали його заяви до суду проти Кампіана, а деякі тогочасні лонгери, зокрема Ян Альнпек та Семен Гуга²⁰⁰,

¹⁹⁷ Судячи зі всього йдеться про 1623 р., коли Кампіан тримав посаду морового бурмистра і саме отримав дозвіл на гайдуків.

¹⁹⁸ ЦДІА України у м. Львові. ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 27

¹⁹⁹ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Збірник документів / Під редакцією Я.П. Кіся. Львів, 1961 с. 200

²⁰⁰ Семен (Шимон) Гуга – член ради сорока мужів (1616-1625), лавник (1625-1642) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... s. 386)

обіцяли йому, що за свої втрати він отримає винагороду, хоча нічого він так і не отримав. Своїми свідченнями Іван Криштанович частково викривав корупцію, яка панувала серед міського патриціату, і дуже іронічним є те, що Ян Альнпек, який в цій справі виступає противником Кампіана, колись старався «зам'яти» його злочини. Закінчуючи свою промову, Іван Криштанович вказав, що зараз винен Кампіану 70 злотих, і додав такі слова: «Кілька років тепер служу місту, однак завжди, коли накаже, служу йому самому, щоб від мене не домагався сімдесяти злотих...»²⁰¹. Отож, Марцін Кампіан мав сильний важіль впливу на Івана Криштановича і з цього можна зробити висновок, що свідчення, які дав Криштанович у липні в підтримку Кампіана, могли бути дані через борговий шантаж, здійснюваний обвинувачуванним патрицієм.

Дуже часто під час даного засідання різні свідки згадували про те, що Кампіан за найменші помилки, а іноді й безпричинно, кидав їх або знайомих їм людей у тюрми, що є підтвердженням сьомого пункту протестації Сикста, в якій він і звинувачував Кампіана у самовільному ув'язненні людей. Свідчення зокрема були такими: «...цих посадив, причому одного з них оперезав ланцюгом у пояс на три тижні і тримав їх у своїй в'язниці», «...також не пам'ятаю кому, я робив у подарунок карету, за це п. Кампіан наказав мене до в'язниці всадити...», «П. Кампіан судив її [дружину] і наказав ув'язнити, цілий день сиділа, і не випускав її, аж я, вбогий чоловік, мусив дати копу грошей для визволення дружини», «...У в'язниці я загинув би з голоду, коли б мене люди майже з милосердя не кормили, бо мені нічого їсти не давав»²⁰².

Свідки, які працювали на Кампіана, згадували і про те, що патрицій наказував возити різні матеріали та дрова з міських лісів до себе у білильню, а під час пошесті 1623 року, коли він був моровим бурмистром, брав до своїх маєтків міську цеглу, так як на той час мав повний контроль над містом. Кульпарківський лентвійт Петро також сказав таке: «Що стосується ґрунтів, то

²⁰¹ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Збірник документів / Під редакцією Я.П. Кіся. Львів, 1961 с. 195-201

²⁰² Там само, свідчення №7, 47, 53, 39, - с. 196, 199, 200, 201

він присвоїв собі багато міських ґрунтів саме тут, біля Білої Церкви»²⁰³. Як свідки виступили також старші руської громади, Гавриїл Лангиш та Микола Добрянський, сказавши, що Кампіан без дозволу забирав у них церковне каміння, для будівництва своєї каплиці біля парафіяльного костелу²⁰⁴. Свідчення про діяльність обвинувачуваного патриція також надав один з представників поважного та багатого львівського соціуму Георгій Шольц²⁰⁵, який заявив, що Марцін Кампіан випустив воду з його ставка, виловив усіх карасів і порозсилав їх по своїх фільварках. При чому це був далеко не поодинокий випадок, коли патрицій насильно забирав щось в інших людей, з метою покращити свої фільварки. Так зокрема, клепарівський лентвійт згадував і таке: «У кого були в саду сливи, вишні, черешні і груші всякі щеплені, [він] насильно наказав викопувати і возити у свій фільварок»²⁰⁶.

У свідченнях людей згадується й те, що Кампіан часто їх словесно ображав або погрожував: «...коли приходила до нього по плату, то наказав мені йти до чорта...», «...коли ми таким чином, чоловік або я, ходили по оплату, то знеславив нас, вилаяв і з гори казав зіпхнути»²⁰⁷. Дехто зі свідків також згадував про своїх знайомих, котрі через поведінку Кампіана вирішили поїхати зі Львова, або покинути власну домівку і «відректися Кампіана до смерті».

Таким чином, свідки не тільки підтвердили практично всі пункти протестації Сикста проти Кампіана, але й згадали про величезну кількість інших злочинів, котрі патрицій вчинив проти міста, окремих громад чи людей. Усі люди, які давали свідчення, склали після своїх слів присягу, після чого засідання закінчилось і люди розійшлись.

²⁰³ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Збірник документів / Під редакцією Я.П. Кіся. Львів, 1961, - с. 195 свідчення №4,

²⁰⁴ Йдеться про каплицю Кампіанів при катедральному костелі у Львові, яку у 1590 р. почав будувати Павло Кампіан, а закінчив Марцін. Каплиця збереглась до наших часів. Більше про неї: *Dzieduszycki M. Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego pod wezwaniem Wniebowzięcia Najśw. Panny. Lwów, 1872. S. 23–26*

²⁰⁵ Георгій Шольц – представник багатого роду Шольців, член колегії сорока мужів (1622-1635) (*Kapral M. Urzędniczy miasta Lwowa... s. 407*)

²⁰⁶ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Збірник документів / Під редакцією Я.П. Кіся. Львів, 1961 свідчення №11, с. 196.

²⁰⁷ Там само, свідчення №36, с. 198

Через декілька днів після цього, а саме 16 вересня, у ратуші знову відбулось засідання, на яке зібрались пани райці. На цей раз засідання стосувалось не розгляду усних свідчень людей, а роботі зі списками та цифрами, які демонстрували скільки грошей було отримано з «горілочного» податку. Слід нагадати, що у Львові з 1537 р. існував окремий податок на пропінацію горілки, а з 1622 р. контроль за його збиранням був наданий Марціну Кампіану. Крім цього, пани райці обіцяли з кожних зібраних 100 злотих надавати Кампіану 10 злотих, таким чином, одна десята частина податку переходила особисто в руки патриція²⁰⁸.

Цього разу пани райці вирішили переглянути списки доходів та видатків від горілочних грошей, які надавав Кампіан з 1622 р. по 1628 р. (див. додаток 3). За списком цифри доходів були такі: за 1622 р. – 1593 зл.; за 1623 р. – 708 і, як пише в примітці, «так мало через повітря»²⁰⁹, тобто через тогочасну пошесть не вдалося зібрати більше. За 1624 р. – 1067 зл, за 1625 – 1234 зл., за 1626 – 1320 зл., за 1627 – 1452 зл., а за 1628 інфромації ще не було вказано. Таким чином, за загальними підрахунками за 6 років місто отримало 7377 зл. від горілочного податку. Крім цього, Кампіаном були одразу ж подані списки видатків на кожен рік з горілочних грошей, однак в списках не вказано, на що саме могли йти ці гроші. Якщо взяти до уваги королівський привілей про горілочний податок 1537 р., то у ньому вказано, що такі гроші райці «повинні використати на потреби держави та для ремонту громадських місць міста»²¹⁰. Дослідник тогочасної економічної ситуації у Львові Роман Зубик також зазначав, що такі гроші використовувались на утримання міської піхоти, а деякий час Кампіан використовував їх для утримання гвардії гайдуків²¹¹. Отож, за поданим звітом, видатки з горілочного податку з 1622 р. по 1628 р. становили 6598 зл., з яких найбільші видатки, а саме 1565 зл. прийшлись на 1623 р., коли у місті вирувала пошесть. Крім цього, в звіті вказано, що ще

²⁰⁸ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... с. 399

²⁰⁹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк 98 Ориг. [dla powietrza tak mało]

²¹⁰ Привілей міста Львова...с. 228

²¹¹ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... с. 402-403

додатково 730 зл. Кампіан за цей час забрав собі, як свою законну десяту частину. Таким чином, загальний видаток з 1622 р. становив 7328 злотих²¹². В такому випадку, 730 зл., які отримав Кампіан за 6 років виглядають достатньо скромною сумою, якщо враховувати той факт, що він міг викупити борги міста на 20 тисяч. Однак основна проблема полягає у тому, що весь контроль за зібранням цього податку мав Кампіан і звіти про прибутки та видатки здійснював він сам, тому дуже важко встановити, наскільки правдивою є подана патрицієм інформація і чи не приховував він якісь доходи чи видатки. Крім цього, за дослідженням Романа Зубика, колегія сорока мужів вже висловлювала занепокоєння тим, що патрицій не дає регулярної інформації про доходи та використання горілочного податку²¹³. В цьому ж Кампіана звинувачував Еразм Сикст у четвертому пункті своєї протестації, вказавши, що патрицій не веде підрахунку доходів²¹⁴. Однак, навіть якщо спробувати абстрагуватись від припущення, що списки подані Кампіаном є фальшивими, за горілочний податок він все ж утримував гвардію гайдуків, яка, як стало відомо зі свідчень, служила не місту, а швидше йому самому. Тому 730 злотих це явно не єдина перевага, яку надала Кампіану можливість контролю над цим податком.

Однак якогось додаткового обговорення поданої інформації не відбулось, так як додаткових джерел інформації про податок у панів райців не було, а Марцін Кампіан в свою чергу таким звітом показав, що підрахунок він все таки вів, хоча це й сумнівний доказ, враховуючи той факт, що контролю за його діяльністю не було.

Після цього засідання мав відбутися перехід до нового етапу справи – королівського суду. Магістрат зібрав величезну кількість свідчень Кампіанових злочинів та зловживань владою, які, судячи зі всього, мали в майбутньому бути передані до королівського суду, разом з вимогами магістрату про те, що вся

²¹² ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 98

²¹³ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... с. 401

²¹⁴ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 76

компенсація за вчинені збитки має бути виплачена з маєтків патриція. Третю сторону зайняла колегія сорока мужів, яка підтримувала протестацію Еразма Сикста, але вимагала компенсацію і від Кампіана, і від панів райців. Марцін Кампіан, який довгий час наполягав на тому, що хоче захищатись у королівському суді, а не в раецькому чи лавницькому, судячи зі всього також ретельно готувався і знав, на які важелі тиснути, щоб виграти цю справу. Однак раптово всі карти змішалися і судовий процес перейшов в неочікуване русло.

3.2. Полюбовний суд.

Після запису в актовій книзі про засідання, на якому розглядалися доходи від горілочного податку, нові записи пов'язані з судовою справою Кампіана з'являються лише через місяць, а саме 20 жовтня, що є найбільшим проміжком між записами з часу початку справи. Встановити, що ж відбувалось зі справою Кампіана протягом цього місяця можна на основі того, що говорять учасники судового процесу на подальших судових засіданнях.

Отож, того ж 20 жовтня у львівській ратуші зібрались райці, лавники, 40 мужів, Еразм Сикст та Марцін Кампіан. Першим слово взяв Павло Боїм, який виступав як представник панів райців, однак у своїй промові він частково говорив і від свого імені. Так зокрема, промову він почав такими словами: «Мій ласкавий Пане Докторе Кампіане, радий був би я, якби я з вами від імені Магістрату не говорив, щоб не бути проти вас на стороні осудження; бо ви мене погано зрозумієте, що ніби я проти вас якісь дії здійснював, або на вас наступав, але що я не можу у цьому відмовити своїм колегам, я повинен робити те, що мені наказано»²¹⁵. Помітно, що риторика Павла Боїма сильно змінилась,

²¹⁵ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк 99, ориг. [Moy łaskawy Panie Doctore Campianie, rad bym ia do WM. Mne Magratus nic nieodprawował, abym y WM. In sinistra existimatione nie był, iakoż wm. o mnie zle rozumiesz, zebym ia przeciw WM. factie iakie robił, y na WM. nastepował. Jedn ze sie Panom Collegom z tego wymović nie moge musze to czynić, co mi rozkazano]

якщо порівнювати це його звернення до Кампіана з тим, як він спілкувався з патрицієм та паном підстаростою декількома місяцями раніше. Тоді Кампіан називав Боїма очільником змови проти себе, а тепер же Боїм, судячи зі всього, хотів зайняти максимально безпечну позицію і одразу ж зазначив, що він просто речник від магістрату.

Після такого вступу, Боїм зазначив, що Магістрат постійно домагався, щоб справа Кампіана була проведена у Львові перед раецьким або лавницьким судом, однак, як відомо, Кампіан постійно хотів перевести її до королівського суду. «Через це, дивується магістрат тому, що ваша милість сам старався, щоб та справа була заспокоєна вдома»²¹⁶. Таким чином, Павло Боїм стверджував, що Кампіан вкінці-кінців сам захотів, щоб справа була завершена у Львові. Трохи більше він конкретизував це наступними словами: «І що так Магістрат, як і Стани, (...) дали уповноважене послання до Варшави, і коли ми розмовляли з паном Лоренцовичем²¹⁷, хто був автором того, він сказав нам, що за вашого сприяння, відтермінування цієї справи сталось»²¹⁸. Отож, справа повинна була перейти до королівського суду, а магістрат і стани навіть надіслали окреме послання до Варшави, тему якого не вказано, однак можна припустити, що це послання було або з проханням залишити справу у Львові, або вже із зібраними доказами злочинів Кампіана. Однак, Кампіан теж поїхав до Варшави, де, як доповів райцям Ян Лоренцович, вплинув на те, щоб розгляд справи перед королем був відтермінований. Судячи зі здивування, з яким Павло Боїм розповідає цю історію, самі пани райці не розуміли таких дій Кампіана, так як він був активним прихильником королівського суду. Крім цього, в своїй промові Боїм згадує про те, що король підписав і надіслав до Львова новий лист, пов'язаний зі справою Марціна Кампіана.

²¹⁶ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк 99, ориг. [Do tego, dziwiue sie Magratus temu, ze wm. sam starawszy sie o to, aby ta sprawa wdomu vpokoina byla]

²¹⁷ Ян Юлій Лоренцович – лавник (1620-1631), райця (1631-1645), королівський бурмистр (1634, 1638), бурмистр раецький (1643), бурмистр поспільства (1645), провізор шпиталю (1632-1634), хранитель привілею і скарбниці (1632-1634, 1641), війт (1636-1637, 1639-1640, 1644) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 397)

²¹⁸ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 99 Ориг [I przeto tak Magratus, iako y ordines (...) dali byli Plenipotentriam internunciis do Warszawy i gdysmy exposholowali z P. Lorencowiczem kto był authorem tego, on vkazal nam to, ze z instantiey wm. ta limitatio tey sprawy stanęła.]

І справді, 28 вересня 1628 р. король Сигізмунд III написав лист до Магістрату м. Львова з побажанням налагодити непорозуміння між 40-а мужами, громадою та Марціном Кампіаном (див. додаток 4). Текст листа був такий:

«Слідуючи доброму порядку міста того, яке нам є дуже важливим, ласкаво зичимо і то хочемо, аби розбіжності, які відбулися між поважним Марціном Кампіаном доктором, колегою вашим, і між урядом, і певними особами приватними, щоб через дві сторони все це вдома помірковане було, і через певних осіб міських, яких повинні вибрати обидві сторони; які б за спільною обох сторін намовою, в тому собі слідуючи, найбільш ефективним способом розбіжності обох сторін заспокоїли. В чому також є лист наш особовий до Архієпископа Львівського, Пастиря вірності вашої. Впевнитися, що то за вірністю вашою з повинності своєї для ласки нашої вчините, і вірності вам на зараз зичимо.

Даний у Варшаві дня 28 місяця вересня Року Панського 1628, панування нашого Польського 41, Шведського 35.

Король Сигізмунд»²¹⁹.

Отож, король чітко вказав, що ця справа має бути завершена у Львові через спеціально вибраних людей, котрі повинні довести її розгляд до кінця. Крім цього, він наказав львівському архієпископу, яким на той час був Анджей Прухніцький, проконтролювати виконання цього королівського рішення. Що

²¹⁹ Центральний державний історичний архів України у Львові Ф. 132, оп. 1, Спр. 52, арк. 1-3, ориг. [Gnoli dobrzemu porządkowi niasta tego, na ktorem nam wiele nalezy, vprzeimnie zyczemy y to miec po miern m. Chcemy, aby differentie, ktore Zasły miedzy zacnym Marcinem Campianem Doctorem, colega(...) a miedzy urzedamy y pewnemi osobami privatnemi, zobu dwu stron wszystkie doma pomiarkowane były, przez pewne osoby ludzie conditiei miesky, na to od oboi strony wyszadzone; ktory by wedle spolney obudwu stron namowey, nthem sobie postepuiac, takin iakim naswarowniszym sposobem zdac sie bedzie utrinq omnes differentias, faluis juribus civitatis, vspokoieli. Wczem tesz iest list nasz osobny do Wielebnego Xdza Arcibiscupa Lwowskiego, Pasterza Wiern, niewatpiac ze tho wern w. Z powinnosci z nej dla łaski naszy vczynicie, ktorei twern M. Nathen czas zyczemy. Dan w Warszawie dnia XXVII mcia Wrzesnia Roku Panskiego MDCXXVIII Panowania naszego Polskiego XXXXI Szwedzkiego XXXV. Sigismundus Rex.]

іронічно, архієпископ Ян Анджей Прухніцький, якого король призначив в певній мірі посередником у справі Сикста та Кампіана, чотири роки до того мав особистий конфлікт з цими патриціями. Цей конфлікт частково полягав у тому, що у 1624 р. після пошесті, під час якої Кампіан проявив себе як захисник міста, райці вирішили продати йому село Скнилівок, яке на той час було власністю шпиталю Святого Духа, проти чого активно виступав Прухніцький. Пани райці все таки вступили в конфлікт з архієпископом і продали Кампіану цю землю, через що Прухніцький відлучив від церкви Марціна Кампіана, Еразма Сикста та інших міських райців²²⁰. Сучасник цих подій, Бартоломей Зиморович, в своїй праці вказує, що коли Прухніцький виголошував відлучення райців від церкви, проти цього виступила міська громада, через що архієпископ наклав на ціле місто інтердикт. Це привело до того, що всі костели зачинили, через що католики були змушені відвідувати руські церкви. Через два тижні архієпископ, бачачи, що ситуація сильно погіршилась, зняв усі відлучення та інтердикти²²¹.

Однак, повертаючись до судової справи проти Марціна Кампіана, а саме до нового королівського листа, слід більшу увагу звернути не на фігурування в справі архієпископа, а на людей, яких потрібно було вибрати для заспокоєння справи. З тексту листа стає зрозуміло, що король рекомендує перевести справу Кампіана до так званого полюбовного суду, ознакою якого якраз і було те, що рішення спільно виносили вибрані кожною стороною конфлікту люди, так звані арбітри, які мали дійти між собою до спільного компромісу. Мета такого суду полягала у тому, щоб знайти між сторонами основу для порозуміння, при цьому не сильно вражаючи по честі правопорушника і не вилучаючи його із соціуму²²². Таким чином, суд такого типу міг встановити значно м'якше покарання для винуватця, так як у ньому враховувалась думка арбітрів зі сторони обвинувачуваного.

²²⁰ Лемко І. Цікавинки з історії Львова. — Львів : Априорі, 2011. с. 42

²²¹ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 161.

²²² Старченко Н. Честь, кров і риторика: Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – початок XVII століття). – К.: Laurus, 2014. с. 376

Павло Боїм, продовжуючи свою промову, також вказав, що Еразм Сикста Марцін Кампіан повинні будуть вибрати арбітрів, котрі будуть представляти їх та шукати компроміс. Як тільки Боїм завершив говорити від імені магістрату, слово взяв Кампіан, який розпочав свою промову так: «Що стосується відтермінування справи, яке було вчинене паном Лоренцовичем і мною у Варшаві, ніхто не може казати, що я про це просив. Але коли то побачив, що не мав повноважень достатніх щоб мене захищати, то це з вдячністю прийняти мали сторони. І коли його милість канцлер вмовляв нас про то, я собі взяв це на роздум, і прийнявши це з повагою, я сказав, що прийдеться мені, за волею Пана і за вмовлянням Й.М. канцлера скакати [до Львова]. Через це відтермінування таке за порадою і рекомендацією пана Свежинського²²³ сталось»²²⁴. Отож, Кампіан заперечив слова Боїма, сказавши, що він був готовий захищатись в королівському суді, однак через вмовляння канцлера, яким на той час був Якуб Задзік, справу вирішили відтермінувати і перенести назад до Львова. Судячи зі всього, слово коронного канцлера було дуже важливим для Марціна Кампіана, так як навіть у своєму передсмертному тестаменті він називає його «мій завжди милостивий пан, патрон і добродій»²²⁵.

Зі слів Кампіана, на жаль, не зовсім зрозуміло, чому канцлер хотів залишити справу у Львові, і хто був недостатньо уповноваженим для того, щоб захищати Кампіана. Можна припустити, що захищати Кампіана у королівському суді був повинен згаданий Кампіаном прокуратор Марцін Свежинський, який до того вже неодноразово вів справи Львова у

²²³ Судячи зі всього, тут йдеться про Марціна Свежинського, який був урядником королівської канцелярії у Варшаві протягом 1615-1632 рр, а також займав різні юридичні посади при в коронній ассесорії. (Madejska K Sprawiedliwość kosztuje: procedury i ich koszty ponoszone przez mieszczan stających przed sądami różnych instancji (na przykładzie sprawy mieszczanina kazimierskiego Wawrzyńca Królika z 1628 roku , „Res Historica”, t. 36, 2013, s. 295)

²²⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 99, ориг. (Co sie tycze limitatiew z p. Lorencowiczem v Warszawie ze mną wczynioney, tego nie moze zaden moviś, abym ia prośił o nię. Ale kiedym to widział, że niamal Planipotentiew dostatooczney aby mnie assecurował, iż to za wdziecie przyiac miały strony, J gdy jego m. Xiążd kanclerz persuadował to nam. Zam sobie wziął na rozmysł y uwaziwszy to powiedziałem, ze przyidze mi wedle woli Pana skakać y wedle persuassiey J. M. Kanclerza, dla tego limitatio ta ex consilio et directione Pana Swiezenskigo stanęła.)

²²⁵ Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 289

королівському суді, за що місто навіть виплачувало йому 50-60 зл. на рік²²⁶. Крім цього, ці гроші Свежинському передавав львівський писар Войцех Зимницький, якого Кампіан в своєму тестаменті називає «великим приятелем»²²⁷. Ще один аргумент на користь цієї думки полягає у тому, що в своєму тестаменті Марцін Кампіан згадує про якогось пана Яроша і про те, що винен йому «злотих двадцять, котрі дав у Варшаві на мої справи його милості пану Свежинському»²²⁸. Таким чином, можна припустити, що саме Марцін Свежинський був тим, хто постійно допомагав Кампіанові при королівському дворі, отримуючи за це плату. Однак, можливо, через те, що гроші Свежинському офіційно виплачувало місто Львів, він не міг захищати Кампіана у справі проти міста. Як факт, справу перенесли назад до Львова, і сторони, підкорившись королівському листу, вирішили знайти компроміс і завершити її у полюбовному суді.

Після пояснень Кампіана про причини перенесення справи, всі учасники справи вирішили перейти до обрання арбітрів від кожної сторони. В тогочасних полюбовних судах не було усталеної традиції щодо того, скільки арбітрів мали судити справу. Зазвичай це 2-3 уповноважені людини від кожної сторони, однак кількість збільшувалась, в залежності від становища сторін²²⁹. Так в більшості полюбовних судів кількість арбітрів від кожної сторони коливалась від одного до десяти²³⁰. У справі Кампіана було вирішено обрати по п'ять арбітрів: двох з панів райців, двох з лавників і одного з колегії сорока мужів, щоб таким чином на вирішення справи впливали представники основних органів місцевого уряду.

²²⁶ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря» ... с. 54

²²⁷ Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 289

²²⁸ Там само. с. 286

²²⁹ Старченко Н. Честь, кров і риторика... с. 384-385

²³⁰ Moniuszko A. Prawo sądowe Rzeczypospolitej szlacheckiej (XVI–XVIII w.). Zarys wykładu z wyborem źródeł, Warszawa 2017 s. 62

Першим елекцію арбітрів зі своєї сторони почав здійснювати Еразм Сикст. З панів райців він обрав Якова Шольца²³¹ та Яна Альнпека. Якщо обрання на арбітра Яна Альнпека є зрозумілим, так як останнім часом він був активним противником Кампіана у судовій справі, то Яків Шольц, який на той час тільки-но став райцею, судячи зі всього був обраний через те, що представляв могутній рід Шольців, а також був доктором права, а знання правових приписів і процедур було важливим для обрання на арбітра²³². З представників лави Сикст обрав Яна Юлія Лоренцовича, який вже їздив у справах пов'язаних з судом над Кампіаном до Варшави, а також Миколая Зихнія²³³. З колегії сорока мужів Сикст обрав Альберта Сужика²³⁴, який до цього мав різного виду судові суперечки з другом Кампіана писарем Войцехом Зимницьким²³⁵.

Після Сикста, арбітрів зі своєї сторони почав вибирати Марцін Кампіан. З представників ради патрицій обрав Андрія Чеховича²³⁶ та Марціна Коженьовського. Якщо Андрій Чехович до цього моменту не фігурував як активний учасник справи і міг навіть бути прихильником Кампіана, то вибір на арбітра Марціна Коженьовського, який і доволі активно виступав проти обвинувачуваного патриція, і навіть тимчасово зайняв місце бурмистра замість Кампіана, виглядає досить незрозуміло. Однак подальші події в справі показують, що Коженьовський грав свою власну гру, уміло змінюючи сторони. З панів лавників Кампіан обрав Яна Массарі²³⁷ та Яна Шольца²³⁸. Таким чином,

²³¹ Яків Шольц – доктор права, лавник (1625-1628), райця (1628-1643), бурмистр королівський (1635-1637), бурмистр поспільства (1630, 1641), лонгер міської каси (1637), провізор шпиталю (1638-1642), хранитель привілеїв і скарбниці (1628-1631, 1635), доглядач арсеналу (1634-1637) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 407)

²³² Старченко Н. Честь, кров і риторика... с. 386

²³³ Миколай Зихній – доктор філософії, писар лави (1617-1626), лавник (1627-1642), райця (1642-1650), бурмистр ради 1644, 1648), провізор шпиталю (1646-1649, захисник привілеїв 1642-1645) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 418)

²³⁴ Алберт (Войцех) Сужик – кушнір, один з колегії сорока мужів (1617-1634) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 411)

²³⁵ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря» ... с. 73

²³⁶ Андрій Чехович – лавник (1617-1627), райця (1627-1640), бурмистр королівський (1629, 1631), лонгер міської каси (1627, 1628), провізор шпиталю (1635), хранитель привілеїв і скарбниці (1638) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 379)

²³⁷ Ян Массарі – лавник (1628-1632) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 398)

арбітром від кожної зі сторін був представник роду Шольців. З колегії сорока мужів Кампіан обрав молодого Станіслава Кщоновського²³⁹. Обравши арбітрів, сторони розійшлися, а арбітри, маючи вже частину доказів, зібраних на попередніх стадіях справи, могли приступати до роботи²⁴⁰.

Однак процес дещо затягнувся, так як один з обраних Сикстом арбітрів, а саме лавник Миколай Зихній, відмовлявся приймати обов'язки арбітра і втручатись у цю справу. Еразм Сикст був змушений апелювати до попереднього листа короля, щоб змусити Зихнія все таки взяти повноваження арбітра. Через це 31 жовтня у ратуші знову зібрались Кампіан, Сикст, райці, лавники та представники колегії сорока мужів, знову був зачитаний лист короля, в якому вказувалось, що кожна сторона має обрати людей для «заспокоєння» справи, і тільки після цього сторони знову провели елекцію арбітрів, без будь яких змін у їхньому складі²⁴¹.

Наступне засідання по справі Кампіана вказане в актовій книзі лише через два місяці, і це засідання було одним з найважливіших, так як на ньому зачитали остаточне рішення полюбовного суду. Таким чином, арбітри спільно працювали над справою близько двох місяців, однак як саме вони взаємодіяли з доказами, чи були у них конфронтації між собою, чи була спроба якоїсь зі сторін вплинути на рішення суду – все це встановити надзвичайно важко. Крім цього, в джерелі практично нема згадок про те, як відстоював свою честь сам Кампіан і чи взагалі він це робив. Як виявляється, якраз під час роботи полюбовного суду, патрицій написав емоційну заяву виправдання, в якій відповів на більшість закидів в свою сторону. На жаль, в опрацьованій мною частині джерела ця заява не подана, однак з цим документом працював дослідник Владислав Лозинський, який у своїй праці частково переказав

²³⁸ Ян Шольц – лавник (1620-1636), райця (1636-1647), бурмистр радецький (1642), лонгер міської каси (1638), провізор шпиталю (1643), хранитель привілею і скарбниці (1639) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 407)

²³⁹ Станіслав Кщоновський – один із сорока мужів (1628-1645), лавник (1645-1651), райця (1651-1660), бурмистр королівський (1656), доглядач пороху для стрільби (1655-1657) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... S. 394)

²⁴⁰ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 100

²⁴¹ Там само, арк 101-103

основний зміст тексту, а також навів багато цитат з цієї виправдувальної заяви²⁴². Так зокрема, відповідаючи на восьмий пункт протестації Сикста, Кампіан сказав, що встановлював на землях міської юрисдикції не власних підвійтів, а просто старших, щоб вони краще регулювали суперечки між селянами. Відповідаючи на сьомий пункт протестації Сикста, пов'язаний з особистими тюрмами патриція, Кампіан сказав, що садив злочинців у власні тюрми, так як міські в'язниці дуже занедбані і нагадують швидше корчму, де вранці багато горілки, а звечора меду. Крім цього патрицій зазначив, що багатьох людей рятував від шибениці викупом. Кампіан також називав недоречними звинувачення у монополії, а звинувачення привласненні міських ґрунтів заперечував, говорячи, що доведе свою правоту, якщо ґрунти знову виміряють. Говорячи про горілочний податок, патрицій знову апелював до свого звіту про доходи та витрати, який подав трохи раніше, стверджуючи, що контролюючи податок, до якого довгий час нікому не було діла, він приніс місту 7377 злотих. Що доволі справедливе зауваження, так як дослідники стверджують, що Кампіан трохи реформував зібрання цього податку і використовував гайдуків при його зборі, що принесло місту більше доходу ніж раніше²⁴³. В своїй відповіді Кампіан заперечував, що якимось утискав підданих, хоча й визнавав, що міг багато від них вимагати, крім цього він зазначив, що ніяких міських будинків, зокрема цегельнь, він не руйнував. Заперечував патрицій також те, що без дозволу рубав дерева у міських лісах, а у відповідь на свідчення лісників і селян, сказав: «Направду, питати селянина і лісника, хто порубав ліси, це те саме, як запитати kota: коте, а хто сало поїв? Вовка: вовче, а де вівці поділись?»²⁴⁴. Відповів Кампіан і на дванадцятий пункт протестації Еразма Сикста, в якому позивач звинувачував Кампіана у тому, що той вписував куплену у міщанина Христофора Куна нерухомість не до міських книг у ратуші, а до гродських книг. Патрицій у своїй відповіді зазначив, що

²⁴² Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo... S. 99-101

²⁴³ Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa... s. 399-401

²⁴⁴ Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo... S. 102

зробив це не для того щоб передати міські землі в земство, а через те, що уряд не хотів вносити запис у міські книги. Під кінець Кампіан почав згадувати те, як багато він зробив до міста: як відбудував вежу ратуші, як збудував нові лінії укріплень, як ремонтував вежі в передмістях, як заклав нову бруківку, як вичистив з гною закинутий ринок, як взяв під контроль місто у важкий час пошесті та турецької кампанії короля, - і все це сам, без жодної допомоги уряду²⁴⁵.

І справді, з цієї заяви виглядає, що Марцін Кампіан часто брав ситуацію у свої руки і робив те, що він сам вважав правильним, навіть якщо це не входило до його компетенції та обов'язків. Разом з тим, якщо спробувати проаналізувати те, як патрицій захищався, то помітно, що він частково визнає свою провину по деяких пунктах протестації, однак виправдовується тим, що до цього довели органи міської влади, які неналежно виконували свої обов'язки.

Час вироку полюбовного суду настав 24 грудня. Саме тоді, у суботу, у ніч перед Різдвом Христовим в ратуші зібрались учасники справи Кампіана, щоб вислухати рішення арбітрів, які працювали над справою близько двох місяців. Арбітри подали великий документ, написаний повністю латиною, в якому розібрали справу на 13 пунктів, і по кожному із пунктів або виправдовували Кампіана, або визнавали його винним.

Перший пункт стосувався одинадцятого пункту протестації Сикста, за яким Кампіан, використовуючи свого гайдука Опальського, неправомірно подав в суд до Люблінського трибуналу на львівську лаву та вїйта. Суд постановив, що «...вчинив це проти, по перше, привілею Сигізмунда Першого, року 1545, і, по друге, проти привілею Сигізмунда Августа, наданого у 1553 р.»²⁴⁶. І справді, в привілеї наданому м. Львову у 1545 році вказано «...львівські

²⁴⁵ Łoziński W. *Patrycyat i mieszczaństwo...* с. 101-102

²⁴⁶ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 103 Ориг. [facient id contra Privilegia primum Sigismundi Primi, de Anno 1545, secundum Sigismundi Augusti de Anno 1553]

міщани ніде не повинні відповідати, тільки перед своїм вйтом у їх праві, а вйт - перед нами [королем]»²⁴⁷. Це ще більше конкретизував Сигізмунд Август у привілеї, наданому в 1553 р., за яким «...бурмістер, райці, вйт і лавники (...) у громадських справах міста не повинні відповідати перед жодним нашим комісарським судом, тільки перед нами»²⁴⁸. Крім цього, арбітри зробили посилання на королівську конституцію 1611 р., за якою справи пов'язані з міським магістратом відносяться до королівської юрисдикції. В конституції 1611 р., виданій Сигізмундом III, справді звертається особлива увага на те, юрисдикції яких судів повинні підлягати різні справи. Так зокрема, до юрисдикції Люблінського трибуналу справді відносяться справи на судових урядників та різні безчинства у суді, однак у цій же конституції є згадка лише про суди земські, підкоморські та старостинські. В той час як в конституції про справи королівської юрисдикції вказано загально «Магдебурзькі і хелмінські справи»²⁴⁹. Таким чином, полюбовний суд визнав, що позов Опальського на вйта та лаву до трибуналу є неправомірним. Однак вказали, що його попередній позов до кримінального міського суду буде відновлено і справа буде розглянута заново.

Другий пункт вироку стосувався дванадцятого пункту протестації Сикста, за якою Кампіан, який у 1626 р. викупив землю у міщанина Христофора Куна, вписав її до гродських книг, а не до міських, порушив королівський привілей. Арбітри зробили посилання на королівський привілей 1550 р. виданий Сигізмундом Августом, в якому чітко пише: «Нікому не дозволено міські маєтки, що юрисдикції цього міста підлягають, (...) записувати, зобов'язувати і відступати у якому-небудь уряді – земському, чи гродському»²⁵⁰. В додаток до цього у привілеї вказано, що якщо запис зроблений у іншому уряді – він не матиме жодної законної сили. Таким чином, суд арбітрів заявив, що домовленість про продаж землі є анульованою і для

²⁴⁷ Привілеї міста Львова... с. 273

²⁴⁸ Там само, с. 324

²⁴⁹ Volumina Legum / Ed. J. Ohryzko. – Petersburg, 1859. Т. 3. S. 37

²⁵⁰ Привілеї міста Львова... с. 311-312

набрання законної сили має бути заново вписана у міські книги, а Христофор Кун, який був учасником контракту, повинен отримати компенсацію за те, що його землею два роки незаконно керував Кампіан²⁵¹.

Третій пункт вироку відповідав на восьмий пункт протестації Еразма Сикста, в якій вїйт звинуватив Кампіана у тому, що той встановлює на своїх землях власних підвїтїв, які роблять все що він скаже. Арбітри зокрема вказали це так: «За привілеєм Казимира року 1350 і Сигізмунда Першого року 1547 вїйт один у всьому місті і в міському колі є і має бути; Кампіан же, навпаки, оточив себе якимись вїйтами і суддями, сам почав формувати юрисдикцію і втягувати до неї робітників»²⁵². Якщо взяти до уваги один із привілеїв Сигізмунда I 1547 р., то там вказано: «...встановлюємо, що будь-які справи будь яких осіб, якого б народу не були, мають бути розсуджені не в іншому праві, а тільки в магдебурзькому, при львівському вїйті»²⁵³. Таким чином, привілей заперечує підсудність людей магдебурзького права перед якимись іншими вїйтами. Звичайно ж, потрібно було ще довести вину Кампіана. Для цього Еразм Сикст, як вїйт, взяв із земель Кампіана, без відомості самого патриція, сім чоловіків доброї слави і додатково опитав їх, на що ці розповіли: «Що вїйта і старших, які б суди здійснювали, не мають, ані до того не мали, і судів не здійснюють і не здійснювали, і їм Пан Кампіан вїйта і старших ніколи не подавав»²⁵⁴. Таким чином, свідки заперечили це обвинувачення в сторону Кампіана і суд виправдав його по цьому пункту.

Четвертий і п'ятий пункт обвинувачення були подані в одному абзаці і стосувались того, що Кампіан не виплачував міських і королівських податків зі своїх земель, а також того, що він утримував власні в'язниці, про що було і

²⁵¹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 103

²⁵² Там само, арк. 104 Ориг [Ratione jurisdictionis quoram Privilegium Casimiri de Anno 1350 et Sigismundi Primi de Anno 1547. Advocatum tota, unum in tota Civitate et circa Civitatem esse debere dispinit. Dnus autem Campianus negat quabenus unter Censtas suos ullos Advocatos et iudices praesertium ad formandum Jurisdictionem, aut exercenda iudicia, praeter quam ad labors excipiendos, creare soleat]

²⁵³ Привілеї міста Львова... с.288

²⁵⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 104-105 Ориг. [iz woitya y starszych do sądow odprowowania niemiewaią ani przez tym niemiewali, ani sądow odprowuią, ani odprowiali, ani im Pan Campian woitya y starszych podawal nigdy]

багато свідчень, і сам патрицій частково це визнавав. Отож, суд визнав патриція винним по обох пунктах. Говорячи про приватні в'язниці Кампіана, арбітри вказали, що вони мають бути ліквідовані, так як не підпорядковуються міській владі, а за своє правопорушення обвинувачуваний патрицій буде повинен «...відбудувати вежу Руську, яка під загрозою руйнування, і там же публічні в'язниці встановити»²⁵⁵. Можливо, така вимога побудувати нову в'язницю була відповіддю арбітрів на те, що Кампіан виправдовував свої дії незадовільним станом міських в'язниць. Що ж стосується податків, суд встановив, що всі міські і королівські податки, яких патрицій не виплачував, мають бути підраховані, стягнуті з нього і його земель, і вписані в міські книги, чому сам Кампіан ніяк перешкоджати не повинен.

Шостий пункт вироку стосувався третього пункту протестації Еразма Сикста, і у ньому розглядалось питання монополії, яку Кампіан встановив на пшеницю, змушуючи селян купувати її за цінами, які встановлював за власним бажанням. Суд, провівши розслідування, встановив, що Кампіан справедливо продавав пшеницю, не порушуючи жодних законів та прав. «По причині того, що монополія не була знайдена, вільним [від обвинувачення] має бути»²⁵⁶.

Сьомий пункт стосувався білильні, яку Кампіан незаконно збудував для своїх потреб, порушуючи королівський привілей. Арбітри у своїй відповіді зробили посилання на привілей Сигізмунда I, наданий Львову у 1540 р., який дозволяв місту тримати одну білильню, однак у ньому ж було чітко прописано: «...якусь іншу вибілювальну там навколо міста Львова не збудуємо, (вони) не збудуть, але і не зробимо і не зроблять, щоб відбудувати і спорудити будь якою владою»²⁵⁷, щоб не зменшувати доходи міської білильні. Однак суд вирішив залишити Кампіанові його білильню, за умови, що відтепер кожного року він буде повинен сплачувати місту 15 злотих з доходів цієї білильні, а також

²⁵⁵ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 105, ориг. (...subsumpti turrim Ruthenicam ruinam ninante ibidem quo carceres publicos institutet)

²⁵⁶ Там само. (Ideo Monopolium non ad invenitur, et liber esse debet)

²⁵⁷ Привілеї міста Львова... с. 243

виплатити гроші за попередні роки користування²⁵⁸. Дослідник Роман Зубик вказував, що протягом 1624-1628 років міська білильня приносила місту доходи в середньому по 150-200 злотих на рік²⁵⁹. Таким чином, місто забезпечило собі додаткових 10% доходів від білильні.

Восьмий пункт вироку стосувався другого пункту протестації Еразма Сикста, в якій той звинувачував Кампіана у спорудженні власної цегельні, через яку занепали дві міські цегельні. Рішення по цьому пункту суд виніс на користь Кампіана, вказавши так: «Так як немає жодних міських постанов або яких-небудь судових вироків на його ім'я, за якими приватні громадські цегельні для своєї вигоди будувати не допускається, було вирішено, що звільняється від цього пункту обвинувачення»²⁶⁰. Таким чином, щодо цегелень, на відміну від білильні, не було окремого правового джерела, яке б затверджувало міську монополію на їх спорудження. І справді, жодних привілеїв для Львова, пов'язаних з цегельнями, не знайдено, з чого випливає, що Кампіана справедливо виправдали по цьому пункту.

Дев'ятий пункт вироку стосувався горілочного податку, який протягом шести років контролював Кампіан, однак весь цей час не повідомляв магістрату про жодні підрахунки, доходи та витрати. Для вирішення цього пункту, арбітри працювали з депутатами податку, яким сказали провести новий підрахунок, а саме з Павлом Боїмом, Яном Альнпеком, Матіашем Хайдерем²⁶¹ та Станіславом Добешовським²⁶². Дати кінцеве рішення по цьому питанню суд поки не міг, тому було вказано, що «за звітом [депутатів], якщо буде встановлено, що був здійснений достатній підрахунок, то магістрат забезпечить [звільнення від

²⁵⁸ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 105

²⁵⁹ Zubyk R. *Gospodarka finansowa miasta Lwowa...* с. 128

²⁶⁰ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 105-106, Ориг. [Praeterea nullum jus privilegium civitatis, aut aliquod praedudicatum eo nomine obtentum, quod privatis Civibus latergicinas in suum commodum construere vetaret, assensum est idcirco liber in hoc puncto pronunciat]r

²⁶¹ Матіаш Хайдер (Хейдер) – один з колегії 40 мужів (1621-1626), лавник (1626), райця (1630-1655), бурмистр радецький (1646, 1650, 1652, 1654), бурмистр поспільства (1636, 1638, 1644), лонгер міської каси (1633, 1631-1642), провізор шпиталю (1632, 1642-1643), провізор школи (1632, 1633), хранитель привілею і скарбниці (1633, 1637) (Kapral M. *Urzednicy miasta Lwowa...* S. 387)

²⁶² Станіслав Добешовський – цирульник, один із колегії сорока мужів (1622-1657), регент (1631, 1635, 1645, 1655) (Kapral M. *Urzednicy miasta Lwowa...* S. 381)

покарання]»²⁶³. Таким чином, судді взяли до уваги звіт по горілочному податку, який надав Кампіан, і вирішили перевірити його на правдивість, а остаточне рішення дати згодом.

Десятий пункт вироку стосувався четвертого пункту протестації Еразма Сикста, в якому той звинувачував Кампіана у захопленні чужих земель. Під час цієї судової справи Кампіан уже просив магістрат надати йому панів вірних, щоб вони оглянули та виміряли його землі і зробили висновок про те, чи він відібрав якусь землю незаконно. Судячи зі всього, суд дослухався до пропозиції патриція і, «...за попереднім вимірюванням панів вірних і за сприяння Кампіана»²⁶⁴, встановив, що обвинувачуваний не порушував кордони своїх земель і правдиво вносив їх до міських книг. Суддями також було вказано, що виміром земель займались Миколай Зихній, тобто арбітр зі сторони Сикста, Андрій Чехович – арбітр зі сторони Кампіана, а також землемір Лаврентій Смялецький. Отож, по цьому пункту патриція також виправдали.

Одинадцятий пункт вироку стосувався жителів Львова, передмість та навколишніх сіл, які тим чи іншим чином зазнали пригноблення зі сторони Кампіана. До цього пункту арбітри віднесли фізичні побиття людей, самовільні кидання їх у тюрми, вимагання від них грошей і багато інших протиправних приватних злочинів. Якогось кінцевого вироку щодо цього суд поки не виніс, так як здійснених під присягою свідчень від жертв діяльності Кампіана виявилось дуже багато. Однак суд постановив, що обвинувачуваний патрицій повинен прийти на судові засідання на свято Пятидесятниці у 1629 р., щоб вислухати заключний вирок по цьому пункту. Крім цього, арбітри знову звернулись до справи Христофора Куна, в якого Кампіан викупив землю в 1626 р., але вніс інформацію про неї в гродські, а не в міські списки, тим самим порушивши королівський привілей. Суд, зокрема, вказав так: «Що стосується

²⁶³ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 106, ориг. [Ex quorum relatione, si de sufficienti calculo reddito constiterit, tunc quietatione a Magistratu obtineri prorabit]

²⁶⁴ Там само, ориг. (Ubi dumensuratio antea acta cum relatione DD. Jurisfidelium et cum compositione Dni Campiani verificabitur)

землі Христофора Куна, що в Кульпаркові і знаходилась у Пана Кампіана, тисяча п'ятсот флоринів за дворічне користування [мають бути виплачені]...»²⁶⁵. Отож, попередню угоду між Кампіаном і Куном справді визнали недійсною і вже почали вимагати відшкодування від патриція за незаконне користування землею за ці роки.

Дванадцятий та тринадцятий пункти, які стали кінцевими у тексті вироку, були подані у одному спільному абзаці. Вони стосувались обвинувачень, які не увійшли до попередніх пунктів, а саме обвинувачень у свавільній вирубці лісів, у експлуатації жителів для відробки надзвичайних шарварків, у використанні міських матеріалів та майна, для покращення власних фільварків та цегельні тощо. Суд вказав, що Кампіан діяв так, щоб місто ставало біднішим, а він сам багатшим. Таким чином, вирок арбітрів був такий: «За що покарання буде у вигляді ганьби, і ганебної довічної втрати консульства (раецтва), за спільним правом, якому п. Кампіан повинен підкорятися»²⁶⁶. Окрім цього, суд звинуватив патриція і у тому, що він діє попри настанови магістрату і ставить себе вище, ніж інших райців. Арбітри ще раз нагадали, що здійснювали суд, виходячи з дружніх намірів і доручення короля, і старались знайти можливий компроміс. Однак після цього ж, вони вказали ще одне покарання для патриція: «...суспільство залишає за собою право, через такий значний вищезгаданий збиток, зроблений місту і його підданам, стягнути як відшкодування суму в розмірі шести тисяч флоринів, які потрібно буде надати до Великодня 1629 р.»²⁶⁷. Крім цього, суд вирішив, що Кампіан повинен принести публічні вибачення, спочатку перед магістратом, а потім перед всіма станами міста, щоб закінчити свою ворожнечу з містом і нарешті примиритися.

²⁶⁵ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 107, ориг [Quantum spectat fundum eius Christophor Kulparkow situm per D. Campianum ipsi ratione interesse a mille quingentis florenis intra brinnium persoluendis]

²⁶⁶ Там само, арк. 108, ориг. [Pro quo periurio paena infamiae, infamiam privatio Consulatus aeviterna, de iuris communis prescripto sequitur, et D. Campianum sequeretur.]

²⁶⁷ Там само, ориг. [publica reservat respectu tantum damnorum premissorum Civitati, ac eius subdicis illatorum, in vim restitutionis summa pecuniaria sex millies florenorum pro reparatione Civitatis et pro damnis resarciendis per ipsum pro Festo S. Palchatis proxime in Anno D. 1629 celebrando]

На цьому зачитування вироку закінчилось. Таким чином, Кампіана визнали винним по семи пунктах з тринадцяти, якщо не брати до уваги пункт про горілочний податок, рішення по якому ще не дали. Як покарання, він повинен був відбудувати руську вежу і встановити там нову міську в'язницю, щорічно виплачувати 15 злотих зі своєї білильні, заплатити 1500 злотих Христофору Куну, заплатити 6000 злотих місту, а також публічно вибачитись перед магістратом. Крім цього, він назавжди втрачав можливість бути на посаді райці, а сума грошей, яку він мав заплатити за невиплачені протягом багатьох років податки та у якості відшкодування всім скривдженим людям, лише вираховувалась. Важко оцінити, наскільки строгим чи м'яким був такий вирок, якщо враховувати всі здійснені Кампіаном правопорушення. Відомо однак те, що такий вирок точно не задовольняв патриція, так як його реакцію на кінцеве рішення суду писар описує таким чином: «Кампіан же відмовився слухати, пішов від публічного суду і не став слухати»²⁶⁸.

Сторона позивача такий вирок, судячи зі всього, повністю підтримувала, а Еразм Сикст, як вїт, одразу ж прийняв цей вирок іменем всіх станів міста. На цьому історія мала б закінчитись, так як зазвичай полюбовні суди були остаточними²⁶⁹. Однак, важливою ознакою рішень, які ухвалював полюбовний суд, була однастайність суддів, а відсутність між ними згоди могла затягнути судовий процес або перенести його до іншої судової інстанції²⁷⁰. Свою згоду з рішенням арбітри виражали підписом та печаткою під текстом вироку. Так зокрема, під вирокком щодо судової справи Кампіана свої підписи поставили арбітри Ян Альнпек, Яків Шольц, Андрій Чехович, Станіслав Кщоновський, Марцін Коженювський, Миколай Зихній та Войцех Сужик, від імені якого розписався Ян Карч²⁷¹, так як сам Сужик «писати не вміє»²⁷². Однак можна помітити, що підписів було тільки сім, а не десять. Зі сторони арбітрів вибраних

²⁶⁸ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 108 ориг. [Dnus autem Campianus audire noluit, et ab eius publicoris iuritia abiit et non avdivit]

²⁶⁹ Moniuszko A. Prawo sądowe Rzeczypospolitej... s. 66

²⁷⁰ Старченко Н. Честь, кров і риторика... с. 401

²⁷¹ Ян Карч – кушнір, член колегії 40 мужів (1622-1631)

²⁷² ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 109, ориг. [iż sam pisać nieumieie]

Сикстом не було підпису від пана Лоренцовича, а зі сторони Кампіанових арбітрів – від Яна Массарі та Яна Шольца.

Таким чином, полюбовний суд, який повинен був стати дієвим механізмом закінчення конфлікту, не зміг повністю виконати свою функцію, так як деякі арбітри відмовились підписувати остаточне рішення, через що воно не набрало чинності. Це в свою чергу спричинило затягування справи і надало Кампіану можливість шукати вирішення конфлікту на більш вигідних для нього умовах. Разом з тим, можна здогадатись, що патрицій, не прийнявши цей вирок, ще сильніше загострив свої відносини з містом і міською владою.

3.3. Закінчення судової справи

Наступний запис, пов'язаний із судовою справою, поданий тільки 23 січня, через місяць після оголошення вироку. З цього запису можна зрозуміти, що протягом місяця Кампіан продовжував активно боротися з міською владою, знаходячи нові причини для протестації проти магістрату. Так зокрема, пани райці видали спільну заяву, в якій повідомили таке: «Що вийшла протестація позовна від Пана Доктора Кампіана, на той час бурмистра, так проти Пана Доктора Сикста, як і проти Панів Райців, шостого дня після Різдва Христового, року 1628, ніби розділеною рада наша мала бути, і одна частина при Пану Кампіану, а інша при Пану Сикстові мала відповідати»²⁷³. З цього уривку стає зрозуміло, що Кампіан під кінець року все таки став бурмистром, так як рішення полюбовного суду не ввійшло в силу і його не змогли довічно позбавити консульства. Однак він, судячи зі всього, розумів, що більшість представників раецького уряду це його противники, тому одразу ж хотів

²⁷³ ЦДДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк .110, ориг. [Iż wyszła protestatio calumnio sa Pana Doctora Campiana, na ten czas Burmistrza, tak przeciw Panu Doctorowi Sixtowi, iako przeciwko Panom Raycom, de Actu feria 6 post festum Nativitatis Christi, anno 1628, iajoby divisum Collegium nasze bydz miało, y iedna cześć przy Panu Campianie, a druga przy Panu Suxcie opowiedać miała]

поділити раду на «своїх» і «чужих». Можна припустити, що до «своїх» патриції відносив зокрема райцю Марціна Коженьовського, який попередньо виступав його арбітром і якому Кампіан окремо заповів за своїм тестаментом срібний казанок, що може свідчити про їхню дружбу або співпрацю²⁷⁴. У відповідь на таку новаторську ідею поділу ради від новообраного бурмиистра, пани райці склали спільну заяву, в якій в черговий раз підтвердили, що виступають спільно і підтримують сторону Еразма Сикста. Під текстом заяви свої підписи поставили всі райці, в тому числі і Марцін Коженьовський.

В свою чергу, Еразм Сикст протягом довгого часу старався домовитись з арбітрами, які не підписали рішення полюбовного суду, щоб вони все таки це зробили. Про це свідчить протестація Сикста, здійснена аж 26 січня проти Яна Массарі та Яна Шольца: «Що вони, будучи арбітрами, яких вибрав Пан Кампіан, не хотіли підписатись від іншої сторони на арбітражній угоді у Різдва ну ніч публікованій, при публікації і читанні якої персонально був П. Массарі, і їй не суперечив»²⁷⁵. Отож, з цього уривку можна зрозуміти, що Ян Массарі жодним чином не виявляв свого супротиву щодо тексту вироку полюбовного суду, однак в кінці-кінців просто саботував це рішення, не поставивши свій підпис. Судячи зі всього, Массарі міг мати якусь особисту домовленість з Кампіаном, на випадок, якщо вирок не буде задовольняти патриція. Це частково підкріплює і той факт, що в своєму передсмертному тестаменті Кампіан згадує Яна Массарі і дарує йому мелібанський²⁷⁶ коверець²⁷⁷. Про те, що завдання Яна Массарі полягало у тому, щоб саботувати чинність документу, свідчить і цей уривок: «...П. Массарі, який обіцяв перед іншими Панами Арбітрами підписати, і слово дав, не знаючи з якої причини

²⁷⁴ Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 289

²⁷⁵ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 112 ориг. [Ze oni będąc Arbitri od Pana Campiana electi, niechcieli sie podpisac na arbitroment ex controversia partium wynaleziony u publicowany in Vigilia Nativitatis Dominus przy ktorego publicowany u szytaniu był personaliter P. Massary, onemu nie contradicował].

²⁷⁶ Мелібанські (мелікбаські) килими – шовкові килими назва яких походить від перських слів *malik*, що означає «князь» або «монарх» і *busuth*, що означає «килим». Один з найдорожчих видів килимів, що вважався справжнім шедевром техніки, орнаменту та кольору. (Łoziński W. Patrycyat i mieszczczeństwo... S. 209)

²⁷⁷ Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 289

підписати не хоче»²⁷⁸. Що цікаво, ніхто не здійснював жодних протестацій проти Яна Лоренцовича, який був арбітром зі сторони Сикста, але також не підписався під рішенням суду. Можливо у нього були об'єктивні причини, через які він не міг підписатись, так як Лоренцовича відправляли у різних справах до Варшави або послом на сейми²⁷⁹.

До тексту протестації проти Яна Массарі та Яна Шольца, Сикст також додав нову протестацію проти Кампіана, в якій вказував, що обвинувачуваний патрицій проявляє зневагу до репутації та достоїнства магістрату, так як продовжує обіймати посаду бурмиистра, хоча сам зганьбився і має бути відсторонений від уряду. Таким чином, Сикст підтримував позицію, за якою Кампіан незаконно займає позицію бурмиистра. Судячи зі всього, з цим погоджувались і більшість райців, про що свідчить заява Кампіана на панів райців, яку він написав при міських писарях 10 лютого. В ній Кампіан звинувачує райців у тому, що вони без його відома і його волі розпоряджаються міськими коштами і що через свої постійні протестації та скарги заважають йому здійснювати обов'язки бурмиистра. Крім цього патрицій зазначив, що його справа не знайшла свого вирішення в полюбовному суді через те, що Еразм Сикст та Ян Альнпек «...Магістрат і місто підбурювали, більш обачним [людям] погрожували, і здійснювали проти них таємні наради...»²⁸⁰. В своїй заяві Кампіан також вказав, що зараз мусив б вже настати час відбудови доріг, валів, мурів і інших занедбаних будинків, однак деякі люди гальмують ці процеси через власні вийтівські амбіції, так як продовжують проти нього протестувати. Крім цього, Кампіан також заявив таке: «...ПП. Колег я на 12 годину до резиденції запросив на ратушу, у відповідь П. Доктор Домінік [Гепнер] приватно звечора також на цю годину сьогоднішнього дня [запрошення] розіслав, і у домі своєму зібрав, а там їх прийнявши, замість

²⁷⁸ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 112, ориг. [P. Massaru, obiecawszy sie przed inszemi Panny Arbitrami podpisac, y slowo dawszy, nie wiedziec dla iakiey przyczyny y sztuki podpisac sie niechce]

²⁷⁹ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря» ... с. 55, 59

²⁸⁰ Там само, арк. 114, ориг. [Magistratus et civis podzegali, bacznieyszim grozili, potaiemnych y przeciwnych rad mimo wiadomosci]

публічної наради і волі, мав таємну нараду, і крім багатьох інших речей до того всіх ПП. Райців привів, щоб жоден мене на посаду Бурмистра прийняти не хотів...»²⁸¹. З цього уривку можна зрозуміти, що райці не сприймали Кампіана як нового бурмистра, тому ігнорували його запрошення на нараду, натомість збираючись у домі попереднього бурмистра Павла Домініка Гепнера. Звичайно ж, робили вони це швидше демонстративно, аніж таємно, як про це каже Кампіан, так як Павло Домінік Гепнер був сусідом Кампіана, і їхні кам'яниці знаходились прямо одна біля одної на Площі Ринок²⁸². Дивує однак те, наскільки обізнаним Марцін Кампіан був у тому, які розмови велись за дверима будинку Гепнера, що може свідчити про те, що дехто з райців доносив бурмистру інформацію.

У відповідь на протестацію Кампіана, свою спільну репротестацію через декілька днів здійснили пани райці, які теж заявили багато цікавих речей. Так зокрема, райці стверджували, що сам Кампіан жодного примирення не хотів, а одразу ж після полюбовного суду «...декрет на бурмистра при дворі Його Милості Короля отримав, удавши про нас, ніби в раді обов'язки раєцькі не здійснював, чого не доведе»²⁸³. З цього випливає, що і бурмистром Кампіан став завдяки тому, що особисто звернувся до короля і прямо від нього отримав деякий декрет, який призначав його на посаду бурмистра. Можна припустити, що це не було пряме призначення королем, так як це б суперечило нормам права за яким бурмистра обирали райці, а швидше королівська рекомендація. Крім цього, на основі цього уривку стає зрозуміло, що Кампіан вимагав призначити його бурмистром на 1629 р. так як у 1628 р. він не зміг виконувати свої обов'язки через відсторонення від раєцької посади, що, з огляду на судову

²⁸¹ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк .114, ориг. [iż na 12 godzinie (...) PP. Collegow do residentiey zaprosił na Ratusz, in contratium P. Doctor Dominik privatum z chlopem zwieczora takze na tez godzinie dnia dzisieyszego obsyłał, y do domu swego zebrał, a tam przynarszy drzwi potaiemnie na przeciw publica consilia y wolą, radą miał a miedzy wielą inszy rzeczy do tego wszytkich PP. Radziec przyviódł, aby zaden za mnie Burmistrowstwa przyiąc nie chciał...]

²⁸² ЦДІА України у м. Львові ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 18.

²⁸³ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк .116, ориг. [...decretus proconsulatus v dworu K.J.M. otrzymał, udawszy nas, iakoby in Officio Consulari munia Consularia nie odprawował, czego niedowiedzie]

справу, було правдою. Однак важко сказати, наскільки правомірним було таке «перенесення» виконання обов'язків бурмистра на інший рік.

Представники міської ради спільно відповіли і на звинувачення Кампіана у тому, що вони не слухають його волі і збираються в домі Павла Гепнера, а не в ратуші. Райці пояснили такі дії тим, що Кампіана як бурмистра вони оскаржують, а Павлу Гепнеру підкоряються «як сеньйору»²⁸⁴. На той час сеньйор – це посадова особа, якою міг бути тільки один з трьох бурмистрів обраних на рік. Сеньйор був представником міста перед королем і державною владою, чим уособлював єдиний авторитет у місті при змінності бурмистрів, тому бурмистр-сеньйор вважався впливовішим від інших бурмистрів²⁸⁵. Крім цього, Павло Домінік Гепнер на той час був найстарішим райцею, що також могло впливати на його авторитетність серед інших райців²⁸⁶.

Відповідаючи на закид Кампіана у тому, що Павло Гепнер вмовляв райців не приймати обвинувачуваного патриція на посаду бурмистра, райці відповіли так: «А що стосується прийняття його [Кампіана] на посаду Бурмистра, то це теж є чистий наклеп, бо жоден з нас того не хотів, ані публічно ані приватно, крім самого Пана Коженювського...»²⁸⁷. Таким чином, можливо, тільки Марцін Коженювський залишився тим, хто відкрито підтримував Кампіана серед райців.

Після спільної репротестації уряду райців, слово взяв Павло Боїм, який згадав Кампіану про ще одну забуту річ: «Мій ласкавий Пане Бурмистре, питаються через мене наші Стани Міста, якщо ви словесно обіцяли відплатити нам [гроші], які місто витратило для Скнулівка через відлучення від церкви, інтердикт, на право в Легата, в Римі і на Трибуналі. Хочете відплатити, чи

²⁸⁴ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 116, ориг. [uti seniori]

²⁸⁵ Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні... с. 156

²⁸⁶ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 166

²⁸⁷ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 116-117, ориг. [A co sie tyzce przyięcia za niego Burmistorstwa, y to iest mera calumnia, bo zadnego z nas o to nie zadał, ani publicem ani privatum okrom samego Pana Kozeniowskiego]

ні?»²⁸⁸. З цього випливає, що ситуація з відлученням від церкви, яке здійснив архієпископ Прухніцький проти Кампіана та міста, через те, що патрицій викупив Скнилівок, насправді вирішувалась набагато складніше і потребувала великих затрат міських коштів, в той час як хроніст Зиморович описує це так, ніби через два тижні сам архієпископ вирішив зняти відлучення²⁸⁹.

На питання Павла Боїма, Кампіан відповів різко: «Мені про це ані снилось, ані я думав про це»²⁹⁰. Тим самим показуючи, що нічого відшкодувати він не збирається. У відповідь на це, Боїм ще раз згадав, що місто дозволило Кампіану викупити Скнилівок, бо він «доброчесним словом» обіцяв відшкодувати усі збитки пов'язані з цим контрактом. Так як патрицій, попри свою обіцянку, відмовлявся щось відшкодувати, Павло Боїм задав логічне питання: «... чи має бути контракт дійсним чи ні? Бачимо то добре, що по відношенню кордонів і лісів, ніколи б з ним і його нащадками спокою не було б»²⁹¹. Таким чином, свої протестації райці почали вже частково здійснювати на нащадків Кампіана, показуючи, що його впертість та непоступливість може стати фатальною для всього його роду. Чи давав патрицій колись словесну обіцянку, що відшкодує збитки за інтердикт, чи ні, - встановити це зараз неможливо, бо сам Кампіан, звичайно, стверджував, що все це придумали через «злобу й ненависть» до нього. На прикладі цієї ситуації помітно, що магістрат не хотів миритись з новообраним бурмистром, згадуючи про різні давні проступки та обіцянки Кампіана, про які, судячи зі всього, забув і сам патрицій.

Протягом лютого та березня 1629 р. пани райці та колегія сорока мужів по черзі здійснили ще декілька протестацій проти бурмистра Кампіана,

²⁸⁸ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 117, ориг. [Moy laskawy Panie Burmistrzu, pytaią sie przez mnie omnes Ordines Civitatis, iesli ze wm. Iux promussas verbale WM. Expensas omnes, ktore dla Skniłowaka, na Excommunicatia, interdict, na prawo v Legata, w Rzymie y na Trzybunale Miasto podięło, chcezh refundere, szyli nie?]

²⁸⁹ Зиморович Б. Потрійний Львів...с. 161

²⁹⁰ ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661 арк. 117, ориг. [Ze mi sie otym niesniło, anim myslil otym]

²⁹¹ Там само, ориг. [...iesli ma być contractus validus, nec nie? Widząc to dobrze, ze względem granic y lassow, nigdy by z nim et cum eius pasteris pokoju nie było]

пов'язаних з використанням міських коштів. Судячи зі всього, справа знову повинна була бути розглянута у королівському суді, із врахуванням вже нових обвинувачень, які бурмистр і магістрат здійснили один проти одного. Однак до королівського суду так і не дійшло, так як 19 квітня 1629 року Марцін Кампіан, який до цього деякий час хворів, раптово помер.

Перед смертю Кампіан встиг написати заповіт, в якому постановив, як мають вирішуватись майнові справи у випадку його смерті, а також частково відповів на закиди своїх противників²⁹². Так зокрема, патрицій вказав, що місто Львів винне йому щонайменше п'ятнадцять тисяч злотих. Згадуючи в своєму тестаменті про те, що багато людей звинувачували його у приватних шкодах, Кампіан стверджує, що якщо і здійснював їх, то винен за це не більше ніж 600 злотих. Згадав патрицій також про звинувачення від райців у вирубуванні лісів та змушуванні людей до відробітків, зазначивши однак, що самі райці надали йому на це дозволи. За підрахунками самого Кампіана, за таку діяльність він повинен відшкодувати не більше ніж 1000 злотих. Таким чином, патрицій вважав, що завинив місту лише 1600 злотих, в той час як місто винне йому 15 тисяч. Дуже багато про тогочасне суспільство і львівський уряд говорить те, як в передсмертному тестаменті Кампіан виправдовував свої дії: «...йшов упродовж усіх років прикладом інших панів колег моїх, які так само чинять, і не вчинив так великої, як на мене кладуть, шкоди, говорю то [з] вірою повною і добрим знанням»²⁹³. Судячи зі всього, навіть перед смертю патрицій не зовсім розумів, чому всі раптом ополчилися проти нього, так як його вчинки нічим не відрізнялись від вчинків тогочасних впливових та багатих можновладців.

Отож, після вироку полюбовного суду, який чітко дав зрозуміти, що Кампіан повинен бути покараний за свої злочини, патрицій не тільки не хотів миритись з магістратом, але й вперто продовжував використовувати свої зв'язки при дворі, щоб залишитись при наявних посадах та статках, або навіть

²⁹² Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 285-290

²⁹³ Там само. С. 286

збільшити їх. В певній мірі йому це навіть вдалось, однак за це він втратив залишки будь якої поваги від панів райців, які під кінець демонстративно саботували його діяльність на посту бурмистра і згадували в своїх протестаціях все нові й нові злочини патриція. Раптова смерть Кампіана, звичайно, фактично закінчила його особистий конфлікт з містом, однак навіть у заповіті патриції продовжував судитись, захищати себе, та вимагати відшкодування у міста. Таким чином, разом з величезними статками, до нащадків Кампіана перейшла й часткова відповідальність за його правопорушення та злочини.

3.4. Наслідки судової справи

Після смерті Марціна Кампіана ситуація з відшкодуваннями місту і загалом з розподілом його майна не тільки не вирішилась, але й стала набагато більш складною і заплутаною, породивши нові судові справи й конфлікти.

Так зокрема, вдова Кампіана Ельжбета через деякий час після смерті чоловіка подала до суду на Войцеха Зимницького, Яна Массарі, Марціна «Познянчика» Грозваєра²⁹⁴ та Сюзанну Острогорську, яка була рідною сестрою померлого патриція (див. додаток 5)²⁹⁵. Цих людей об'єднувало те, що в своєму тестаменті Кампіан призначив їх опікунами для своїх дітей²⁹⁶. Свою основну претензію Ельжбета Кампіанова пояснила так: «...що вона П. Маркову Острогорську, П. доктора Познянчика, п. Массарі і п. Земницького не позиває до цієї справи як опікунів, а як тих, які зараз після останнього пункту смерті небіжчика, ключі (...) взяли, майно все рухоме і суми грошові (...) владою своєю взяли. Сумами грошей на похорон і іншими видатками керували, витрачали їх, і все самі без Пані Кампіанової (якій всіх маєтків належить третя частина) чинили і

²⁹⁴ Марцін «Познянчик» Грозваєр – доктор медицини, член колегії 40 мужів (1633-1635), лавник (1635-1640), райця (1640-1652), бурмистр королівський (1645), бурмистр поспільства (1641, 1643, 1650), лонгер міської каси (1646, 1648, 1651), провізор шпиталю (1644-1648) (Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa... s. 386)

²⁹⁵ ЦДДА України у м. Львові. ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 29

²⁹⁶ Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 290

здійснювали»²⁹⁷. Крім цього, Кампіанова дружина скаржилась, що ці опікуни після смерті Кампіана здійснювали інвентаризацію його майна, і багато чого туди не вписали. Так як інвентар був дуже важливим документом, який захищав права спадкоємців на майно померлого, його неправильне укладання могло привести до відсторонення від опікунства або навіть до звинувачень у злочинстві²⁹⁸. Найбільше здивування у вдови Кампіана викликало те, скільки грошей патрицій заповів їй та дітям. Так за тестаментом Марціна Кампіана, він вирішив розділити 24 000 злотих на 4 рівні частини, і заповів по 6000 злотих дружині, дочці, сину, а останню частину передав на благодійність²⁹⁹. Ельжбета Кампіанова не погоджувалась з тим, що Марцін Кампіан по смерті міг залишити тільки таку суму, стверджуючи, що при житті він заробив 100 000 злотих, а значить опікуни десь приховали все інше. Для захисту своєї позиції, Ельжбета приводила різних свідків, які могли підтвердити фінансовий стан Кампіана. Так зокрема, одним зі свідків виступив так званий Ян Баптист, про якого практично нічого невідомо, крім того, що він був знайомим Кампіана, так як той згадував його у своєму тестаменті. А сказав Ян Баптист таке:

«Коли приїхав з Варшави небіжчик доктор П. Кампіан, розповів мені, як у нього були справи у Варшаві, розказав і то, як говорили деякі великі пани, що то, що проти нього чинили Пани Райці Львівські, відбувалося з заздрості, що вони таких достатків (...) не мають, і кажучи про це, розказав мені і то, що з ласки Божої має під сто тисяч злотих. Я, здивувавшись з того, питав його, як до таких великих багатств прийшов і набув, і він мені сказав: вам розкажу як того набув, бо мав по батьку дванадцять тисяч, потім після одруження (...) попродавав всі маєтки рухомі з олова, міді і інші речі з дому, що я все продав Жидам. На передмісті то що під С. хрестом, продав город, а також тарілки в

²⁹⁷ ЦДІА України у м. Львові. ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 30, Ориг [ze ona P. Markowey Ostrogorskiej, P. Doctora Poznanczyka, P. Maszarego, y P. Zimnickiego niepozywa dotey sprawy iako Opiekunow, ale raczej iako tych, który zaraz przy ostatniem punkcie smierci nieboszykowskiej byli klucze (...) wziali, dobra wszystkiego ruchome y summy pieniężnemi na pogrzebie y insze wydatki szafowali, rządzili y wszystko sami bez Paniey Canpianowey (ktorey wszystkich y szczegulnych dobr należy tzcia część) czynili y sprawowali].

²⁹⁸ Groicki B. Oborona sierot i wdow... s. 31

²⁹⁹ Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана... с. 275

міський кам'яниці. Коли ті гроші згромадив, тоді ті гроші по (...) Люблінах, по Снятинах, по Язлівцях і всюди літали. І таким чином прийшов до цих грошей, як вам казав, сто тисяч. Більше за них на даний момент не можу [отримати], бо наступають на мене зараз, а я б волів все що маю втратити, але при своїй честі залишитись. Відкрив один мішок грошей на ту справу з ними, але відкрию і другий, може і все втрачу, але докажу того, що вони і пізніше не докажуть. Саме так небіжчик мені говорив»³⁰⁰.

Це свідчення є дуже цінним, так як в ньому є додаткова інформація про те, як Кампіан здобув свої статки. Зокрема стає зрозуміло, що патрицій ще за молодості продав цінне рухоме майно, щоб інвестувати отримані гроші, судячи зі всього, у торгівлю в інших містах, які він називав в своїй розповіді. Крім цього, це свідчення дає нам інформацію про те, що найбільше хвилювало Кампіана у судовій справі проти нього. Як виявилось, найбільше патрицій боявся втрати честі, і був готовий використати всі зароблені гроші для того, щоб виграти цей процес.

Що ж стосується справи Ельжбети Кампіанової проти опікунів, то інші свідки, зокрема один з Кампіанових слуг і жінка, котра доглядала його перед смертю, також розказали доволі цікаву інформацію. Зокрема вони обоє засвідчили, що призначені опікуни, одразу ж після смерті патриція, взяли ключі від його кімнат, і почали ховати всі цінні речі. Крім цього, за їхніми

³⁰⁰ ЦДІА України у м. Львові. ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 49 ориг. [kiedy przyiechal z Warszawy nieboszyk P. Campian doctor, powiedział mi, iak mu sie powodzilo tam w Warszawie, powiedział y to, iakp mowili Panowie niekatory wielcy, ze to co czynią przeciw niemu Panowie Rayscy Lwowscy przychodilim to z zazdrosci wze sami takich dostatkow y lubiętnosci niemaia, y siela otym mowic, powiedział mi y to ze ia z laski Bozey mam po sto sysiacy złotych; ja sie temu dziwuie pytalem go iakoby do tak wielkich bogact przyszedl, y nabylies in mi rzekł. Jakom tego nabył, ato wam powiem, miałem po Oycu dwanaszie tysięcy, po tym po żeninem (...) poprzedałem wszytkie dobra ruchome w cynie. W miedzi, y wiele innych rzeczy domowych, ktorem ia wszytkie przedał Zydom. Na przedmiesciu to z po S. Krzyzem. Przedałem Ogród, tależe yt w Mieskiey kamienice, kiedym to pieniądze zgromadzil, tedy te pianizdze były po Woloszech, po Lublinach, Po Sniatynach, po Jazlowcach y wszędzie lataly, y take, przyszedl do takich pieniędzy, ktorych to mam iakom rzekł Sto Tysięcy. Więc ze ich na to szas nie moze na co mnie, nastepuią namnie teraz, a ia wołę wszytko Utracic comam, a przytym Uczciwym zostac. Otworyle, ieden wor pieniędzy natę sprawę z niemi, ale otworzę y drugi, by mi y wszytkie utracic, a przecię dokazę tego, czego oni tak dalece niedokazą, to tak nieboszyk przezemną powiedział]

свідченнями син Сюзанни Острогорської, сестри Кампіана, Войцех, взяв два великі мішки з грошима і кудись їх забрав³⁰¹.

Достеменно невідомо, як закінчилась судова справа між опікунами та Ельжбетою Кампіановою, так як ця справа, зважаючи на великий об'єм матеріалу, потребує додаткового окремого дослідження. Існують зокрема твердження, що у справі велику роль зіграв Бартоломей Зиморович, який викрив обман опікунів і змусив їх повернути гроші³⁰². Що цікаво, навіть у цьому судовому процесі певну роль зіграв король, який надсилав до магістрату лист з проханням проявити повагу до останньої волі Кампіана, і виконати все вказане у його тестаменті³⁰³.

Однак гроші, які приховали опікуни, це не єдина проблема, яка спіткала рід Кампіанів після смерті голови їхнього сімейства. Як пише про наслідок смерті патриція Бартоломей Зиморович: «...несподівано смертю перестрашений, найобширнішу ділянку незичливцям для засудження своїх нащадків відкрив»³⁰⁴. І справді, одразу ж після смерті Марціна Кампіана представники магістрату почали вимагати від його спадкоємців та вдови 35 000 злотих³⁰⁵. Ця сума відшкодування є набагато більшою ніж та, яка пропонувалась патрицію полюбовним судом. Судячи зі всього, тут вже були враховані і всі несплачені Кампіаном податки з його земель, всі відшкодування, які він повинен був виплатити за приватні кривди і, можливо, якісь нові знайдені правопорушення патриція. На жаль, не відомо, як Кампіани виплачували ці гроші, і чи виплачували взагалі. Однак, знову ж таки у хроніці Бартоломея Зиморовича, який пізніше одружився на племінниці Кампіана Розалії, вказано таке: «А я дійсно, що володію Кампіанівською кам'яницею, вільною від боргів до копійки...»³⁰⁶. На основі чого можна припустити, що

³⁰¹ ЦДДА України у м. Львові. ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 50

³⁰² Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 12

³⁰³ ЦДДА України у м. Львові. ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 55-56

³⁰⁴ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 165

³⁰⁵ Łoziński W. Patrycyat i mieszczanstwo... s. 111

³⁰⁶ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 166

Кампіани все таки влізли в борги, однак, можливо, змогли з них вийти, отримавши назад всю суму приховану опікунами.

Та і на цьому всі проблеми роду Кампіанів не закінчились, так як в цьому ж 1629 році до Львова раптово приїхали посланці великого коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського, які вимагали від міста видати їм нащадків Марціна Кампіана та все його майно. Як виявилось, така вимога базувалась на тому, що гетьман раптово зрозумів те, що Павло Кампіан, батько Марціна, був втікачем з його маєтку Конєцполя³⁰⁷. Насправді, така заява цілком могла бути правдивою, так як з другої половини XVI ст. до Львова прибували зовсім нові люди, часто низького походження, які, максимально використовуючи переваги «вільного міського повітря», поповнювали новий міський патриціат³⁰⁸. Про цю подію частково також згадує Зиморович, вказуючи, що «внук мав відкупити голову свого діда Павла Кампіана», а про саму вимогу від Конєцпольських говорить як про «хитру та оманливу»³⁰⁹. І справді, вирішення цієї проблеми повністю впало на плечі сина Марціна Кампіана, молодого Яна Хризостома, який на той час був студентом в Німеччині. Ян Хризостом Кампіан був змушений неодноразово сам їздити до гетьмана Конєцпольського, щоб особисто вести переговори і знаходити компроміс. І, вкінці-кінців, Ян і гетьман зійшлись на тому, щоб Кампіани виплатили викуп у розмірі 3 000 злотих, що вони й зробили, захистивши цим свій рід³¹⁰.

Здавалося б, що на цьому проблеми роду Кампіанів мали б припинитися. Однак за хронікою Зиморовича, вже у 1631 році трагічно загинув Ян Хризостом, єдиний син Кампіана, який на той час перебував на навчанні у Франції. Хроніст пише про нього як про хлопця «чоловічого таланту», який у некатолицьких школах в Німеччині навчився спритно крутити шпагою і,

³⁰⁷ Łoziński W. *Patrycyat i mieszczaństwo...* s. 108-109

³⁰⁸ Осіп'ян О. *Винайдення престижних предків...* с. 190

³⁰⁹ Зиморович Б. *Потрійний Львів...* с. 166

³¹⁰ Łoziński W. *Patrycyat i mieszczaństwo...* s. 109

вбивши суперника на дуелі у Франції, «за законом перестав жити»³¹¹. І справді, на той час у Франції за едиктом короля Людовіка XIII, який був наданий у лютому 1626 р., дуелі були заборонені під страхом смертної кари через їхнє широке поширення серед молодих дворян³¹². Що цікаво, Зиморович у своїй хроніці також вказує, що того ж року, коли загинув син Марціна Кампіана, раптово помер і єдиний син Еразма Сикста Томаш. Причину смерті хроніст не вказує, однак звертає увагу на те, що на момент смерті Томаш навчався в Ягеллонському університеті, і навіть у молодому віці мав величезні успіхи у медичній справі³¹³.

Отож, після смерті Марціна Кампіана його родина, яка залишилась без захисника сім'ї, почала переживати важкі часи, так як знайшлося багато охочих привласнити статки, нажиті патрицієм за життя. В певній мірі, родині вдалося вирішити величезну кількість нових проблем, однак раптова смерть єдиного Кампіанового сина у 1631 р. привела до того, що рід повністю вигас. Все величезне майно, яке залишилось після Марціна Кампіана, було розділене між родами Шольців, Грозваєрів та Острогорських, через шлюбні відносини з представницями роду Кампіанів.

³¹¹ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 171

³¹² Ramon F. Louis XIV in royal costume: the decapitation of the mystical body, 2014 s. 39

³¹³ Зиморович Б. Потрійний Львів... с. 171

ВИСНОВКИ

Судова справа, розпочата проти Марціна Кампіана у 1628 р., мала багато причин та передумов, так як патриції зловживав своєю владою, порушував королівські привілеї, експлуатував жителів міста та навколишніх сіл, чого навіть не сильно старався заперечувати. Як випливає із дослідження, такі владні зловживання та злочини патриція були давно відомі львівському магістрату, однак райці та лавники закривали на все це очі, покривали таку діяльність патриція, а іноді й самі заохочували до неї. Таку поведінку представників магістрату можна пояснити тим, що Кампіан був вигідний місту, так як в скрутні для Львова часи завжди міг взяти складну ситуацію під свій контроль або допомогти міській владі грошима. Можливо, ця судова справа і не розпочалась би, якби не приватний конфлікт між Марціном Кампіаном та війтом Еразмом Сикстом, який виник через те, що слуга Кампіана подав судовий позов на Еразма Сикста та львівських лавників до Люблінського трибуналу. Таким чином, Марцін Кампіан, здійснюючи через свого слугу пряму діяльність проти іншого впливового представника магістрату, переступив певну допустиму лінію, через що його надмірний вплив почав сприйматись магістратом як загроза. Саме під час приватного конфлікту через позов до Люблінського трибуналу Еразм Сикст раптово «згадав» величезну кількість правопорушень Кампіана, зроблених на владних посадах, і здійснив протестацію, до якої приєднались основні органи місцевої влади. Отож, приватний конфлікт між двома патриціями перетворився у судову справу між Марціном Кампіаном та містом. Можна зрозуміти Кампіана, який пояснював, що просто діяв так як і інші урядовці його часу, так як на його злочини справді не було жодної реакції від магістрату, аж поки він не порушив інтереси одного з представників того самого магістрату.

Подана судова справа показує, що львівські міщани знали свої права і обов'язки та вміли їх відстоювати. Зокрема представники магістрату,

посилаючись на норми права, королівські привілеї та конституції, змогли протистояти тиску львівського старости, який з метою підтримати Кампіана вдавався навіть до прямих погроз. Крім цього, місцеві райці навіть частково входили в суперечку з королем, коли він своїми листами намагався вплинути на судовий процес. З дослідження випливає, що нижчі прошарки львівського міщанства, передміщани та жителі навколишніх сіл, також добре усвідомлювали свої права, знали, які дії Марціана Кампіана є незаконними, та ще до початку цієї судової справи пробували оскаржувати їх в міських судах. Однак, такі оскарження не мали якогось подальшого вияву, бо Кампіан і представники магістрату завжди пробували їх «зам'яти», використовуючи гроші, погрози або пусті обіцянки. Таким чином, злочини Кампіана проти простолюду стали розглядати лише тоді, коли до простолюду приєднались впливові міські патриції.

Під час судового процесу як сторона захисту так і сторона обвинувачення використовували для підтвердження своєї позиції різних свідків. При чому окремі свідки могли спочатку підтримувати одну, а потім іншу сторону. З дослідження випливає, що Кампіан приводив до суду у якості свідків людей, котрі були його боржниками, тому вони, сподіваючись на пробачення боргу, спочатку свідчили в його користь, а пізніше підтримували магістрат.

При розгляді справи стає зрозуміло, що Марціана Кампіана найбільше хвилювало не те, що йому можуть присудити виплатити величезне відшкодування за скоєні правопорушення, а те, що його можуть позбавити честі та гідності, що стане клеймом для всього його роду. Саме через те, що райці відсторонили його від раецького уряду, Кампіан одразу ж звернувся до короля для відновлення на посаді, так як таке відсторонення вдарило по його репутації. Крім цього, пізніше Кампіан саботував підписання рішення полюбовного суду, бо один з пунктів рішення полягав у тому, що патрицій позбавлявся гідності, довічно втрачав можливість бути райцею, а також був змушений публічно перепросити міський магістрат. Разом з тим, зі свідчень,

наведених у тексті справи, впливає, що патрицій був готовий витратити практично всі свої статки, щоб все таки виграти справу і зберегти свою честь.

Після аналізу цієї судової справи стає зрозуміло, що великий вплив на процес мав король. Зокрема своїми листами до львівського магістрату король вплинув на те, щоб Кампіана підтримав міський староста, і щоб райці відновили відстороненого патриція на втраченій посаді. Крім цього, саме король «порекомендував» перевести справу до полюбовного суду і знайти примирення, на що погодились обидві сторони конфлікту. Вкінці-кінців, за сприяння короля Кампіану навіть вдалось стати бурмистром Львова, в період коли весь магістрат активно проти нього виступав. Сам король пояснював своє втручання у міські справи бажанням зберегти мир та злагоду у Львові, хоча є багато факторів, які вказують на наявність у Кампіана важливих зв'язків при королівському дворі, що могло вплинути на прихильність короля до нього. Таким чином, Сизігмунд III був могутнім союзником Кампіана, і якби не королівська підтримка навряд чи патрицію вдалося б так довго протистояти магістрату. Разом з тим, кожен королівський лист в підтримку Марціна Кампіана змушував Еразма Сикста та магістрат ще активніше шукати докази злочинів обвинувачуваного патриція, а також здійснювати проти нього нові протестації, що свідчить про непоступливість сторони позивача навіть перед королем.

Навіть після того, як сам Марцін Кампіан помер, судова справа знайшла своє фактичне продовження у процесі проти його спадкоємців. Це було пов'язане з тим, що магістрат вимагав отримання грошового відшкодування місту з майна Кампіана, а так як сам патрицій помер, власниками майна стали його діти, тому стягнення почали вимагати вже від них.

Підсумовуючи все вищесказане, можна дійти до висновку, що подана мною робоча гіпотеза підтвердилась, але лише частково. З однієї сторони ця робоча гіпотеза вірна, так як міщани справді не поступались Кампіану,

незважаючи на його статус, вплив та зв'язки, знали, в чому полягали злочини патриція, і активно старались добитись виграшу судової справи. З іншої ж - Кампіан за життя все таки зміг уникнути відповідальності, і невідомо як закінчилась б справа, якби він раптово не помер. Подана судова справа показала, що місто відчувало себе майже автономною правовою одиницею в державі і навіть сам король, активно підтримуючи Марціна Кампіана, не зміг повністю врятувати його від багатьох обвинувачень, так як вони були підкріплені великою кількістю свідчень і посиленнями на норми міського права, конституції та локальні королівські привілеї.

Список використаних джерел і літератури

Неопубліковані джерела

1. Центральний державний історичний архів України у Львові Ф. 52. (Магістрат м. Львова), оп. 2. Спр. 676 130 арк.;
2. Центральний державний історичний архів України у Львові Ф. 52. (Магістрат м. Львова), оп. 2. Спр. 661 (Книга протоколів засідань, ухвал та інших документів у справах скарг громади міста на магістрат), 225 арк.;
3. Центральний державний історичний архів України у Львові Ф. 132, оп. 1. Спр. 52, 3 арк.

Опубліковані джерела

1. Зиморович Б. Потрійний Львів. Leopoldis Triplex. Ред. О. Шишка, пер. з лат. Н. Царьової. Львів, 2002. 224 с.;
2. Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.) / Упор. М. Капраль. Львів, 2010. 544 с.;
3. Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Збірник документів / Під редакцією Я.П. Кіся. Львів, 1961. 441 с.;
4. Album studiosorum Universitatis Cracoviensis. Kraków, 1892. Т. III.;
5. Groicki B. Artykuły prawa majdeburkiego, które zowią Speculum Saxonum, w Drukarni J.K.M. Kollegium Societatis Jesu, 1760. 67 s.;
6. Groicki B. Oborona sierot i wdow. Warszawa, 1958. 344 s.;
7. Groicki B. Porządek sądow i spraw miejskich prawa majdeburkiego w Koronie Polskiej, w Drukarni J.K.M. Kollegium Societatis Jesu, 1760, 178 s.;

8. Prawa Chelmińskiego poprawionego y z łacinskiego ięzyka na polski przetłumaczonego, xiąg piecioro ku pospolitemu pożytkowi przez Pawła Kuszewica z Chelмна. Poznań, 1697. 225 s.;
9. Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849 / edidit J. Muczkowski. Cracoviae, 1849. 581 s.;
10. Syxt E. Commentarius Medicus in L. Annæi Senecæ. 1627. Leopoli. 106 s.
11. Syxt E. O cieplicach we Skle ksiąg troie. 1617. Zamość. 169 s.;
12. Syxt E. O cieplicach we Skle ksiąg troie. 1780. Warszawa. 407 s.;
13. Volumina Legum / Ed. J. Ohryzko. Petersburg, 1859. T. 3. 488 s.

Використана література

1. Білостоцький С. (у співавт. з: Козицький А.М.) Кримінальний світ Старого Львова. Львів: Афіша, 2001. 233 с.;
2. Білостоцький С. Підсудність кримінальних справ у Львові у XVI–XVIII ст. / С. Білостоцький // Історико-правовий часопис. 2016. № 1. С. 16-22;
3. Вінниченко О. Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана (1629 р.) // Львів: місто – суспільство – культура: Збірник наукових праць. Том 10: Львів, 2017. Частина 2. С. 266-290.;
4. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV – початок XVII ст.). Львів, 2002. С. 256.;
5. Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі / Норман Дейвіс; пер. з англ. П. Таращук. К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2008. 1080 с.;
6. Долинська М. Львів: простір на тлі мешканців XIII – XIX ст. Львів, 2014. 168 с.;
7. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. 520 с.;
8. Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, Львівське відділення Ін-ту

- української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2003. 440 с.;
9. Капраль М. Функціонування органів влади Львова у XIII–XVIII ст. (Нарис історії інститутів магдебурзького права) // Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 111-130.;
 10. Лемко І. Цікавинки з історії Львова : іст. нариси / Ілько Лемко. – Львів: Априорі, 2011. 126 с.;
 11. Макар Я. Посмертний інвентар Марціна Кампіана / Макар Я. ; науковий керівник Тетяна Гошко . - Львів : [б. в.], 2020. 55 с.;
 12. Мальченко О. Museum artilleriae Ucrainicae. Музей української артилерії XV–XVIII століть. – Ч. I: Українські гармати в зарубіжних музейних колекціях / Відп. ред. О. Маврін. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. К., 2011. 216 с.;
 13. Осіп'ян О. Винайдення престижних предків у контексті світогляду міського патриціату Львова XVII ст.: «перші німці» та «двозначні вірмени» в «Потрійному Львові» Ю. Б. Зиморовича / Олександр Осіп'ян // Український історичний журнал. 2013. Вип. 5 (№512). С. 169-206.;
 14. Осіп'ян О. "Topographia civitatis Leopoldinae" Іоганна Алембека початку XVII ст. як джерело з історії Львова: когнітивна рамка, наративні стратегії // Український історичний журнал. 2010. № 4. С. 192-222.;
 15. Петришак Б. «Лицар пера і каламаря» – писар міста Львова Войцех Зимницький (1583-1639 рр.). Львів, 2011. 208 с. (Львівські історичні праці. Дослідження. – Вип. 3);
 16. Потимко О. Розвиток медицини у Львові у XIV-XVIII ст.: література, проблеми, дискусії / Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів, 2012. 214 с.;
 17. Рутинський М. Еразм Сикст як географ / М. Рутинський // Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2014. Вип. 47. С. 235-242.;

18. Старченко Н. Честь, кров і риторика: Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – початок XVII століття). – К.: Laurus, 2014. 510 с.;
19. Старченко Н. Образа королівського маєстату: волинські репліки останньої третини XVI ст. / Н. Старченко // Україна в Центрально-Східній Європі 2015. Вип. 15. С. 73-107;
20. Усенко Б. Судова влада в Україні: історичні витoki, закономірності, особливості розвитку / за ред. І. Б. Усенка. Київ : Наук. думка, 2014. 504 с.;
21. Чемерис В. Зловживання міською владою у XVII ст. (на прикладі Мартина Кампіана) / Володимир Чемерис ; науковий керівник Тетяна Гошко . - Львів : [б. в.], 2019 . 57 с.;
22. Шевченко-Савчинська Л. Давня література: з полону стереотипів / Л. Шевченко-Савчинська, К. Балашов. К. : Медієвіст, 2012. 380 с.;
23. Charewiczowa Ł. Klęski zaraz w dawnym Lwowie. Lwów, 1930. 292 s.;
24. Dowgialo J. Erazm Sykst i jego koncepcje hydrogeologiczne, Przegląd Geologiczny, vol. 63, nr 10/1, 2015, s. 683-687;
25. Dzieduszycki M. Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego pod wezwaniem Wniebowzięcia Najśw. Panny. Lwów, 1872. 287 s.;
26. Gąsiorowski L. Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce od czasów najdawniejszych, aż do najnowszych, t. 1. Poznań. 1839. 402 s.;
27. Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII-XVIII wieku. Toruń, 2010. 420 s.;
28. Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku. Lwów, 1890. 436 s.;
29. Madejska K Sprawiedliwość kosztuje: procedury i ich koszty ponoszone przez mieszczan stających przed sądami różnych instancji (na przykładzie sprawy mieszczanina kazimierskiego Wawrzyńca Króluka z 1628 roku , „Res Historica”, t. 36, 2013. s. 289-300;
30. Mikołajczyk M., Proces kryminalny w miastach Małopolski XVI-XVIII w., Katowice, 2013. 620 s.;

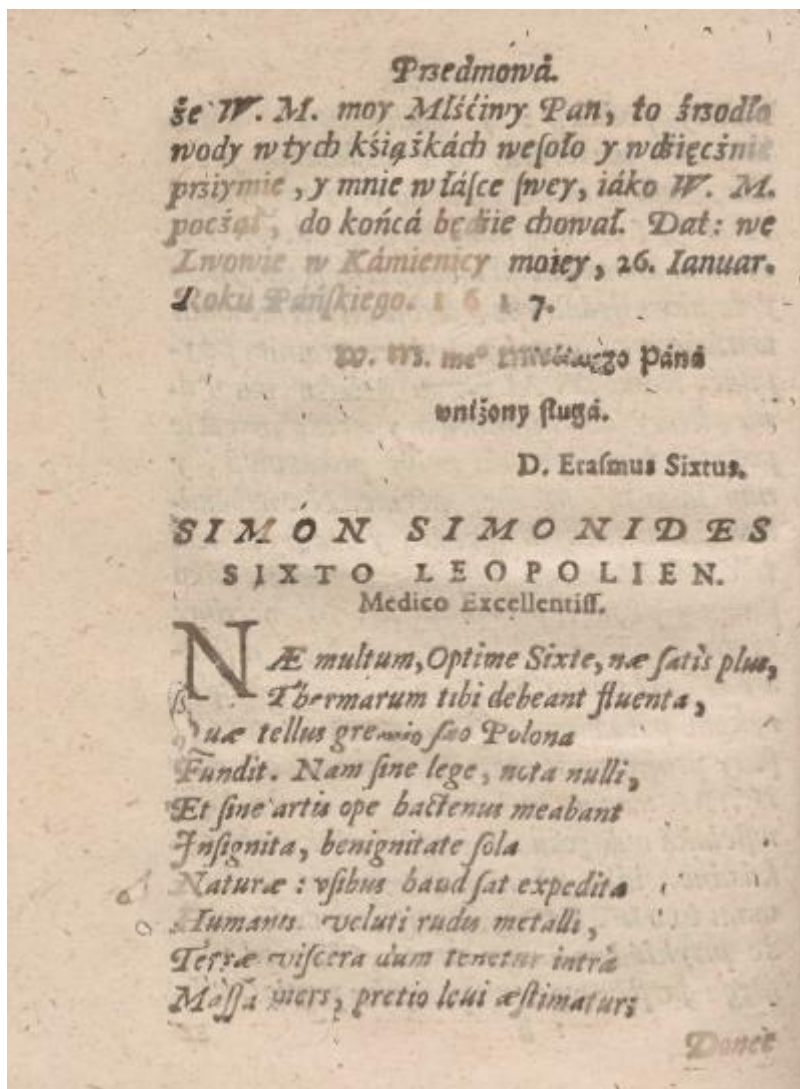
31. Moniuszko A. Prawo sądowe Rzeczypospolitej szlacheckiej (XVI–XVIII w.). Zarys wykładu z wyborem źródeł, Wydawnictwo Campidogilo, Warszawa 2017. 192 s.;
32. Ramon F. Louis XIV in royal costume: the decapitation of the mystical body, 2014. 51 s.;
33. Różycki E. Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku. Wrocław: Ossolineum, 1994. 270 s.;
34. Skoczek J. Lwowskie inwentarze biblioteczne w epoce renesansu, Lwów 1939. 487 s.;
35. Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa. Lwow, 1844. 493 s.;
36. Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624-1635. Lwów, 1930. 495 s.

Ресурси мережі інтернет

1. Kowalska H. Marcin Kampian [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/marcin-kampian#disqus>
2. Bulzacki K. Rody Lwowskie cz. 1 [Електронний ресурс] -. Режим доступу: <https://www.lwow.home.pl/bulzacki/rody.html#kam>
3. Гурбик А.О. ЛЮБЛІНСЬКИЙ ТРИБУНАЛ // Енциклопедія історії України: Т. 6: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.history.org.ua/?termin=Lyublinsky_tribunal
4. Патяка О.В. ГРОДСЬКИЙ СУД // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Grodsky_sud

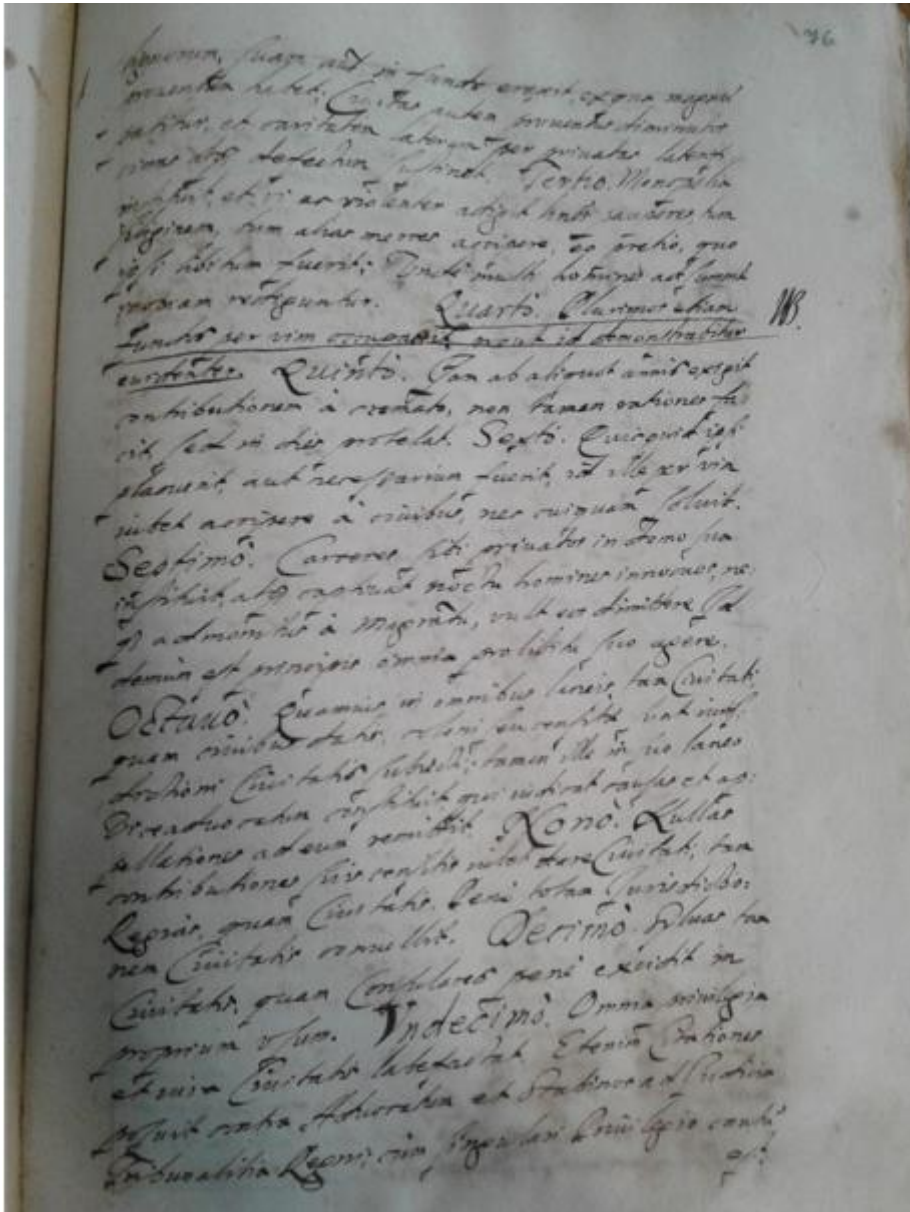
ДОДАТКИ

Додаток 1 (Присвята, написана для Еразма Сикста Шимоном Шимоновичем)

Джерело: Syxt E. O cieplicach we Skle ksiąg troie. 1617. Zamość. S. 18

Додаток 2 (Частина скарг, які Еразм Сикст подав у 12 пунктах)

Джерело: ЦДА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 76

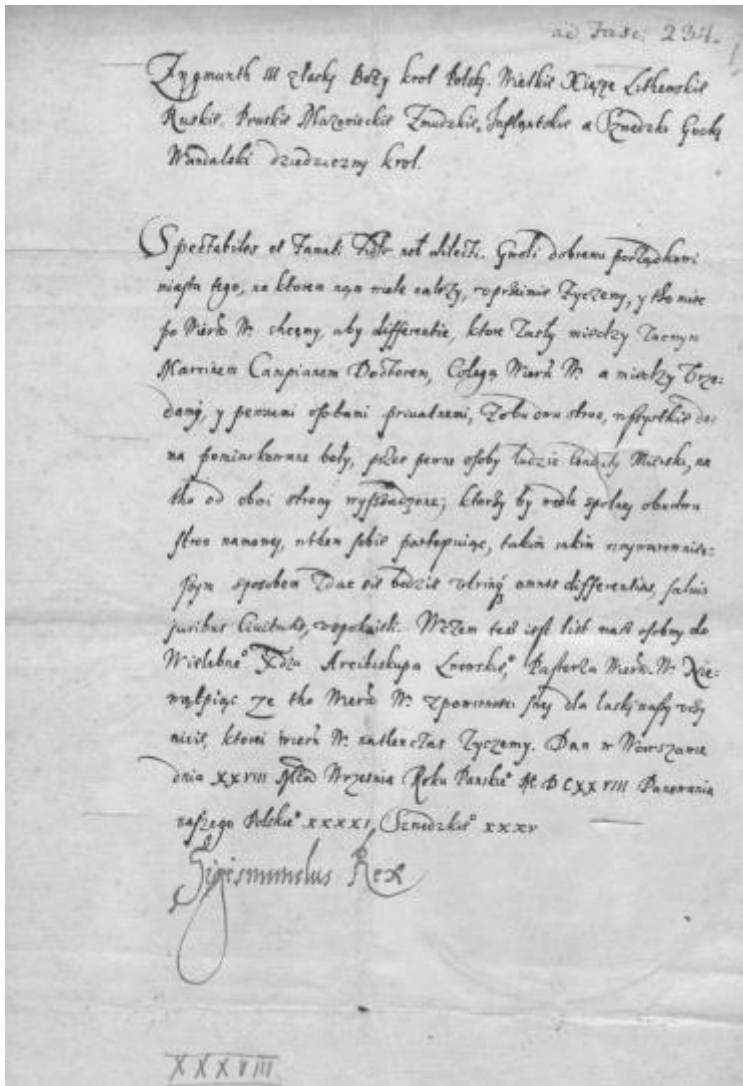
Додаток 3 (Списки доходів та видатків з горілочного податку, які надав Марцін Кампіан)

Handwritten text in a cursive script, likely a ledger or account book. The text is written in a dark ink on aged paper. It contains several lines of text, including dates and numerical values, possibly representing financial records related to the excise tax mentioned in the caption. The handwriting is dense and somewhat difficult to decipher due to its cursive nature.

Handwritten text in a cursive script, likely a ledger or account book. The text is written in a dark ink on aged paper. It contains several lines of text, including dates and numerical values, possibly representing financial records related to the excise tax mentioned in the caption. The handwriting is dense and somewhat difficult to decipher due to its cursive nature.

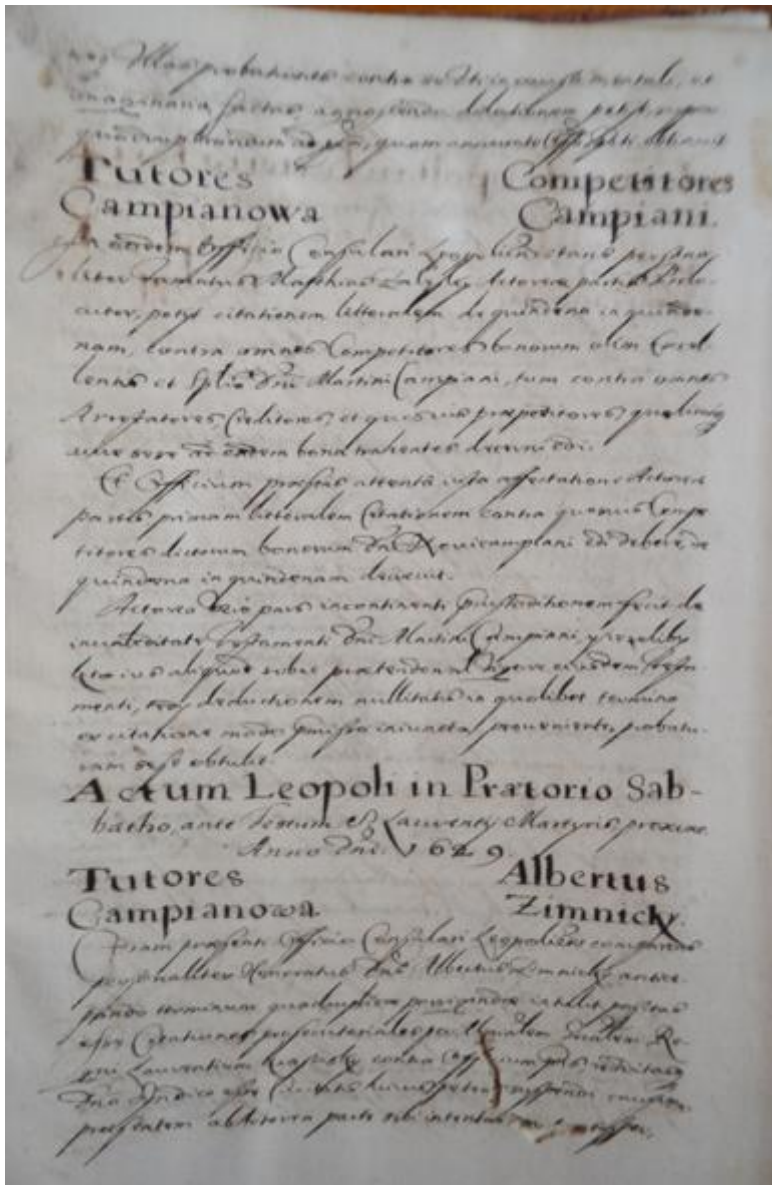
Джерело: ЦДІА України у м. Львові). ф. 52, оп. 2, спр. 661, арк. 98

Додаток 4 (Лист короля до магістрату з побажаннями владнати справу та перевести її до полюбовного суду)

Джерело: ЦДІА України у м. Львові). Ф. 132, оп. 1, Спр. 52, арк. 1

Додаток 5 (Одна зі сторінок запису судового процесу між вдовою Марціна Кампіана та опікунами його дітей)

Джерело: ЦДІА України у м. Львові ф. 52, оп. 2, спр. 676, арк. 105.